

СОВЕТ
БИЛЯРСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
АЛЕКСЕЕВСКОГО МУНИЦИ-
ПАЛЬНОГО РАЙОНА РЕСПУБ-
ЛИКИ ТАТАРСТАН

ТАТАРСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫ
АЛЕКСЕЕВСК
МУНИЦИПАЛЬ РАЙОННЫҢ
БИЛӘР АВЫЛ
ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

РЕШЕНИЕ

11.08.2023

с. Билярск

КАРАР

№ 53

Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү Кагыйдәләрен раслау турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районның «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы нигезендә, 2023 елның 14 июлендәге гавами тыңлаулар нәтижәләрен исәпкә алып,

Биләр авыл жирлеге Советы карар итте:

1. Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районаны «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү Кагыйдәләрен күшымтага ярашлы рәвештә расларга.

2. Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль района Биләр авыл жирлеге Советының 22.03.2019 ел, № 119 «Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль района Биләр авыл жирлеге муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү Кагыйдәләрен раслау турында» карарын үз көчен югалткан дип танырга.

3. Элеге каарны Интернет мәгълүмат-телекоммуникация чөлтәрендәге Алексеевск муниципаль районның рәсми сайтында <https://alekseevskiy.tatarstan.ru/>, Татарстан Республикасының рәсми хокукий мәгълүмат порталында бастырып чыгарырга

4. Элеге каар рәсми рәвештә басылып чыкканнан соң үз көченә керә.

5. Элеге каарның үтәлешен контрольдә тотуны үз артымда калдырам.

Алексеевск муниципаль
районы Биләр авыл жирлеге
Совет Рәисе

А.И. Рузенов

Татарстан Республикасы
Алексеевск муниципаль районы
Биләр авыл жирлеге
Советының № 53 11.08.2023
каарына күшүмтә

**Татарстан Республикасы
Алексеевск муниципаль районы «Биләр авыл жирлеге» муниципаль
берәмлеге
территориясен төзекләндерү қагыйдәләре**

Бүлек 1. Гомуми нигезләмәләр

Статья 1.

1. Элеге Кагыйдәләр Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексына, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 ел, № 131-ФЗ Федераль законга, «Эйләнә-тирә мохитне саклау турында» 10.01.2002 ел, № 7-ФЗ Федераль законга, «Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 24.06.1998 ел, № 89-ФЗ Федераль законга, Россия Федерациясе Хөкүмәтенен 30.12.2017 № 1717 «Россия Федерациясендә янтынга каршы режим қагыйдәләренә үзгәрешләр кертү» турында каарына, Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь хужаълык министрлыгының 13.04.2017 № 711/пр «Торак пунктлар, шәһәр округлары, шәһәр эчендәге районнар территорияләрен төзекләндерү қагыйдәләрен әзерләү өчен методик тәкъдимнәрне раслау турында» боерыгына ярашлы рәвештә эшләнгән.

Статья 2.

1. Элеге қагыйдәләр түбәндәгеләрне билгели: биналарны (шул исәптән торак йортларны), алар урнашкан корылмаларны һәм жир участокларын, тиешле биналарның һәм корылмаларның фасадларының һәм коймаларының тышкы күренешенә карата таләпләр, төзекләндерү эшләре исемлеге һәм аларны үтәүненә вакытлычалыгы; биналарның (аларда урнашкан урыннарның) һәм корылмаларның милекчеләренен янәшәдәге территорияләрне төзекләндерүдә катнашу тәртибе; «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территорииен төзекләндерүне оештыру (шул исәптән урамнарны яктырту, территорияләрне яшелләндерү, урам исемнәре һәм йорт номерлары белән күрсәткечләр урнаштыру, кече архитектура формаларын урнаштыру).

Статья 3.

1. Элеге қагыйдәләр «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территорииен дәре барлык физик һәм юридик затларга үтәү өчен мәжбүри.

Статья 4.

1. Беркетелгэн территорииялэрне һәм ишегалды территориияләрен карап тоту һәм жыештыру өчен җаваплы затлар (алга таба текст буенча җаваплы затлар) - жир кишәрлекләренең, биналарның, төзелмәләрнең, корылмаларның һәм ясалма корылмаларның, жир асты һәм жир өстендәге инженерлык коммуникацияләренең, аларның конструктив элементларының һәм инженерлык тәэмин итү объектларының хужалары һәм (яки) кулланучылары булган шәхси эшмәкәрләр, шулай ук территорииялэрне саклау һәм жыештыру буенча эшләр башкаручы юридик һәм физик затлар, шәхси эшмәкәрләр төзелгэн килешүләргә ярашлы.

Статья 5

1. Элеге кагыйдәләрнең үтәлешен контролльдә тотуны Биләр авыл жирлеге башкарма комитеты Эчке эшләр органнары (килештереп), санитар-эпидемиологик күзәтчелек (килештереп) һәм башка вәкаләтле органнар, оешмалар ярдәме белән аларның компетенциясенә ярашлы рәвештә тәэмин итә.

Статья 6

1. Элеге кагыйдәләр «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территорииясендә көнкүреш һәм сәнәгать калдыкларын жыюны, чыгаруны, ташуны, утильләштерүне һәм эшкәртүне оештыру буенча мәнәсәбәтләрне көйләми.

Бүлек 2. Төп төшенчәләр

Статья 7

1. Бу Кагыйдәләрне тормышка ашыру максатыннан түбәндәгө төшенчәләр кулланыла:

жирле әһәмияттәге автомобиль юлы - транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән транспорт инфраструктурасы объекты һәм автомобиль юлына бүләп бирелгән полоса чикләрендәгә жир кишәрлекләрен һәм аларда яки алар астында урнашкан конструктив элементларны (юл полотносы, юл япмасы һәм мона охшаш элементлар) һәм аның технологик елеше булган юл корылмаларын, саклагыч юл корылмаларын, ясалма юл корылмаларын, житештерү объектлары, автомобиль юлларын төзекләндерү элементлары;

арборицидлар – чүпкә керә торган агач-куакларга каршы кулланыла торган химик матдәләр;

хужасыз транспорт чарасы - хужасы булмаган яки хужасы билгесез булган яки, әгәр законнарда башкасы каралмаган транспорт чарасы, милекчे милек хокукуннан баш тарткан;

территорияне төзекләндерү - торак пунктлар территориияләрен һәм мондый территориияләрдә урнашкан объектларны, шул исәптән гомуми файдаланудагы объектлар территориияләрен, жир участокларын, биналарны, төзелмәләрне, корылмаларны, янәшә территориияләрне тоту буенча «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территорииясендә гражданнарның яшәү шартларының уңайлышыгын тәэмин итүгә һәм арттыруга юнәлдерелгән чаралар комплексын гамәлгә ашыру эшчәнлеге;

Сосновский балтырганы - зур үсүче үләнчел үсемлек, зонтиклар гайләлегенең балтырган ыругы төре. Үсемлек озак вакыт төзәлми торган көчле пешерүләр китереп чыгару сәләтенә ия;

ташланган транспорт чарасы - милекче тарафыннан алты ай һәм аннан да күбрәк вакытка калдырылган транспорт чарасы, аңа башка затларның ирекле керү мөмкинлеге булу (ишекләре булмау, кузов пыяласы элементлары, кузовның башка элементлары, ябык булмаган ишекләр, ишекләрне ябып булмавы h. б.), шулай ук билгеләнгән максат буенча куллану мөмкинлеге булмау билгеләренә ия (чыгартылган тәгәрмәчләр, тәгәрмәчләре, башка конструктив детальләре яки башкалар булмау), һәм шул ук вакытта гомуми файдаланудагы урыннарында (йорт яны территорияләрендә), транспорт чарапарын саклау өчен билгеләнмәгән, жәяүлеләр үтүенә, территорияне жыештыру, махсус транспорт һәм чүп жыю машиналарның подъездларга һәм чүп контейнерларына баруына комачаулаучы һәм (яки) әлеге Кагыйдәләр таләпләрен бозып урнаштырылган;

бункер - зур габаритлы калдыкларны жыю өчен билгеләнгән чүп жыю урыны; **вертикаль яшелләндөрү** - аларда стационар һәм мобиЛЬ яшеллекләр урнаштыру өчен биналарның һәм корылмаларның фасад өслеген, шул исәптән балконнарны, лоджияләрне, галереяларны, терәк стеналарны h. б. куллану;

квартал эчендәге (жирле) үтү юлы - магистраль урамнардан торак йортлар төркемнәренә һәм кварталның башка урыннарына транспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен билгеләнгән автомобиль юлы;

су саклау зонасы - дингезләрнең, елгаларның, инешләрнең, каналларның, күлләрнең, сусаклагычларның ярсызыгына (су объекты чикләренә) тоташкан территория, анда курсәтелгән су объектларының пычрануын, чүпләнүен, суларның ләмләнүен һәм аларның суларның киметүен булдырмау, шулай ук су биологик ресурсларының һәм хайваннар һәм үсемлекләр дөньясының яшәү тирәлекен саклау максатларында хужалык һәм башка эшчәнлекне гамәлгә ашыруның махсус режимы билгеләнә.

Елгаларның яки инешләрнең су саклау зонасының киңлеге аларның чыганакларыннан елгалар яки инешләр өчен озынлыгы белән билгеләнә:

- 1) ун километрга кадәр-илле метр зурлыкта;
- 2) уннан илле километрга кадәр -йөз метр зурлыкта;
- 3) илле километр һәм аннан озын- ике йөз метрдан артык;
- 4)ун километрдан азрак озынлыктагы елга һәм инеш өчен, чишмә башынан тамагына кадәр су саклау зонасы яр буе саклау полосасы белән туры килә. Елга, инеш чыганаклары өчен су саклау зонасының радиусы илле метр күләмендә билгеләнә;
- 5) күлнең су саклау зонасының киңлеге, сусаклагыч, сазлык эчендә урнашкан күлдән тыш, яки күл, 0,5 квадрат километрдан азрак акваторияле сусаклагыч өчен, илле метр күләмендә билгеләнә».

төзекләндөрүне торгызу - юлларның, тротуарның бөтен киңлегенә ясалма өслекне сыйфатлы торгызуны, бордюр ташын кире урнаштыруны, туфракның ундырышлы катламын торгызуны, газон үләннәрен чәчү һәм бозылган яшел үсентеләр урынына утырту өчен газоннарны ремонтлау, реклама

конструкцияләрен һәм төзекләндерүнең башка элементларын торғызуны үз эченә алган эшләр комплекси;

газон - махсус сайлап алынган үләннәр орлыклары чәчү белән барлыкка китерелгән үлән япмасы, ул утыртылғаннар, парк корылмалары очен фон һәм ландшафт композициясенең мөстәкыйль элементы булып тора;

гербицидлар - үсемлекләрне юк итү очен кулланыла торган химик матдәләр;

территория - «Биләр авыл җирлеге» муниципаль берәмлеге территорииясе чикләре чикләрендә;

кунаклар тукталу урыны - торак зоналарына килучеләрнең жиңел автомобильләрен парковкалау очен билгеләнгән ачык мәйданчык;

йорт тирәсе корылмалары - җир участогында урнашкан вакытлыча ярдәмче корылмалар (базлар, күгәрчен читлекләре, сарайлар һәм ш. о.);

йорт территориясы - бер яки берничә күп фатирлы йортларга якын һәм анда яшәүче кешеләрнең яки җәмәгать биналарының гомуми файдалануында булган һәм аларның эшчәнлеген тәэмин итүче формалаштырылган территория. Күп фатирлы йортларның ишегалды территориясендә балалар мәйданчыклары, ял итү урыннары, кер киптерү, автомобильләр парковкасы, яшел үсентеләр һәм башка җәмәгать файдалану объектлары урнашкан;

балалар мәйданчыгы - җир участогы, аның өслегендә балалар уеннары очен билгеләнгән объектлар (таулар, карусельләр, даганнар, комлыклар һәм (яки) башка шундый объектлар) урнашкан;

йорт хайваннары - хайваннар (тоту тыелган хайваннар исемлегенә кертелгән хайваннардан тыш), алар хужалары - физик зат карамагында, аның вакытлыча яки дайми күзәтүе астында һәм торучы, аларны карап тоту урыны зоопарклар, зоосадлар, цирклар, зоотеатрлар, дельфинарийлар, океанариумнар түгел;

өй биләмәсе - йорт ишегалды корылмалары белән шәхси торак йорт һәм әлеге йорт урнашкан җир участогы;

өй билгеләре - аншлаг (урам, мәйдан, проспект атамасы күрсәткече), номерлы билге (йорт һәм корпус номеры күрсәткече), подъезд һәм фатир номеры күрсәткече, инвалидлар үтә алуын күрсәтүче, объектның халыкара символы, флаг күйгүчләр, истәлек такталары, полигонометрия билгесе, янгын гидранты күрсәткече, җир асты геодезия билгеләре күрсәткече, магистраль камералары һәм сууткәргеч чөлтәре коелары күрсәткечләре, канализация күрсәткече, җир асты газуткәргече корылмалары күрсәткече;

сыеқ көнкүреш калдыклары - халыкның тормыш эшчәнлеге нәтижәсендә барлыкка килгән һәм үзәкләштерелгән су ағызы системасына тоташтырылмаган (технологик яктан тоташтырылмаган) һәм ағынты суларны кабул итү һәм туплау очен билгеләнгән корылмаларга һәм җайланмаларга ташланган хужалык-көнкүреш ағынты сулары;

бина- капитал төзелеш объекты, ул бердәм күләмле төзелеш системасыннан гыйбарәт (төзелешкә бер рөхсәт нигезендә төзелгән), ул автоном рәвештә яши, реконструкцияләнә һәм файдаланыла ала;

яшел үсентеләр - билгеле бер территориядә агач-куак һәм үлән үсемлекләре жыелмасы;

жир кишәрлеге - Жир өслегенең чикләре федераль законнарга яралы рәвештә билгеләнгән өлеше;

жир эшләре - жирне казу, салу, территориянең камилләштерелгән яки туфрак белән капланган япмасын бозу яки юлларны һәм тротуарларны камилләштерелгән каплау жайланмасы белән каплау белән бәйле эшләр;

эшләр башкару зонасы - төзелеш, инженерлык коммуникацияләре салу, капиталь һәм башка ремонт эшләре рөхсәт ителгән эйләндереп алынган территория. Эшләрнең теләсә нинди төрләрен (авария эшләреннән тыш) үткәрү, жиһазларны, материалларны, калдыкларны, техник инвентарьны тиешле коймалардан тыш жыю тыела;

инженерлык коммуникацияләре - инженер-техник тәэмин итү чeltәрләре: сууткәргеч, канализация, жылыту, торба үткәргечләр, электр тапшыру линияләре, элемтә һәм авыл жирлеге территориясендә булган яки салына торган башка инженерлык корылмалары;

контейнер - зур габаритлы калдыклардан тыш, каты коммуналь калдыкларны жыю өчен билгеләнгән чуп жыю урыны;

контейнер мәйданчығы - тирә-яктагы мохитне саклау өлкәсендә Россия Федерациясе законнары һәм халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итү өлкәсендә Россия Федерациясе законнары таләпләренә туры кiterеп төзелгән һәм контейнерлар һәм бункерлар урнаштыру өчен билгеләнгән каты коммуналь калдыклар туплау урыны (мәйданчығы);

компенсацион яшелләндерү - бетерелгән яки бозылганнар урынына яшел үсентеләр үрчетү;

түбә яшелләндерү - биналарның һәм корылмаларның түбләрен архитектура-ландшафт объектлары (газоннар, чәчәк бакчалары, бакчалар, агачлар һәм куаклар белән мәйданчыклар h. b.) булдыру өчен куллану;

яңғыр канализациясе (ливневка) - өске (яңғыр, кар), су юу һәм дренаж сularын транспортировкалау өчен билгеләнгән технологик яктан бәйле инженерлык корылмалары (улаклар, яңғыр сularы агу юллары, лотоклар һәм торбалар) комплексы;

кече архитектура формалары (алга таба – КАФ)- монументаль - декоратив бизәү элементлары, мобиЛЬ һәм вертикаль яшелләндерү жайланмалары (беседкалар, аркалар, бакча-парк скульптурасы, вазоннар, чәчәк түтәлләре, шпалерлар), су жайланмалары (фонтаннар, бюветлар, декоратив сulyklar), муниципаль жиһазлар (жәмәгать урыннары, рекреацияләр һәм ишегаллары территориясендә урнашкан ял итү өчен эскәмияләр, сезонлы кафелардагы мәйданчыкларда өстәл уеннары өчен өстәлләр, эскәмияләр ; бакча һәм урам жиһазлары), коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар (көнкүреш чуп-чарларын жыю өчен контейнерлар, урналар, почта тартмалары, инженерлык жиһазлары элементлары), күзәту люклары h. b.;

чуп өеме - контейнер мәйданчығында яки теләсә кайсы башка территориядә үз белдеге белән ташлау нәтиҗәсендә барлыкка килгән каты көнкүреш калдыклары һәм эре габаритлы чуп-чар тупланмасы, 1 куб. м. дан артмаган күләмдә;

тышки яктырту - көннең караңғы вакытында юлларны, урамнарны, мәйданнарны, паркларны, скверларны, ишегалларын һәм жәяүлеләр юлларын яктырту өчен билгеләнгән элементлар жыелмасы;

санкцияләнмәгән чүп ташлау урыны - юридик яки физик затлар эшчәнлеге процессында барлық килгән каты көнкүреш, эре габаритлы, төзелеш калдыкларын, башка чүп-чарны үз белдеге белән (рөхсәтсез) ташлау (урнаштыру) яки жыю;

стационар булмаган сәүдә объекты - инженер-техник тәэмин итү чөлтәрләренә тоташтыру (технологик тоташтыру) булу-булмавына карамастан, жир участогы белән ныклы бәйләнмәгән вакытлыча корылма яки вакытлыча конструкция булып торган сәүдә объекты, шул исәптән күчмә корылма;

тышки яктырту объектлары (чаралары) (яктырту жиһазлары) - урамнарда, скверларда, паркларда, мондый яктырту өчен маҳсус билгеләнгән терәкләрдә, стеналарда, биналар һәм корылмалар япмаларында, биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның металл, тимер-бетон һәм башка конструкцияләрендә һәм жәмәгать файдалануындағы башка урыннарда урнаштырыла торган тышки яктырту приборлары (яктырткычлар, прожекторлар);

төзекләндерү объектлары - жир участоклары өслегенең ясалма япмалары (асфальт-бетон, бетон япма h. б.), ижтимагый-эшлекле, торак һәм рекреацион зоналарда биналар һәм корылмалар белән биләнмәгән жир участоклары өслегенең башка өлешләре, шул исәптән мәйданнар, урамнар, юллар, күчешләр, велосипед юллары, ишегалды эчендәге киңлекләр, балалар, спорт һәм спорт-үен мәйданчыклары, хужалық мәйданчыклары; жирле әһәмияттәге автомобиль юллары; аеруча саклана торган табигый объектлар һәм тарихи-мәдәни әһәмияттәге жирләр территориясен төзекләндерү элементы буларак карала, шулай ук зиратлар; яшел утырталар (агачлар, куаклар, газон h. б.); тышки яктырту һәм архитектура-сәнгать яктырту жайлланмалары; коймалар, әйләндергән коймалар, капкалар; балалар, спорт һәм спорт-үен мәйданчыклары жиһазлары объектлары; бәйрәм ландшафты һәм башка бизәлеш әйберләре; территорияне санитар тоту өчен билгеләнгән урыннар, жиһазлар һәм корылмалар, шул исәптән жиһазлар һәм чүп-чар, житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм чыгару өчен корылмалар; житештерү зоналары һәм аерым житештерү объектлары территорияләрен, инженерлык инфраструктурасы зоналарын, маҳсус билгеләнештәге зоналарны, шулай ук тиешле санитар-саклау зоналарын төзекләндерү объектлары буларак карала; аерым торак йортларның, житештерү һәм инженерлык корылмаларының фасад өлешенең тышки күренеше; хокук субъектларының гамәлләре законнарда билгеләнгән төзекләндерү кагыйдәләре һәм нормалары белән көйләнә торган башка объектлар;

биналарны, корылмаларны, корылмаларны төзү, ремонтлау һәм реконструкцияләү, яшелләндерү буенча чаралар, инженерлык коммуникацияләрен салу, үзгәртеп кору һәм ремонтлау белән бәйле жир эшләре, стационар булмаган объектларны, ясалма төзекләндерү объектларын урнаштыру, юллар төзү һәм ремонтлау буенча мәҗбүри

таләпләр - дәүләт һәм муниципаль стандартлар нигезендә «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территорииясенә иминлеген тәэмин итү, санитария нормаларын үтәү һәм эстетик торышын яклау чарагары комплексын үтәү буенча билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелгән рөхсәт һәм проект документациясе, махсуслаштырылган оешмалар белән шартнамәләр булу;

яшелләндерү - территорияне төзекләндерү һәм ландшафт оештыру элементы, ул үсемлек компонентларын актив кулланып шәһәр мохитен формалаштыруны тәэмин итә, шулай ук инженерлык әзерлегенең төрле төрләре буенча эшләр башкару (вертикаль планлаштыру, террасалау, кронировкалау h. б.) һәм яшелләндерелгән территорияләрне агачлар, шул исәптән эре үлчәмле, қуаклар утырту, үләнле газоннар булдыру юлы белән төзекләндерү белән бәйле комплекслы процесс, чәчәк түтәлләре, альпинарийлар һәм рокарийлар, махсус бакчалар төзү h. б.;

яшелләндерелгән территория - табигый чыганаклы үсемлекләр, ясалма рәвештә төзелгән бакча-парк комплекслары, бульварлар, скверлар, газоннар, чәчәк бакчалары, аз төзелгән торак ижтимагый, эшлекле, коммуналь, житештерү билгеләнешендердәге территория, аның чикләрендә 70 проценттан да ким булмаган өслеге үсемлекләр белән капланган;

гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр - төрле ял итү формалары өчен билгеләнгән яшелләндерелгән территория (урман парклары, парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, шәһәр урманнары);

чикләнгән файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр - дәвалалау, балалар уку һәм фәнни учреждениеләре, сәнәгать предприятиеләре, спорт комплекслары, торак кварталларның яшелләндерелгән территориясе;

махсус билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләр - санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратларны яшелләндерү, үсентеләр питомниклары;

ордер - жир һәм төзелеш эшләрен башкару хокукуны бирүче документ;

аеруча саклана торган табигый территорияләр - жирле үзидарә органнары карарлары белән тулысынча яки өлешчә хужалык файдалануыннан алынган һәм алар өчен махсус саклау режимы билгеләнгән табигать саклау, фәнни, мәдәни, эстетик, рекреацион һәм сәламәтләндерү әһәмиятенә ия булган табигый комплекслар һәм объектлар урнашкан жир, су өслеге һәм алар өстеннән нава киңлеге участоклары;

җәмәгать транспортның көтү тукталышы - җәмәгать транспортны тукталыш зонасы, пассажирларны утырту һәм төшерү һәм җәмәгать транспортны пассажирларын көтү зонасы булган махсус жиһазландырылган мәйданчык;

пандус - халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен төрле объектларның булын тәэмин итү өчен түбән авыш мәйданчык;

парковка (парковкалау урыны) - махсус билгеләнгән һәм кирәк булганда төзекләндерелгән һәм жиһазландырылган, шул исәптән автомобиль юлының бер өлеше һәм (яисә) машина юлының һәм (яисә) тротуарга, юл кыры, эстакада яисә қүпергә терәлеп торучы йә эстакада яны яисә жир асты киңлекләренен, мәйданнарның һәм урам-юл чөлтәренең башка объектларының бер өлеше булып торучы һәм транспорт чарагарын түләүле нигездә оешкан рәвештә урнаштыру өчен билгеләнгән яисә автомобиль юлының милекчесе яисә башка

хүжасы, жир кишерлеге милекчесе каары буенча тұләу алмайча гына билгеләнгән урыннар;

бина фасадларының колористик чишелеше паспорты (фасадларның төсле чишелеше)- бердем архитектура һәм төс чишелешен билгеләүче һәм аерым торган бина фасадының тышкы бизәлешенә таләпләр билгеләүче килешенгән һәм билгеләнгән тәртиптә расланган документ;

жәяуле зоналары - муниципаль берәмлек территориясендәге халық йөрү һәм мәдени-көнкүреш максатларында, транзит хәрәкәт иту максатларында хәрәкәт итә торган һәм билгеле бер характеристикаларга ия булған участоклар: тиз йөрешле урамнан тыш һәм жир есте жәмәгать транспортты тукталышлары булу, хезмәт күрсәту объектларының, тарих һәм мәдәният һәйкәлләренен, рекреацияләрнең югари концентрациясе, жәяулеләр агымнарының югари суммар тығызлығы. Жәяулеләр зоналары эспланадаларда, жәяулеләр урамнарында, торак пункт мәйданнарының жәяулеләр өлешиләрендә формалаша ала;

жәяуле коммуникацияләре - шәһәр территориясендә жәяулеләр элемтәсен һәм хәрәкәтен тәэммин итүче тротуарлар, аллеялар, юллар, сукмаклар. Жәяулеләр коммуникацияләре муниципаль берәмлек территориясендә жәяулеләр элемтәләрен һәм хәрәкәтләрен тәэммин итә. Торак пункт территориясендә жәяулеләр коммуникацияләрен урнаштырганда транспорт коммуникацияләре белән киселешләрнең минималь санын, жәяулеләр коммуникацияләре системасының өзлексезлеген, кешеләрнең, шул исәптән инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең куркынычсыз, киртәсез һәм уңайлы хәрәкәт иту мөмкинлеген тәэммин итәргә кирәк;

автотукталыш мәйданы – башлыча жиңел автомобильләрне һәм башка мототранспорт чарапарын (мотоцикллар, мотороллерлар, мотоколяскалар, мопедлар, скутерлар) саклау өчен билгеләнгән маҳсус ачык мәйданчык;

хайваннары йөрту һәм өйрәту өчен мәйданчык - йорт хайваннарын йөрту һәм өйрәту өчен билгеләнгән территориянең аерымланган участогы;

яшел үсентеләргә зыян салу - жир өстендәге һәм тамыр системасындагы механик, химик һәм башка зыян, үсешне туктатмый, шул исәптән яшеллекләрне яки туфракны зааралы яки пычратучы матдәләр белән пычратуга кiterә;

су басу - елгаларда, сусаклагычларда су арту, юл участогы сүйн, транспорт тоннельләрен су басу, атмосфера явым-төшемнәре төшү, кар яву, юлларның, тротуарларның асфальт-бетон өслеген сыйфатсыз түшәү, инженерлык системаларыннан һәм коммуникацияләреннән су агып төшү яки агып китү, жәяулеләр, автотранспорт, пассажир транспортты хәрәкәтенә комачаулаучы су жыю җайламалары һәм жир есте су полосы корылмаларына хезмәт күрсәту қагыйдәләрен бозуга бәйле грунт сулары дәрәжәсен күтәрү 2 кв.м дан артык мәйданлы, 3 см дан да артыграк тирәнлеккә су жәелгән территория су баскан дип санаала;

йорт яны территориясы - шәхси йорт яки қуп фатирлы йорт белән турыдан-туры тоташкан территория, технологик һәм функциональ яктан алар белән бәйле;

якын урнашкан территория - мондый жир участогы барлыкка килгэн очракта бинага, төзелешкә, корылмага, жир участогына totashkan həm чикләре Россия Федерациясе субъекты законында билгеләнгән тәртипкә ярашлы рәвештә муниципаль берәмlek территориясен төзекләндерү қагыйдәләре белән билгеләнгән гомуми файдалану территориясе;

продуктив хайваннар həm кошлар - ул хайваннар həm кошлар, сөт, йон, йомырка həm башка продуктлар алу өчен кат-кат яки гел кулланыла;

төзекләндерү проекты - текст həm график формада материаллар булган həm территорияне həm башка төзекләндерү объектларын төзекләндерү буенча проект каарларын (шул исәптән төсле) билгеләүче документация;

тышки мәгълүмат чараларын урнаштыру проекты (паспорт)- муниципаль хокукий акт белән расланган, төзекләндерү элементының тышки кыяфәтен həm урнашу урынын, ягъни тышки мәгълүмат чараларын билгеләүче həm аны идентификацияләү өчен кирәkle башка мәгълүматны үз эченә алган билгеләнгән формадагы документ;

территорияне санитар чистарту - билгеле бер территориядән каты көнкүреш həm эре габаритлы калдыкларны жыю, чыгару həm утильләштерү (заарсызландыру);

авыл хужалыгы хайваннары - терлекчелек həm башка авыл хужалыгы продукциясе житештерү өчен кулланыла торган хайваннар, терлекләр, кыйммәтле тиреле хайваннар, куяннар, бал кортлары h. b.;

төзекләндерү объектын карап тоту - чисталыкны тәэммин итү, төзекләндерү объектларын, аларның аерым элементларын тиешле техник, физик, санитар həm эстетик хәлдә тоту;

территорияне карап тоту - биналарның, корылмаларның, кече архитектура формаларының, коймаларның, төзелеш мәйданчыкларының, яшеллекләрнең, жир асты инженерлык коммуникацияләренең həm аларның конструктив элементларының, жир участогында урнашкан транспорт инфраструктурасы объектларының фасадларын вакытында ремонтлау həm тоту белән бәйле чаралар комплексы;

юлларны, квартал эчендәге юлларны həm башка юл инфраструктурасын карап тоту - аларны тиешле тәртиптә həm чисталыкта тоту həm автомобилльләрнең həm жәяулеләрнең юлларда, тротуарларда, юл кырыенда, квартал эчендәге юлларда həm юл хужалыгының башка элементларында тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэммин итү буенча чаралар комплексы ел дәвамында;

кузәтү həm яңғыр кабул итү коечарын (яңғыр канализациясе), жир асты коммуникацияләре коечарын (корылмаларын) карап тоту- гамәлдәгә дәүләт həm муниципаль стандартлар таләпләренә туры китереп, жир асты коечарының həm төрле максатлы камераларның, яңғыр канализациясенең həm жир асты инфраструктурасының башка элементларының эшчәнлеген, куркынычсызлыгын, тиешле хезмәтләр өчен уңайлылыгын həm эстетик күренешен саклау буенча чаралар комплексы;

махсуслашкан машина туктау урыны - қучерелгән ташландык, хужасыз транспорт чараларын саклау өчен махсус жиназландырылган həm саклана торган мәйданчык;

махсус оешмалар - «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрактлар нигезендә махсус эшчәнлек алыш баручы, шул исәптән транспорт чарагарын махсуслаштырылган саклау урынына күчерүче төрле оештыру-хокукый формадагы юридик затлар;

транспорт чарагарын урнаштыру өчен махсус урыннар - законнар нигезендә оештырылган автомобильләр тукталышлары, гаражлар, ремонт останханәләре һәм башка биналар, техниканы саклау (хезмәт күрсәтү) өчен билгеләнгән биналар; Россия Федерациясе Министрлар Советының - Россия Федерациясе Хөкүмәтенең «Юл хәрәкәте кагыйдәләре турында» 23.10.1993 ел, №1090 каары белән расланган Россия Федерациясе Юл хәрәкәте кагыйдәләре нигезендә билгеләнгән парковкалар (парковка урыннары);

спорт мәйданчығы - жир участогы, аның өслегендә физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән объектлар (баскетбол щитлары, брусьялар, гимнастика диварлары, турниклар һәм (яки) башка шундый объектлар) урнашкан территория;

тышкы мәгълүмат чарасы - реклама булмаган тышкы мәгълүмат таратыла торган тотрыклы территориаль урнаштыруның техник җайланмасы;

стационар реклама конструкциясе - тотрыклы территориаль урнаштыруның техник җайланмасын қулланып, тышкы реклама таратыла;

реклама - теләсә нинди ысул белән, теләсә нинди формада һәм теләсә нинди чарагар қулланып таратылган, билгесез төркем кешеләренә юнәлдерелгән һәм реклама объектына игътибар җәлеп итүгә, аца қызыксыну формалаштыруга яки саклауга һәм аны базарда алга этәрүгә юнәлдерелгән мәгълүмат;

тышкы мәгълүматны урнаштыру чарасы - "Кулланучылар хокукларын яклау турында" Федераль законның 9 статьясы (оешманың фирма исеме, аның урнашкан урыны (адресы) һәм аның эш режимы турында) нигезендә күрсәтлергә тиешле мәгълүматны қулланучыларга житкерү өчен оешма урнашкан урында һәм (яки) турыдан-туры товарны сату, биналарны мәгълүмати рәсмиләштерү максатларында биналарны күрсәтү максатларында билгеләнә торган территорияне төзекләндерү элементы, шулай ук закон нигезендә яки эшлекле әйләнеш йоласы буенча урнаштыру мәжбүри һәм реклама белән бәйле максатларны күздә тотмый;

төзелеш мәйданы - яца (шул исәптән тәмамланмаган төзелеш объектлары) төзелеш урыны, шулай ук реконструкция, техник яңадан коралландыру һәм (яки) ремонтлау, булган күчемсез милек объектларын демонтажлау, шулай ук корылмаларны төзү һәм (яки) монтажлау, ремонтлау, реконструкцияләү һәм (яки) техник яңадан коралландыру урыны;

тактиль каплам - өстәге катлам фактурасының сизelerлек үзгәрүе белән бәйле каплам;

каты қонкуреш калдыклары - физик затлар қуллану процессында торак урыннарда барлыкка килгән калдыклар, шулай ук шәхси һәм қонкуреш ихтияжларын канәгатьләндерү максатларында физик затлар тарафыннан торак урыннарда қуллану процессында қуллану үзлекләрен югалткан товарлар. Каты коммуналь калдыкларга шулай ук юридик затлар, шәхси эшмәкәрләр эшчәнлеге процессында барлыкка килгән һәм составы буенча физик затлар қуллану про-

цессында торак биналарда барлыкка килгэн калдыкларга охшаш калдыклар керә;

гомуми қулланыш территорияләре - чикләнмәгән төркем кеше файдаланган территорияләр (шул исәптән мәйданнар, урамнар, юллар, яр буйлары, гомуми файдаланудагы су объектарының яр буйлары, скверлар, бульварлар);

транспорт чарасы - кешеләрне, йөкләрне яки анда урнаштырылган жиһазларны (шул исәптән прицепларны, ярымприцепларны һәм транспорт чарасы составында хәрәкәт итү өчен кирәkle башка җайланмаларны) юллар буенча ташу өчен билгеләнгән җайланма;

территорияны җыештыру - житештерү һәм куллану калдыкларын, башка чупчарны, карны маҳсус билгеләнгән урыннарга жыю, чыгару белән бәйле эшчәнлек төре, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәэммин итүгә һәм эйләнә-тирә мохитне саклауга юнәлдерелгән башка чаralар;

күрсәткечләр: - урам исемнәре, йорт номерлары, подъездлар һәм фатирлар күрсәткечләре, янгын гидранты күрсәткечләре, туфрак геодезия билгеләре, магистраль камералары һәм сууткәргеч челтәре коелары, шәһәр канализациясе, жир асты газуткәргече корылмалары, полигонометрия билгесе, бина фасадында урнаштырыла торган инвалидлар өчен объектка керү мөмкинлеге;

- жирлек турында гомумиләштерелгән мәгълүматны, туризм өлкәсендәге объектларның, мәгариф объектларының, дәүләт һәм муниципаль учреждениеләрнең аерым торган стелалар рәвешендә урнаштырылган урнашуын үз эченә алган күрсәткечләр;

вәкаләтле органнар - үз компетенциясе чикләрендә шәһәр территориясен төзекләндерүне оештыруны, координацияләүне һәм контролльдә тотуны гамәлгә ашыручи «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлекенең жирле үзидарә функциональ һәм территориаль органнары;

урна - чүп жыю өчен хезмәт итүче 0,2 дән 0,5 куб метрга кадәр күләмендәге маҳсус сыйдырышлылык (чиләкләр, тартмалар һәм башка шундай ук сыйдырышлылыктардан тыш);

фасад - бинаның тышкы яғы (төп, ян, ишегалды). Бинаның төп фасады ин зур күрү зонасына ия, кагыйдә буларак, үзәк һәм/яки башка мәгънәле урамнар яғыннан кабул итүгә юнәлдерелгән;

фриз - фасадның яки козырьканың горизонталь полоса рәвешендәге декоратив рам элементы;

фронтон - бина фасадының түбә дәрәжәсеннән югарырак торган соңғы өлеше, соңғы кат тәрәзәләренең өске билгесеннән яки фасадның өске билгесенә кадәр үлчәнә;

хужалык мәйданнары- йорт яны территориясендә керләрне киптерү, келәмнәрне һәм өй әйберләрең чистарту, чүп жыю урыннары өчен маҳсус жиһазландырылган хужалык билгеләнешендәге мәйданчыклар;

төзекләндерү элементлары - декоратив, техник, планлаштыру, конструктив җайланмалар, яшелләндерү элементлары, төрле жиһазлар һәм бизәкләр, шул исәптән бина фасадлары, корылмалар, төzelмәләр, кече архитектура формалары, капиталь булмаган стационар булмаган корылмалар һәм биналар,

мәгълүмат щитлары һәм территорияне төзекләндерүнең состав өлешләре була-
рак кулланыла торган күрсәткечләр;:

төзекләндерү объектлары элементлары - төзекләндерү объектларының кон-
структив һәм функциональ компонентлары, аларның тышкы кыяфәтен бил-
геләүче, төзекләндерү объектларын визуаль кабул итүне, шулай ук төзеклән-
дерү объектларын аларның функциональ билгеләнеше буенча куллануны (экс-
плуатацияләүне) тәэммин итүче;

яшелләндерү элементлары - скверлар, парклар, сәнәгать һәм торак төзе-
лешләрендә, ижтимагый-административ үзәкләрдә, шулай ук урамнарда һәм
магистральләрдә, шулай ук яшелләндерү өчен билгеләнгән территорияләрдә
төрле биналар алдындагы яшелләндерелгән участоклар;

өслекләр қуышылу элементлары - төрле борт ташлары, пандуслар, басмалар,
баскычлар.

Бүлек 3. Территорияләрне төзекләндерүгә, карап тотуны оештыруга һәм жыештыруга гомуми таләпләр

Статья 8

1. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлекенең бөтен территориясе һәм
анда урнашкан барлык биналар (шул исәптән торак йортлар) һәм корылмалар
(алга таба - биналар, корылмалар) төзекләндерелергә, карап тотылырга һәм
жыештырылырга тиеш.

2. Гомуми файдаланудагы территорияләрне, шул исәптән мәйданнар, урамнар,
юллар, жирле эහәмияттәге автомобиль юллары, яр буйлары, скверлар, пляжлар,
башка объектлар биләгән жир кишәрлекләрен карап тотуны һәм жыештыруны
үз вәкаләтләре чикләрендә вәкаләтле органнар оештыра.

3. Физик һәм юридик затлар, аларның оештыру-хокукуй формаларына бәйсез
рәвештә, үзләренә милек хокукунда, башка эйберләтә яисә мәҗбүри хокуклар-
да (алга таба - жир кишәрлекләренең хокук ияләре) караган жир кишәрлекен,
шулай ук биналарны, корылмаларны гамәлдәге законнарда һәм әлеге Ка-
гыйдәләрдә каралган күләмдә, мөстәкыйль рәвештә яисә маҳсуслаштырылган
оешмаларны жәлеп итеп, үз хисапларына жыештыралар. Башка территори-
яләрне жыештыру һәм карап тоту жирле үзидарә органы тарафыннан башкары-
ла.

4. Оешмалар, предприятиеләр, учреждениеләр, арендаторлар арасында терри-
торияләрне жыештыру чикләрен билгеләү пропорциональ рәвештә тигез
өлешләрдә башкарыла.

-әгәр бина, корылма милек хокукунда яки башка эйберләр яки мәҗбүри хокук
белән берничә кешегә карый икән, жыештырылырга тиешле территория милек
хокукундагы яки күчмәсез милек объектына башка хокукның өлешенә пропор-
циональ рәвештә билгеләнә;

- жир участогы территориясендә төрле затларга караган берничә бина, корылма
булса, территорияне тоту һәм жыештыру чикләре яклар килешүе белән бил-
геләнә ала. Килешү булмаганда, жыештырылырга тиешле территория барлык

милекчеләр яки биналарның, корылмаларның башка хужалары (кулланучылары) арасында тигез өлешиләрдә билгеләнә;

- физик яки юридик зат карамагында булган жир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, хужалыкта булган жир участогының чынлыкта барлыкка килгән чиге буенча территория жыештырылырга тиеш;
-әгәр бина, корылма милек хокуқында яки башка әйберләр яки мәжбүри хокук белән берничә кешегә карый икән, фасадны карап тоту якларның килешүе белән билгеләнә ала;

- килешүе булмаганда фасадны карап тоту милек хокуқындагы өлешенә яки күчемсез милек объектына башка хокукка пропорциональ рәвештә башкарыла.

5. Муниципаль берәмлек территориясендә үз эшчәнлекләрен алып баручы гражданнар (шәхси торак йортларның милекчеләре яки яллаучылары), юридик затлар һәм шәхси эшмәкәрләр, жыю буенча эшчәнлеккә лицензияләре булган махсуслаштырылган оешмалар белән төзелгән килешүләр нигезендә каты коммуналь калдыклар, сыек көнкүреш калдыклары, биологик калдыклар, медицина калдыклары, эре габаритлы һәм төзелеш чүп-чарларын чыгаруны, транспортлауны, куллануны, заарсызландыруны, калдыкларны урнаштыруны оештыралар.

6. Физик затлар, шәхси эшмәкәрләр һәм юридик затлар: милекчеләр, жирдән файдаланучылар, жир кишәрлекләрен һәм территорияләрне арендалаучылар әлеге жир кишәрлекләрендә һәм территорияләрендә үсемлекчелек калдыкларын һәм башка калдыкларны яндыруга, шулай ук кар урнаштыруга һәм жыюга ,3 метрдан артык биеклектә буртовкалауга юл куймаска тиеш.

7. Физик затлар, шәхси эшмәкәрләр һәм юридик затлар: милекчеләр, жирдән файдаланучылар, жир кишәрлекләрен һәм территорияләрен арендалаучылар, Сосновский балтырганының, аларга караган жир кишәрлекләрендә (шул исәптән биналарның коймалары һәм фасадлары һәм кораллары буйлап) үсентеләрдән торган яшь агачларның үсүенә юл куймаска тиешләр территорияләрендә, муниципаль берәмлек территориясендә таралуны булдырмау максатыннан.

8. Контейнерларны һәм бункерларны тутыру һәм артык йөкләү, шулай ук аларга икенчел чимал булган калдыкларны, ягулык-майлау материалларын, майлы чүпрәкләрне, авторезина, газ разрядлы һәм люминесцент лампаларны ташлау тыела. Күрсәтелгән калдыклар махсус бу максатлар өчен бүләп бирелгән савытларда һәм биналарда сакланырга һәм калдыкларны жыю, куллану, транспортлау, заарсызландыру, урнаштыру буенча эшчәнлеккә лицензияләре булган махсус предприятиеләргә чыгарылырга тиеш

9. Күпфатирлы йортларның йорт яны территорияләрен карап тоту һәм жыештыру күпфатирлы йортлар белән идарә итү ысуулларының берсенә туры китечеп башкарыла: торак милекчеләре ширкәте яисә торак кооперативы яисә башка махсуслаштырылган кулланучылар кооперативы, идарәче оешма, күпфатирлы йортта гомуми милекнә карап тоту һәм ремонтлау буенча әшләр башкаручы затлар - турыдан - туры күпфатирлы йорт белән идарә иткәндә әлеге йорттагы йорт хужалары тарафыннан (алга таба идарәче оешмалар).

10. Шәхси торак йортларның территорияләрен карап тоту һәм жыештыру мондый йортларның хужалары (яллаучылары) тарафыннан башкарыла.
11. Яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын саклау һәм карауны башкаралар:
 - 1) бирелгән жир участогы чикләрендә- жир участогы милекчеләре яки башка хокук ияләре;
 - 2) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә- тәэммин итүчене (подрядчыны, башкаручыны) билгеләү нәтижәләре буенча әлеге эшләргә башкаруга муниципаль контракт төзегән вәкаләтле орган йә оешма;
 - 3) чикләнгән файдаланудагы (предприятие, оешма, учреждение) һәм махсус билгеләнештәге (санитар зоналар, су саклау зоналары, зиратлар, питомниклар) яшелләндерелгән территорияләр чикләрендә -әлеге объектларның хужалары;
 - 4) йорт яны территорияләре чикләрендә- күп фатирлы йортларда торак биналар хужалары яки идарәче оешмалар;
 - 5) жир өсте коммуникацияләренең саклау зоналарында, шул исәптән электр челтәрләрендә, яктырту челтәрләрендә, радиолинияләрдә- күрсәтелгән коммуникацияләренең хужалары;
 - 6) жир асты коммуникацияләренең саклау зоналарында (әгәр урнаштыру рөхсәт ителгән булса)- күрсәтелгән коммуникацияләренең хужалары.
12. Урамнардан һәм юллардан жир асты һәм жир өстендәге сularны читкә алыш китү өчен билгеләнгән кюветларны, торбаларны, дренаж корылмаларын жыештыру һәм чистарту, яңғыр канализациясе коллекторларын һәм яңғыр кабул итү коеларын чистарту аларны эксплуатацияләүне гамәлгә ашыручы оешмалар тарафыннан башкарыла.
13. Жәмәгать бәдрәфләрен урнаштыру һәм тоту тәртибе гамәлдәге законнарга, санитар кагыйдәләргә һәм нормаларга ярапшы рәвештә билгеләнә.
14. Туалетларның санитар һәм техник торышы өчен аларның милекчеләре, хужалары, арендаторлары яки алар хезмәт күрсәтүендә булган махсус оешмалар жаваплы.
15. Төзекләндерү буенча эшләрнең вакытлычалыгы объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәэммин итүне исәпкә алыш, эшләр заказчысы тарафыннан билгеләнә.
16. Жирлек территориясен карап тоту һәм жыештыру чикләре физик һәм юридик затлар тарафыннан бирелгән жир участогы чикләренә туры китереп билгеләнә (жир участогы билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштерелмәгән очракта, чынлыкта булган жир участогы чиге буенча).
17. Вәкаләтле орган билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә торак пункт территориясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрне карап тоту һәм жыештыру буенча эшләрнең үтәлешен контролъдә тота.

Статья 9

1. Жаваплы затлар территорияләрне, шул исәптән янәшәдәге территорияләрне дә жыештыралар (янәшәдәге территорияләрне жыештыру (төзекләндерү) турында килешүләр нигезендә)):

1) бинаның, корылманың, койманың, төзелеш мәйданчығының, сәүдә обьектларының һәм башка обьектларның бөтен территориясе буенча озынлығы буенча;

2) киңлеге буенча -урамның йөрү өлешендәге бордюр полосасына кадәр.

2. Периметр буенча янәшәдәге территориянең зурлығы:

1) капитал булмаган корылмалар, коймалар, осталанәләр, киосклар (кибетләр) һәм жир асты җәяүлеләр үтүләре 10 м;

2) реклама конструкцияләре аерым участоклар чикләрендә, шулай ук реклама конструкцияләре тирәсендә өзелгән һәм таралган плакатлардан, баннерлардан h. б.;

3) сыек һәм газ сыман ягулық белән ягулық салу станцияләре, автомобиль юу постлары, транспорт чарапарына техник хезмәт күрсәту станцияләре (автосервис, шиномонтаж h. б.), кибетләр,офислар, халыкка хезмәт күрсәту һәм хезмәт күрсәту обьектлары, супермаркетлар, сәүдә йортлары, универсамлар, административ биналар, учреждениеләр, сәүдә-сатып алу базалары 50 м;

4) төзелеш мәйданчыклары 50 м;

5) контейнер мәйданчыклары (шул исәптән чүп жыю урыннары) 5м;

6) житештерү, сәнәгать һәм башка максатлар өчен базалар һәм калган территорияләр 20м;

7) автомобиль юллары янында урнашкан бункер мәйданчыклары 20 м;

8) участок чикләреннән алыш урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта) 10 м радиуста гражданнарың бакчачылық, яшелчәчелек һәм дача коммерцияле булмаган берләшмәләренең янәшәдәге территориясе;

9) йорт хужалығы алдындагы территория 5 метр ераклыкта яки урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта);

куп фатирлы йорт территориясе алдындагы жир участогы төп фасад яғыннан 5 м радиуста яки урамның йөрү өлешенә кадәр (объект юл буенда урнашкан очракта).

3. Жаваплы затлар бурычлы:

1) территориядә урналар булуны тәэммин итәргә, ә канализацияләнмәгән биналарда, корылмаларда һәм төзелмәләрдә сыек калдыклар өчен жыентыклар (выгреблар) жиһазландырырга (санитар таләпләргә ярашлы рәвештә жиһазландырырга);

2) контейнерларга һәм контейнер мәйданчыкларына ирекле керү мөмкинлеген тәэммин итү;

3) ККК жыю өчен контейнерларны, урналарны аларны кирәгеннән артык тутыруны һәм муниципаль берәмлек территориясен пычратуны булдырmas өчен төзек хәлдә тотуны тәэммин итәргә;

4) урналарны, контейнерларны һәм контейнер мәйданчыкларын, сыек калдыклар өчен жыентыкларны (выгребларны) вакытында чистартуны һәм дезинфекцияләүне тәэммин итәргә;

5) житештерү һәм куллану калдыкларын чыгаруны оештыруны һәм аларны бетерү графигының үтәлешен контролльдә тотуны тәэммин итү;

6) ККК вакытында чыгару;

7) контейнерларны һәм контейнер мәйданчыкларын вакытында буяу һәм юу;

8) чүп-чарны, яфракларны, ботакларны, карны һәм кырыла торган бозларны вакытында жыюны, үләнне 10 см артык үсүгә юл куймастан, чабуны башкару.

Статья 10

1. Жаваплы затлар жыештыралар һәм тротуарларны тоту һәм жыештыру буенча чаралар комплексын гамәлгә ашыралар:

1) урамнар һәм юллар буйлап урнашкан яки юл өлешеннән газон белән аерылган һәм торак һәм административ биналарның подъездларыннан турыдан-туры чыгу юллары булмаган юл өлешен- жыештыру һәм тоту өчен жаваплы кешеләргә йөкләнә;

2) инженерлык корылмаларына якын һәм баскычлы керү урынлы- әлеге территорияләрне жыештыру өчен беркетелгән жаваплы затларга йөкләнә;

3) юл өлешеннән һәм юллардан газон белән аерылган һәм торак йортларның, ишегалды территорияләренең, ишегалды һәм башка чыгу урыннарының подъездларыннан, шулай ук йорт хужалыгы территориясендә урнашкан жәяүлеләр юлларыннан турыдан - туры чыгулары булган йорт хужалыклары идарәсендә булган кешеләргә йөкләнә.

Статья 11

1. Жирле эһәмияттәге автомобиль юлларын, тротуарларны карап тоту һәм жыештыру әлеге төр эшләрне башкаруга муниципаль контрактлар төзегән оешмалар тарафыннан тәэммин итүче (подрядчи, башкаучы) билгеләмәсе нәтижәләре буенча башкарыла.

Статья 12

1. Яшеллекләрне заарлау, күчереп утырту, кисү, яшеллекләрне кисү өчен рөхсәтsez, шулай ук бирелгән рөхсәт шартларын һәм срокларын үтәмәү яшеллекләрне рөхсәтsez заарлау буларак таныла. Рөхсәтsez кисү өчен гаеплеләр жаваплылыкка тартыла һәм зыянны исәпләүнең гамәлдәге методикаларына ярашлы исәпләнгән зыянны тулиләр.

2. Үлән катламының биеклеге 10 см дан артмаска тиеш.

Статья 13

1. Төзекләндерү, жыештыру һәм карап тоту буенча эшләрнең вакытлычалыгы объектларның тиешле санитар һәм техник торышын тәэммин итүне исәпкә алыш, эшләр заказчысы тарафыннан билгеләнә.

Статья 14

1. Вәкаләтле органнар «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территорииясен, шул исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрне, билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә карап тоту һәм жыештыру буенча эшләрнең үтәлешен контролльдә тоталар.

Бүлек 4. Биналарны, корылмаларны һәм алар урнашкан жир кишәрлек-ләрен карап тоту буенча гомуми таләпләр

Статья 15

1. Биналарны, корылмаларны һәм алар урнашкан жир участокларын аларның милекчеләре яки башка хокук ияләре үзләре яки маxсус оешмаларны үз акчалары хисабына жәлеп итү юлы белән карап тоталар.
2. Биналар, корылмалар һәм алар урнашкан жир участокларын карап тоту үз эченә ала:
 - 1) биналарның, корылмаларның фасадларын карап тоту;
 - 2) жир кишәрлеген жыештыру, чабу һәм санитар-гигиеник чистарту;
 - 3) гражданнар, оешмалар һәм шәхси эшмәкәрләр эшчәnlеге нәтижәсендә барлыкка килгән житештерү һәм куллану калдыкларын жыю һәм чыгару;
 - 4) жир кишәрлегендә урнашкан яшелләндерү һәм төзекләндерү элементларын карап тоту һәм карау;
 - 5) керү узелларының козырекларын кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән вакытында чистарту, бозны, карны һәм боз сөңгеләрен кәрнизләрдән, балконнардан һәм лоджияләрдән бетерү, агач ботакларын зыяннан саклау чараларын тәэммин итү;
 - 6) кышкы вакытта биналарның хужалары (арендаторлары) һәм торак фонды белән идарә итүче идарәче оешмалар тарафыннан керү узелларының түбәләрен һәм козырькаларын кардан, боздан, боз сөңгеләреннән, шулай ук кар көртләрен алар барлыкка килү, туплануга карап вакытында чистартуны оештырылыша тиеш;
 - 7) тышкы су ағызулы түбәләрне вакыт-вакыт кардан чистартырга, 30 см калынлыктагы кар катламы барлыкка килмәсен өчен, карны аз катлам чагында төшерергә кирәк;
 - 8) биналарның түбәләрен жәяулеләр йөрү зонасына чыга торган жирләрдә кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән, алар барлыкка килгән саен, билгеләнгән нормаларга ярashлы рәвештә куркыныч участокларны алдан коймалап алыш чистартырга;
 - 9) барлык төр түбәләрдә, шул исәптән керү узелларының балконнарында һәм козырькаларында кар көртләре барлыкка килүенә юл куймаска;
 - 10) биналарның түбәсен һәм керү узелларының козырькаларын һәм тәрәзә уемнарының су агу юлларын кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән чистартырга һәм аларны тротуарларга урамга караган түбә авышлыгының өслегеннән, тәүлекнең якты вакытында гына ташларга. Түбәнең башка якларыннан, шулай ук яссы түбәләрдән карны эчке ишегалды территорияләренә ташларга кирәк. Кар ташлар алдыннан кешеләренең иминлекен тәэммин итүче сак чаралары үткәрергә кирәк. Биналарның түбәләреннән төшерелгән кар, боз һәм боз сөңгеләре, гомуми файдаланудагы юлларга жыелган һәм юлның прилотка өлеше буйлап урнаштырылган, юл өлешен жыештыручи зат белән төzelгән килешүгә яrashлы рәвештә, карны чыгару белән бер ук вакытта чыгарыла;

11) керү узелларының түбәсеннән һәм козырькаларыннан кар төшергәндә ағачларны, куакларны, урам электр яктыртуының һава линияләрен, сузычларны, реклама конструкцияләрен, светофор объектларын, юл билгеләрен, элемтә линияләрен, элмә такталарны тулысынча саклауны тәэммин итүче чарапар күрергә кирәк.

Бүлек 5. Биналарның, корылмаларның, керү төркемнәренең, түбәләрнең һәм йорт билгеләренең тышкы кыяфәтенә һәм әчтәлегенә гомуми таләпләр

Статья 16

1. Биналар, корылмалар фасадлары өчен төп шарт булып архитектура-сәнгать образының, материалларның һәм төсләрнең стиль бердәмлеге тора.
2. Фасадның локаль участоклары, детальләре, элементлары һәм өстәмә жиһазлары комплекслы карапга ярашлы урнаштырылырга тиеш.
3. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чаралары расланган тышкы мәгълүмат чаралары паспортына ярашлы урнаштырылырга тиеш.

Статья 17

1. Төс чишелеше фасадның характеристикаларына һәм стиль чишелешенә, объектның функциональ билгеләнешенә, әйләнә-тирә мохиткә туры килергә тиеш.
2. Йортларның урамнан каралган очлары (ян фасадлары), аркалы юлларның стеналары һәм япмалары тулысынча төп фасад төсенә буяла, фасадның төсле карапы паспортына ярашлы була.

Статья 18

1. Биналарның, корылмаларның фасадлары төзелеш өлешенә, декоратив бизәлешкә һәм инженер элементларына зыян китермәскә тиеш һәм тиешле эстетик хәлдә тотылырга тиеш.
2. Биналарның, корылмаларның фасадларын аерым детальләрне бетерү яки үзгәртү белән бәйле үзгәрешләр норматив хокукий актларда билгеләнгән тәртиптә рөхсәт ителә.
3. Бина фасадының төсләр гаммасы бина фасадларының төсләр чишелеше паспорты буенча билгеләнә һәм билгеләнгән тәртиптә килештерелә. Бинаны, корылманы эксплуатацияләгендә яки ремонтлаганды төсне үзгәртү рөхсәт ителми.
4. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан биналарның фасадларын бизәү мәдәни мирас объектларын саклау, куллану, популярлаштыру һәм дәүләт саклау өлкәсендәге законнарга һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проектина ярашлы рәвештә мәдәни мирас объектларын саклау, куллану, популярлаштыру һәм дәүләт саклау өлкәсендә вәкаләтле органнар белән килешу буенча башкарыла һәм биналар архитектурасы стилендә башкарыла, шул исәптән, урам төзелешенең гомуми стиль чишелешендә.

Статья 19

1. Биналар, корылмалар фасадларын карап тоту үз эченә ала:
 - 1) фасадларның конструктив элементларын һәм бизәлешен, шул исәптән керү ишекләрен һәм козырькаларын, балконнар һәм лоджияләр, кәрнизовләр, ишек төпләрен һәм аерым баскычларны, төшү урыннарын һәм баскычларны, витриналарны, декоратив детальләрне һәм башка конструктив элементларны вакытында ремонтлау һәм торгызу, һәм аларның буюу;
 - 2) су ағымы, су ағымы торбалары һәм агу урыннарының булу-булмавын һәм төзек хәлдә тотылуын тәэммин итү;
 - 3) тегүләрне, ярыкларны һәм тишекләрне герметизацияләү, ябу һәм каплау;
 - 4) отмостокаларны, цоколь тәрәзәләре һәм подвалларга керү урыннарын торгызу, ремонтлау һәм вакытында чистарту;
 - 5) фасадта урнаштырылган электр яктыртуны төзек хәлдә тоту һәм каранғы төшкәч аны эшләтеп жибәрү;
 - 6) фасадларның торышына һәм эксплуатация шартларына бәйле рәвештә, аларның өслеген вакытында чистарту һәм юып чыгару;
 - 7) тәрәзәләрне һәм витриналарны, элмә такталарны һәм күрсәткечләрне вакытында юу;
 - 8) язулардан, рәсемнәрдән, белдерүләрдән, плакатлардан һәм башка мәгълүмати-басма продукциядән, шулай ук граффитидан чистарту.
2. Фасадларның конструктив элементлары һәм бизәлеше аларның нормаль тузган саен яки аларның кинәт зыян күрү шартлары (аварияләр, стихияле афәтләр, янгын h.б.) килеп чыкканда, әлеге шартлар гамәлдә булмаудан соң ике ай эчендә торгызылырга тиеш.

Статья 20

1. Биналар, корылмалар һәм төзелмәләр фасадлары элементлары составына керә:
 - 1) подвал бүлмәләренә керү урыннары һәм чүп камералары;
 - 2) керү төркемнәре (баскычлар, мәйданчыклар, култыксалар, керү урынындагы козыреклар, коймалар, стеналар, ишекләр h. б.);
 - 3) цоколь һәм отмостка;
 - 4) стеналар яссылыгы;
 - 5) фасадларның чыгып торган элементлары (балконнар, лоджияләр, эркерлар, кәрнизовләр h. б.);
 - 6) түбәләр, шул исәптән вентиляция һәм төтен торбалары, рәшәткәләрне, түбәгә чыгу юллары h. б.;
 - 7) архитектура детальләре һәм тышлыклары;
 - 8) су торбалары бүрәнкәләрен кертеп;
 - 9) парапет һәм тәрәзә коймалары, рәшәткәләр;
 - 10) тәрәзәләрне, балконнарны, билбауларны, цокольнең өскә чыгуларын, салынмаларны h. б. металл белән бизәү;
 - 11) эленеп торган металл конструкцияләр (флаг токтычлар, анкерлар, янгын баскычлары, вентиляция жиһазлары h. б.);

- 12) панельләр hәм блоклар арасында горизонталь hәм вертикаль тегүләр (зур панельле hәм зур блоклы биналарның фасадлары);
- 13) пыяла, рамнар, балкон ишекләре;
- 14) биналарга тоташкан стационар коймалар.

Статья 21

1. Милекчеләргә, биналарның, корылмаларның башка хокук ияләренә hәм тиешле бурычлар йөкләнгән башка кешеләргә тиешле:
 - 1) кирәк булганда фасадларны чистартырга hәм юарга;
 - 2) тәрәзәләрнең, балкон hәм лоджия ишекләренең, керү ишекләренең эчке hәм тышкы өслеген чистартырга hәм юарга, кирәк булганда;
 - 3) фасадның чын хәлен исәпкә алыш, фасадның заарланган өлешләрен штукатуркалау hәм тышлауны торгызу;
 - 4) фасадның аерым элементларына (цоколь, крылец, баскычлар, приямкалар, керү ишекләре, капкалар, цоколь тәрәзәләре, балконнар hәм лоджияләр, су агымы торбалары, тәрәзә төбендәге су агу урыннары, линияле ачышлар hәм башка конструктив элементлар) ярдәмче ремонт ясарга;
 - 5) фасадларның чыгып торган конструкцияләре жимерелү куркынычы янаган очракта саклау-кисәтү чараларын (капкалар, челтәрләр урнаштыру, элементның жимерелә торган өлешен демонтажлау h.б.) башкарырга.

Статья 22

1. Фасадларны эксплуатацияләгәндә рөхсәт ителми:
 - 1) биналар hәм корылмалар фасадларының стеналары өслегенең заарлануы (пычрануы): агыш чыгу, буяуның кабырчыклануы, ярыклар, купкан штукатурка, тышлық, кирпеч катламының заарлануы, тимер-бетон конструкцияләренең саклагыч катламының бетүе h. б.;
 - 2) биналарның hәм корылмаларның архитектура hәм сәнгать-скульптура детальләренең зыян килү (алар проект документациясендә каралган очракларда юк);
 - 3) панельләр арасындағы тоташуларны герметизацияләүнең бозылуы;
 - 4) штукатурканың, тышлыкның, фасадларның, биналарның яки корылмаларның цоколь өлешендәге буяу катламының заарлануы (катламлануы, пычрануы), шул исәптән тәрәзә, керү приямкаларының конструкциясе төзексезлеге;
 - 5) биналар hәм корылмалар фасадларының чыгып торган элементларына зыян китерү (пычрану): балконнар, лоджияләр, эркерлар, тамбурлар, кәрниزلәр, козыреклар h. б.;
 - 6) балконнарның, лоджияләрнең, парапетларның, түбәләрнең hәм башкаларның коймаларын жимерү (булмау, пычрану).;
 - 7) фасадны hәм аның элементларын проектлы колер паспорты белән; тәсе буенча әлеге бина өчен билгеләнгән бинадан аерылып торган материаллар белән бизәү hәм буяу;
 - 8) урам, тыкрык, мәйдан, бина номеры, корылма, корпус яки корылма номерлары күрсәткечләрен вәкаләтле орган белән килешмичә урнаштыру hәм эксплуатацияләү;

- 9) бинаның фасадында һәм (яки) түбәсендә урнаштыру һәм эксплуатацияләү буенча, вәкаләтле орган белән килешенгән проект булмаса, флаглар, флагштоклар кую;
- 10) бинаның фасадында һәм (яки) түбәсендә урнаштыру һәм эксплуатацияләү, вәкаләтле орган белән килешенгән дизайн-проектсыз тышкы мәгълүматны урнаштыру;
- 11) яңа архитектура детальләрен алу, алмаштыру яки урнаштыру, яңа яки булган тишекләрне төзү, тәрәзә формасын үзгәртү, яңа балконнар һәм лоджияләр, эркерлар үзгәртеп кору яки урнаштыру, балконнар арасындагы араны килешмичә һәм билгеләнгән тәртиптә рөхсәт алмыйча төзү;
- 12) жимерелгән яки зыян күргән архитектура детальләрен торғызганчы фасадларны буяу;
- 13) фасадларны өлешчә буяу (биналарның беренче катларының тулы буяудан кала);
- 14) фасадның гомуми архитектура карапына туры килми торган итеп фасадларның төсле чишелешән, рәсемен, тышлыкларының калынлыгын һәм башка элементларын, шул исәптән тәрәзәләрне һәм витриналарны, ишекләрне, балконнарны һәм лоджияләрне ирекле үзгәртү;
- 15) булган козырькаларны һәм түбәләрне өстәмә элементлар һәм биналар һәм корылмалар фасадлары җайлланмалары белән җиһазландыру, аларның декоратив карапын һәм тышкы кыяфәтен бозу;
- 16) гомуми файдалану территорияләреннән чыга торган һәм карала торган фасадлары булган биналарда һәм корылмаларда тома металл полотнолар урнаштыру, фасадның архитектура карапына, фасадтагы башка керүләрнең характеристына һәм төсле карапына туры кilmәгән ишек тутыруларын урнаштыру;
- 17) фасад яссылыгына карата ишек блогының урнашуын күчерү;
- 18) тәрәзә һәм ишек тартмасы һәм фасадның тышкы кыяфәтен начарлатучы тишекләр арасындагы сыйфатсыз ямаулар салу;
- 19) үтәкүренмәлекне ирекле үзгәртү, пыяла өслеген буяу һәм декоратив пленкалар белән каплау, пыяланы пыяла блоклар белән алыштыру;
- 20) балконнарда, тиешле рөхсәтсез лоджияләрдә нинди дә булса үзгәрешләр ясау, келәмнәр, киемнәр, балконнарның тышкы яғыннан кер юу, урамга чыккан биналарның төп фасадларының лоджияләре һәм тәрәзәләре эленеп тору, шулай ук аларны төрле көнкүреш эйберләре белән тутыру;
- 21) тышкы кондиционерларны һәм антенналарны архитектура детальләренә, декор элементларына, кыйммәтле архитектура белән бизәлгән өслектәргә урнаштыру, шулай ук архитектура өслегенә зыян китереп беркетү;
- 22) фасадның булган декоратив, архитектура һәм сәнгать элементларын керү төркеме элементлары, керү төркемнәрен урнаштырганда яңа бизәү һәм реклама белән ябу;
- 23) биналарның, корылмаларның стеналарына тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын үз белдеге белән (законсыз) беркетү;

24) афишаларны, белдерүләрне, плакатларны һәм башка мәгълүмати-басу продукциясен элү һәм ябыштыру, шулай ук бина, корылма фасадларына граффити салу.

Статья 23

1. Антенналарны урнаштыру рөхсәт ителми:

- 1) төп фасадларда;
- 2) түбәдә, ишегалды фасадларында һәм урамнан күренгән брандмауэрларда;
- 3) биналарның түбәсендә, биналарның һәм корылмаларның силуэтлы тәмамлануларында (башняларда, гөмбәзләрдә), парапетларда, түбә коймаларында, вентиляция торбаларында;
- 4) фасадның почмак өлешендә;
- 5) балконнар, лоджияләр коймаларында.

Статья 24

1. Тышкы күзәтү видеокамералары навеслар, козыреклар, балконнар, эркерлар астында, фасадның архитектура детальләреннән, декордан, кыйммәтле бизәү элементларыннан азат булган участокларында урнаштырыла. Тышкы күзәтү видеокамераларын колонналарда, фронтоннарда, кәрнизләрдә, пилястраларда, порталларда, козырекларда, балконнар цоколендә урнаштыру рөхсәт ителми.

Статья 25

1. Рөхсәт ителә:

- 1) подъездларга керү урынында вәкаләтле орган белән килешенгән мәгълүмат стендларын урнаштыру;
- 2) ишегалды фасадлары яғыннан урамнар буйлап урнашкан биналарда тышкы кондиционерлар һәм антенналар урнаштыру.

Бүлек 6. Керү группаларын карап тоту

Статья 26

1. Биналарның, корылмаларның керү төркемнәрен яктырту жиһазлары, түбәтәй (козырек), өслеген тоташтыру элементлары (баскычлар һ.б.), инвалидларны һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен үткәрү өчен жайлланмалар һәм жиһазлар (пандуслар, периллар һ. б.) белән жиһазландырырга кирәк.

Төп жәяүлеләр коммуникацияләрендә сәламәтлек саклау учреждениеләре һәм башка купләп йөрү объектлары, инвалидлар һәм картлар йортлары урнашкан урыннарда баскычлар һәм басмаларны авышлык 50 промилледан артык булганда каралырга тиеш, аларны пандус белән бергә куең.

Пандус горизонталь кантуларсыз, өслеге кытыршы текстуралы, шома булмаган материалдан ясалырга тиеш. Пандусларның саклагыч конструкцияләре булмаганда, 75 мм биекләттеге саклагыч бортик һәм құлтыксалар каралган. Бордюр пандусының авышлығы 1:12 дип кабул ителә.

Пандус борылганда яки аның озынлығы 9 м дан артык булганда һәр 9 м дан да сирәгрәк булмаган 1,5 x 1,5 м зурлыктагы горизонталь мәйданчыкларны күздә

тотарга киңәш ителә. Горизонталь мәйданчыкларда төшү тәмамланғач дренаж жайлланмаларын проектларга кирәк. Баскычларның беренче баскычларының кыры төшү һәм күтәрелү вакытында ачық контраст тәсмерле полосалар белән аерып күрсәтергә кирәк.

Пандус башында һәм ахырында юлның горизонталь өлешләрен тирә-юньдәге өслектән текстура һәм төс белән аерылып торырлык итеп башкарырга кирәк.

Баскычның яки пандусның ике яғында да стенадан 40 мм ераклыкта урнашкан түгәрәк яки турыпочмаклы кисәктәге 800-920 мм биекләтә култыксалар каралган. Баскычларның киңлеге 2,5 м һәм аннан да күбрәк булганда аергыч култыксалар каралган. Култыксаларның озынлыгы пандус озынлыгыннан озынрак яки баскычның һәр яғыннан 0,3 м-дан да ким булмаска тиеш. Култыксаларның конструкцияләре кулның металл белән кагылуын булдырмаска тиеш.

Пандусны саклаучы конструкцияләр булмаганды, 75 мм биекләтәге саклагыч бортик һәм култыксалар каралырга тиеш.

2. Керү төркемнәрен проектлауда, яңартуда, бина, корылма фасадларын үзгәртүдә рөхсәт ителми:

- 1) фасадның булган декоратив, архитектура һәм сәнгать элементларын керү төркеме элементлары, яна бизәкләр һәм реклама белән ябу;
- 2) подвалга һәм цоколь катына керү урыннары, идән биеклеге жирдән 1,2 м югарырак урнашкан биналар, гомуми файдалану территориясендә чыга торган фасадларда;
- 3) жәяүлеләр хәрәкәтенә комачаулаучы терәк элементлар (колонналар, терәкләр һ. б.) төзелеше;
- 4) бинаның бөтен фасадының комплекслы чишелешен исәпкә алыш, проект документациясен эшләмичә ике һәм аннан да күбрәк керү урыннарын (булганнынын исәпкә алыш) төзу;
- 5) тротуарлар зонасында тротуарның минималь норматив киңлеге булган урам-юл чөлтәрен жиңел конструкцияләрдән (басмалар, пандуслар, веранда, яшелләндөрү) керү төркеме элементларын янәшәдәге тротуарга 0,5 м артык урнаштыру;
- 6) кызыл сыйыклардан читтә жиңел конструкцияләрдән керү төркемнәрен 1,5 м артык урнаштыру;
- 7) күп фатирлы йортка керү төркемен күп фатирлы йортның милекчеләренең ризалыгын алмайча урнаштыру;
- 8) торак бинаның хужасының ризалыгын алмайча керү төркемен төзу өчен балконны куллану;
- 9) күп фатирлы йортларда урнашкан торак булмаган биналарның керү төркемнәрен вәкаләтле орган белән килешмичә үз белдеген белән урнаштыру.

Бүлек 7. Тұбәне карап totу

Статья 27

1. Биналарның, корылмаларның тұбәсе, су ағызы системасы элементлары, төтен чыгару һәм вентиляция системалары башлыклары төзек хәлдә тотылырга һәм

теләсә нинди һава шартларында йортларда яшәүчеләр һәм жәяүлеләр өчен куркыныч тудырмаска тиеш.

2. Кышкы вакытта биналар һәм корылмалар хужалары (арендаторлары) түбәләрне кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән вакытында чистартуны оештырырга тиеш.

3. Тышкы су ағызулы авыш түбәләрнең түбәләрен вакыт - вакыт кардан чистартырга кирәк, калынлығы 30 см артык булган кар катламы барлық килүенә юл қуймаска кирәк, ә 0 градус һәм аннан югарырак температурада 10 смдан артык. Түбәләрне чистарту участокларны саклау һәм барлық кирәkle саклык чарапарын күрү белән һәм тәулекнең якты вакытында гына башкарылырга тиеш.

4. Түбәнең башка якларыннан, шулай ук яссы түбәләрдән карны эчке ишегалды территорияләренә ташларга кирәк.

5. Түбәдән жәяүлеләр юлына, жәмәгать транспортын көтү тукталышына, юл өлешенә ташланган кар һәм боз шунда ук жыештырылырга тиеш.

Статья 28

1. Кар һәм бозны өстән ташлаганда, боз сөңгеләрен чокыганда, түбәдә ремонт һәм башка эшләр башкарганда агач һәм куакларның, электр белән тәэммин итүнең һава линияләренең, яктырту һәм элементе, юл билгеләренең, юл светофорларының, юл киртәләренең һәм юнәлтүче жайламаларның, жәмәгать транспортын көтү павильоннарының, биналарның декоратив һәм инженерлык элементларының сакланышын тәэммин итә торган чарапар күрелергә тиеш. Күрсәтелгән элементлар заарланган очракта, алар түбәне чистартучы һәм заарлаучы як хисабыннан торғызылырга тиеш.

Статья 29

1. Биналарның, корылмаларның түбәләрендә су ағымын көйләүче жайлама булырга тиеш, ул ағып торган суның жәяүлеләр һәм жәяүлеләр зоналарына турыдан-туры эләгүенә юл қуймаска тиеш. Желоблар, су ағызгычлар, бүрәнкәләр, су ағымы өзелмәслек булырга һәм жыела торган су күләмен үткәрергә исәпләнгән булырга тиеш. Жәяүлеләр зоналары булган биналар ягына чыккан су ағымы жәяүлеләр юллары чикләреннән читкә китәргә тиеш.

Статья 30

1. Рөхсәт ителми:

- 1) биналар һәм корылмалар түбәсендә кар массасы һәм боз сөңгеләре туплануы;
- 2) бина түбәләреннән боз, кар һәм чүп-чарны су ағымы торбалары бүрәнкәләренә ташлау.

Бүлек 8. Өй билгеләрен карап тоту

Статья 31

1. Биналар, корылмалар йорт билгеләре белән жиһазландырылырга тиеш.
2. Биналар, корылмалар унификацияләнгән (форма, зурлық, төсле карап, шрифтлы язу) адреслау билгеләре (аншлаглар һәм номер билгеләре) торак

йортлар- подъезд һәм фатир номерлары күрсәткечләре белән жиһазландырылырга тиеш.

Статья 32

1. Аишлаглар Татарстан Республикасының ике дәүләт телендә бер үк зурлыктагы шрифт белән башкарыла.
2. Аишлагларны урнаштыруга гомуми таләпләр булып тора:
 - 1) урнаштыру урыннарын унификацияләү, урнаштыруның бердәм кагыйдәләрен үтәү;
 - 2) жәяүлеләр һәм транспорт хәрәкәте шартларын, кабул иту дистанцияләрен, биналар архитектурасын, яктыртуны, яшеллекләрне исәпкә алыш яхши күрүчәнлек.

Статья 33

1. Аишлагларны урнаштыру түбәндәгө таләпләргә жавап бирергә тиеш:
 - 1) жир өслегеннән биекlek 2,5-3,5 м (хәзерге төзелеш районнарында 5 м);
 - 2) фасадның архитектура детальләреннән азат булган участогында урнаштыру;
 - 3) стенаның вертикаль күчешенә, фасадның архитектура әгъзаларына бәйләү;
 - 4) күрше фасадларда билгеләрне урнаштыруның бердәм вертикаль билгесе;
 - 5) тышкы каплаучы объектларның (агачларның, корылмаларның) булмавы.
2. Номер билгеләре урнаштырылырга тиеш:
 - 1) төп фасадта фасадның уң яғындагы стенада;
 - 2) бер яклы транспорт хәрәкәте булган урамнарда фасад яғында, транспорт хәрәкәте юнәлеше буена якынрак;
 - 3) төп керү урынында уң якта яки тишек өстендей;
 - 4) ишегалды фасадларында квартал эчендәгө юл яғыннан стенада;
 - 5) сәнәгать предприятиеләре коймаларында һәм корпусларында төп керү урынының уң яғында, керү урынында;
 - 6) урам чатында фасадның почмак өлешендә стенада;
 - 7) номер билгесе янында бердәм вертикаль күчерештә урнаштырганда;
 - 8) номер билгесе өстендей.
3. Керү һәм фатир номерлары күрсәткечләре ишек уемы өстендей яки ишек уемы тутыру импостында (горизонталь табличка), яки ишек уемының уң яғында 2,0-2,5 м биеклектә (вертикаль күрсәткеч) урнаштырыла.
4. Аишлаглар һәм номер билгеләре чисталыкта һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Аишлагларның һәм номер билгеләренең чисталыгы һәм төзеклеге өчен биналарны карап тоту өчен жаваплы кешеләр жаваплы.

Статья 34

1. Флагштокларны йорт фасадына билгеләнгән тәртиптә расланган проект буенча урнаштырырга кирәк.
2. Янгын гидрантларның урнашу күрсәткечләрен, полигонометрик билгеләрне, геодезия билгеләренең урнашу күрсәткечләрен биналар, камералар, магистральләр һәм сууткәргеч һәм канализация чөлтәрләре коелары цокольләрендә урнаштырырга кирәк.

Статья 35

1. Йорт һәм номер билгеләренең, ашлагларның, янгын гидрантларының урнашу күрсәткечләренең, полигонометрик билгеләренең, геодезия билгеләренең урнашу күрсәткечләренең саклануы һәм төзеклеге өчен аларны күйган оешмалар жаваплы.

Статья 36

1.Рөхсәт ителми:

- 1) номер билгесе янында чыгып торган элмә такталар, консольләр, шулай ук аны кабул итүне кыенлаштыра торган объектлар урнаштыру;
- 2) номерлы билгеләрне һәм күрсәткечләрне фасадның чыгып торган элементлары янында яки фасадның тирәнәйтләгән участокларында, декор элементларында, кәрнизовләрдә, каппаларда урнаштыру;
- 3) ашлагларны билгеләнгән урыннан ирекле күчерү.

Бүлек 9. Жир участокларын, юлларны, шәхси торак йортларны һәм аларга якын территорияләрне төзекләндерү

Статья 37

1. Жир участоклары территориияләрен карап тоту үз эченә ала:

- 1) чүп-чардан, яфраклардан, кардан һәм боздан (бозланудан)чистарту;
- 2) юлларның, күперләрнең, урамнарның, тротуарларның, кичүләрнең, жәяулеләр территориияләренең йөрү өлешен бозга каршы материаллар белән эшкәртү;
- 3) карны көрәү һәм себерү;
- 4) кар һәм боз (боз формацияләрен) кар-боз формацияләрен саклау һәм утильләштерү буенча махсуслаштырылган мәйданчыкларга чыгару;
- 5) контейнер мәйданчыкларын, барлық төр калдыклар өчен контейнерларны, чүп савытларын, эскәмияләрне, кечкенә архитектура формаларын һәм башкаласрны чисталыкта һәм техник яктан төзек хәлдә тоту һәм карап тоту;
- 6) чүп кабул итү камераларын, контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер мәйданчыкларын жыештыру, юу һәм дезинфекцияләү;
- 7) янгыр һәм эргән суларны читкә жибәрү;
- 8) каты көнкүреш, эре габаритлы һәм башка калдыкларны жыю һәм чыгару;
- 9) тузан барлыкка килүне киметү һәм наваны дымландыру өчен территорияне сугару;
- 10) территориядә гражданнарның гомере һәм сәламәтлеге, физик һәм юридик затлар мөлкәте өчен куркыныч булган, Сосновский Балтырганын (химик, механик һәм башкалар) юкка чыгару, юкка чыгару буенча чаралар үткәрү, граждан-нар тормышы һәм сәламәтлеге өчен куркыныч булган корыган агачларны һәм яшел утыртмаларны вакытында кисеп алу;
- 11) Сосновский Балтырганын бетерү буенча чаралар чәчәк ату башланганчы, гербицидлар һәм (яки) арборицидлар белән үсемлек үсентеләрен сиптерү; коры

үсемлеклэрне кису, жыю, тамыр системасын казу; туфракны эшкәртү, күпъеллык үләннәр чәчү юлы белән үткәрелергә тиеш;

12) коммуналь билгеләнештәге объектлар, инженерлык коммуникацияләре (корылмалар), юллар, күперләр, жәяүлеләр үтү урыннары төзелгәннән, реконструкцияләнгәннән һәм ремонтланганнан соң төзекләндерүнең бозылган элементларын торғызу, реставрация, археология һәм башка жир эшләре үткәрү;

13) гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләренә ярапшы рәвештә карау һәм яңгыр кабул итү коеларын (яңгыр канализациясе), жир асты коммуникацияләре коеларын (корылмаларын) карап тоту;

14) төзелеш мәйданчыкларының, шул исәптән төзелеп бетмәгән объектларның коймаларын карап тоту. Эшләр башкарылмаган төзелеп бетмәгән объектлар тиешле эстетик күренешкә ия һәм кешеләрнең һәм транспортның иминлеген тәэммин итүче төзелеш чөлтәрләре белән ябылырга тиеш;

15) жимерелгән (жимерелгән, сүтелгән) биналарның, корылмаларның жир участокларын коймаларны урнаштыру һәм тоту, чит кешеләрнең территориягә үтеп керү мөмкинлеген һәм (яки) калдыкларны санкцияләнмәгән урыннарага урнаштыру мөмкинлеген булдырмау;

16) шәхси торак йорт яки хужаңык корылмалары төзелешен жир участогы хужасы гамәлгә ашырган очракта, Биләр авыл жирлеге башкарма комитетының язма рөхсәте булганда, йорт хужаңына якын территориядә, шул исәптән урамда, төзелеш материалларын вакытлыча сакларга рөхсәт итelerгә мөмкин. Төзелеш материаллары кешеләрнең тормышына һәм сәламәтлегенә зыян китерүне, шулай ук жимерелү, егылу яки башка йогынты нәтижәсендә өченче затларның милкенә зыян китерүне булдырмау ысулы белән урнаштырылырга тиеш.

Бүлек 10. Юлларны карап тоту

Статья 38

1. Юлларны карап торуны тәэммин итүче (подрядчи, башкаручы) билгеләмәсе нәтижәләре буенча әлеге төр эшләрне башкаруга муниципаль контрактлар төзегән оешмалар башкара.
2. Юл территорияләрен карап тоту үз әченә ала:
 - 1) юлларны, тротуарларны, ясалма юл корылмаларын, квартал әчендәге юлларны ремонтлау;
 - 2) тротуарлардан (йөтүче зоналарыннан, юллардан) һәм юлның йөрү өлешеннән, ясалма юл корылмаларыннан пычрак, чүп-чар, кар һәм боз (бозлавык) жыю;
 - 3) юл япмаларын юу һәм сугару;
 - 4) газоннар һәм яшеллекләр турында кайгырту;
 - 5) тышкы яктырту терәкләрен һәм тимер юл транспортының контакт чөлтәрен ремонтлау;
 - 6) кече архитектура формаларын ремонтлау һәм буяу;
 - 7) ясалма юл корылмалары составына керүче күзәтү һәм яңгыр кабул итү коеларын, тау каналарын һәм ачык лотокларны төзү, ремонтлау һәм чистарту;

8) коймаларны, рәшәткәләрне, турникетларны, кечкенә архитектура формаларын төзү, ремонтлау һәм ел саен буяу.

Статья 39

1. Юридик затларга, шәхси эшмәкәрләргә һәм милекләрендә һәм (яки) файдалануында транспорт чаралары булган гражданнарга транспорт чараларының чиста тышкы кыяфәтен тәэммин итәргә кирәк.

Статья 40

1.Рөхсәт ителми (тыела):

- 1) йөкне тарттырып кайту;
- 2) урамнарда рельсларны, бүрәнәләрне, тимер балкаларны, торбаларны, кирпечне, башка авыр әйберләрне, конструкция детальләрен төяү-бушату эшләре вакытында ташлау, шулай ук аларның грунтын юлларда, тротуарларда, бүленгән мәйданчыклардан тыш газоннарда жир эшләре үткәргәндә жыю;
- 3) каты япмалы юллардан, гусеницалы һәм пневмоходлы машиналар йөртү;
- 4) квартал эчендәге жәяүлеләр коммуникацияләрендә автотранспортны урнаштыру һәм булуы;
- 5) моның өчен билгеләнгән урыннардан тыш транспорт чараларын юу;
- 6) асфальт белән капланган юлларда үз юлы белән гусеницалы механизмылыш машиналар хәрәкәте;
- 7) үз юлы белән авыр, авыр үзйөрешле машиналар һәм механизминар хәрәкәте, аларның йөрү өлешенә удель авырлыгы билгеләнгән нормалардан һәм күрсәтмәләрдән артык;
- 8) жир, чүп-чар, сыек төзелеш материаллары, җиңел савыт, брезент яки территорияләрнең пычрануын булдырмаучы башка материал белән капланмаган яфраклар ташу;
- 9) юлларның йөрү өлешенә һәм аларга янын территориягә кар, боз, пычрак, житештерү һәм куллану калдыкларын ташлау;
- 10) юлларда, тротуарларда, газоннарда һәм яшеллекләрдә пычрак, чүп-чар складлау;
- 11) жылы чорда юлларның һәм тротуарларның йөрү өлешен дымландырмыйча жыештырырга;
- 12) юлның юл өлешен юганда газоннарга, тротуарларга һәм башка транспорт инфраструктурасы объектларына пычрак һәм чүп-чарны ағызырга;
- 13) юлның йөрү өлешенә, тротуарга транспорт чарасы белән ташу вакытында бетон эремәсе, битум салу, шулай ук аларны бу максатлар өчен билгеләнмәгән транспорт чаралары белән ташу;
- 14) теләсә нинди сыеклыкны юл өлешенә, тротуарга, кюветка, яшеллекле территориягә ташлау;
- 15) юлларда, тротуарларда, газоннарда бетон, башка төзелеш эремәләре әзерләү;
- 16) ел фасылына карамастан, автотранспортны күпкатлы йортның керү тамбуры алдындағы мәйданчыкта, газоннарда һәм яшеллекләрдә, елның вакытына карамастан, балалар, спорт һәм уен мәйданчыкларында, кер киптерү һәм келәмнәрне чистарту мәйданчыгында, тротуарларда, ял итү урыннарында,

кешеләрнең күпләп булу урыннарында, пляжларда, скверларда урнаштыру һәм булы;

17) транспорт чарапының (махсус транспорт чарапыннан тыш) су саклау зоналары чикләрендә урнашуы һәм керүе, аларның юллар буенча хәрәкәт итүенән һәм юлларда һәм каты япмалы махсус жиһазландырылган урыннарда тукталуыннан тыш;

18) шәхси автотранспорт хужаларына кышкы вакытта озак вакыт (2 сәгатьтән артык) транспорт чарапын саклау һәм урнаштыру өчен торак пункт урамнарының һәм ишегалды эчендәге юлларның йөрү өлешен қуллану тыела;

19) авыр йөк транспорт чарапары, шулай ук махсус рөхсәтсез махсус техника, Көрнәле авыл жирлеге территориясен жыештыру вакытында чүп-чарны оешкан рәвештә чыгаруны гамәлгә ашыручы транспорт чарапыннан тыш;

20) төзелеш мәйданчыкларыннан, авария, ремонт һәм башка төр эшләр башкару урыннарыннан автотранспорт тәгәрмәчләре белән туфрак һәм пычракны чыгару;

21) тимер-бетон блоклар, баганалар, коймалар урнаштыру аша юлларның, тротуарларның йөрү өлешен үз белдеген белән ябу;

22) керү (транзит юлдан тыш, йөкләү һәм бушату, дислокация һәм чыгу урынына бару өчен) һәм куркыныч йөкләр (бензовозлар, газ ташучылар) һәм югара куркыныч тудырган башка техниканы ташу өчен билгеләнгән махсус техниканы туктатып тору;

23) йөк транспортын һәм прицепларны, шулай ук милекче йорты ,предприятие оешма территориясенән тыш башка махсус техниканы (тракторлар, үзйөрешле машиналар) туктату, транспорт чарапын поселок эчендәге махсус юл кырыенда туктату урыннарыннан тыш, пляжларда, ял иту урыннарында, сак зоналарында, яшелләндерелгән территорияләрдә.

Статья 41

1. Юлларны төзекләндерүнең аерым элементларына таләпләр:

1) металл юнәлеш бирүче жәяүлеләр коймаларын һәм тротуар баганаларын сезонлы буяу ел саен кышкы сезон тәмамланғаннан соң, төзекләндерү айлыгы уздырылган чорда башкарыла. Буяу алдыннан коймалар ремонтланырга, пычрактан чистартылырга, юылырга һәм грунтлаштырылырга тиеш;

2) Барлык юл билгеләре заказчы билгеләгән срокларда һәм чират тәртибендә юл билгеләрен ясау өчен расланган паспортларга (схемаларга) ярашлы рәвештә башкарылырга тиеш;

3) юлларны билгеләү таләп ителгән төс һәм яктылык - техник характеристикаларны, тоташтыру коэффициентын, эксплуатация чорында мәйдан буенча саклануны тәэммин итәргә тиеш;

4) юл билгеләрен нығыту конструкцияләре һәм системалары күрү шартларына һәм монтажлау мөмкинлегенә бәйле рәвештә сайланы;

5) юл билгеләре төзек хәлдә тотылырга, вакытында чистартылырга һәм юылырга тиеш;

6) вакытлыча урнаштырылган юл билгеләре аларны урнаштыру кирәклеген китереп чыгарган сәбәпләрне бетергәннән соң бер тәүлек эчендә алына;

7) визуаль-коммуникацион Система элементлары (Транспорт һәм жәяулеләр хәрәкәте юнәлешләре күрсәткечләре, «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлекенең планлаштыру-структурә элементлары күрсәткечләре (торак пунктлар, техник объектлар h.б.), аларга хәрәкәт юнәлешен күрсәту өчен юлларда һәм транспорт чишелешиләрендә урнаштырыла.

Бүлек 11. «Көрнәле авыл жирлеге» муниципаль берәмлекенең гомуми файдаланудагы территорияләрен карап тоту һәм төзекләндерү

Статья 42

1. Муниципаль берәмлекнең гомуми файдалану территорияләрендә тыела:

- 1) металл ватыкларын, төзелеш һәм көнкүреш чүп-чарларын, авыл хужалыгы продукциясен һәм калдыкларны (печән, салам, тирес), агач кисемнәрен, утынны, комплектланмаган (төзек булмаган) транспорт чараларын урнаштыру, ягулык-майлау материаллары, нефть продуктлары белән пычратырга, калдыклар чүплекләрен оештырырга;
- 2) калдыкларны һәм чүп-чарны урнаштыру, калдыкларны жыю өчен маxsus урыннар һәм контейнерлардан тыш;
- 3) стационар булмаган сәүдә объектларын, шулай ук ял итү өлкәсендә хезмәт күрсәту өлкәсе объектларын (аттракционнар, өстәлеп ясалган батутлар, велосипедлар, роликлар прокаты һәм халыкның ялын һәм күңел ачуын оештыру өчен кулланыла торган башка шундый объектлар) билгеләнгән тәртипне бозып урнаштырырга;
- 4) маxsus билгеләнгән урыннардан тыш, автомототранспорт чараларын юарга һәм чистартырга;
- 5) коела торган йөкләрне, тузанлы йөкләрне, эретмәләрне, яфракларны, калдыкларны брезент белән яисә юлларның пычрануын булдырмый торган башка материал белән капланмыйча, сыек йөкләрне аларны йөртү өчен билгеләнмәгән транспортта ташу;
- 6) стационар булмаган объектларны үз белдеген белән урнаштыру;
- 7) жир эшләрен башкарга тиешле рөхсәтsez (ордер) эшләр башкарырга;
- 8)бу максатлар өчен билгеләнмәгән жирләргә жирне, чүп-чарны, калдыкларны, карны, бозны чыгару һәм ташлау;
- 9) урамнарда, тротуарларда, газоннарда төзелеш материалларын сакларга, квартал эчендәге юлларны һәм илтә торган юлларны гамәлдәге законнарны бозып ябарга;
- 10) тәмәке, кәгазь, чүп-чарны газоннарга, тротуарларга, урамнар, мәйданнар, ишегаллары территорияләренә, паркларга, скверларга һәм башка жәмәгать урыннарына ташларга;
- 11) бакча диваннары, эскәмияләр артында утыру, урналарны пычрату, урам яктырту фонаръларын, башка кечкенә архитектура формаларын бозу яки юк итү;
- 12) себергән чүпне һәм көнкүреш чүп-чарларын кое капкачларына, яңғыр канализациясенең су кабул итү рәшәткәләренә, лотокларга, кюветларга ташларга;

- 13) чүп-чар, яфрак һәм коры үлән, савытларны, житештерү калдыкларын, каты коммуналь калдыкларны яндырырга, учаклар ягарга, шул исәптән предприятиеләрнең эчке территорияләрендә һәм шәхси йорт хужалыкларында;
- 14) фасадларны үз белдегең белән үзгәртеп корырға, барлык типтагы гаражларны, утын сарайларын, базларны, утынлыкларны, будкаларны, күгәрченлекләрне, теплицаларны, корылмаларны, коймаларны һәм башка корылмаларны арендага алынган яки милектә булган жир участокларыннан читтә, шулай ук билгесез урыннарда тышкы мәгълүмат йөртүчеләрне, кече архитектура формаларын урнаштырырга;
- 15) яшеллекләрне йолку, бозу һәм юк итү, агачларга кисемнәр ясау, агачларга гамаклар һәм тирбәлешләр элергә, кер киптерү өчен баулар, аларга кадаклар кагарга;
- 16) газоннарны заарлау һәм юк итү;
- 17) гамәлдәге законнарны бозып, юл япмаларының йөрү өлешенә кар кар көрәргә;
- 18) йорт хайваннарын, кошларны караусыз һәм озата баручы затларсыз урамнарда, авыл хужалыгы җирләрендә, гамәлдәге законнарны бозып, җирлекнең башкарма комитеты билгеләгән йорт хайваннарын һәм кошларын йөртү өчен маҳсус билгеләнгән урыннардан (көтүлекләрдән) тыш урыннарда булуы;
- 19) зур габаритлы төзелеш чүп-чарларын, кулланылган көнкүреш техникасын һәм җиһазларын, агач кисәкләрен, яшелчә сабакларын контейнерларга һәм контейнер мәйданчыкларына зур габаритлы чүп-чарны чыгару турында килешү булмаганды һәм гамәлдәге законнарны бозып урнаштырырга;
- 20) комплектланмаган (төзек булмаган) транспорт чарасын, авыл хужалыгы техникасын, прицепларны һәм ярымприцепларны, шул исәптән дәүләт теркәү номерларысыз, гамәлдәге законнарны бозып урнаштырырга һәм сакларга;
- 21) юнырыга, кер юарга һәм хайваннарны юарга, чишмә, кое, сууткәргеч колонкалары янында, елга, күлләр һәм ясалма (декоратив) сұлыкларда автотранспорт чараларын юарга;
- 22) торак йортның янәшәдәге территориядә, йорт яны участогыннан читтә ти-рес жыю;
- 23) йорт яны территорияләрендә, урам юлларында, урамнарда, урамнардан читтә һәм бу максатлар өчен бүләп бирелмәгән башка урыннарда житештерү һәм куллану калдыкларын, чүплекләрне һәм пычракларны урнаштыру, тутыру, чыгару, ағызу. Канализациясе булмаган торак биналарда зур эйберләрнең чокырга эләгүенә комачаулаучы каплагышы, тәбе, стеналары һәм рәшәткәле капкачлары булган туалет һәм юны пычракларын жыю өчен жылтылган чокырлар каралган;
- 24) йөк ташу, рельсларны, бүрәнәләрне, тимер балкаларны, торбаларны, кирпечне һәм башка авыр эйберләрне тарттырып кайту, төяу- бушату эшләре вакытында ташлау, башмаклы йөрү алымы булган машиналарының каты япмалары булган урамнар буйлап йөртү, квартал жәяүлеләр юллары, тротуарлар һәм газоннар эчендә зур йөк транспортының хәрәкәте һәм тукталышы;
- 25) автотранспорт тәгәрмәчләре белән торак пункт территориясенә туфрак һәм пычракны чыгару;

- 26) транспорт чарапарын яшелләндөрелгән территорияләрдә торак пунктлар чикләрендә (шул исәптән газоннар, чәчәк бакчалары һәм үләнле үсемлекләр белән биләнгән башка территорияләр), балалар һәм спорт мәйданчыкларында, хайваннар йөрү өчен мәйданчыкларда, шулай ук йорт яны территориясендә урнашкан хужалык мәйданчыкларында урнаштырырга;
- 27) йөк транспорты һәм прицеплар, шулай ук башка махсус техника (тракторлар, үзйөрешле машиналар) транспорт чарапарын урнаштыру өчен махсус бүләп бирелгән оешмалар предприятиесе жиреннән, милекченән йорт хужалыгы территориясеннән читтә тору.

Бүлек 12. Шәхси торак йортларны карап тоту һәм аларга якын территорияләрне төзекләндерү

Статья 43

1. Шәхси торак йортларның милекчеләре (яки) яллаучылары (алга таба- торак йортларның хужалары), әгәр закон яки килешүдә башкасы каралмаган булса, бурычлы :
 - 1) торак йортлар фасадларының, коймаларның , шулай ук йорт хужалыгы чикләрендәге башка корылмаларның тиешле торышын тәэммин итәргә һәм аларны ремонтлау һәм буюуны вакытында башкарырга;
 - 2) торак йортта номер билгесе булу һәм аны төзек хәлдә тотарга;
 - 3) караңғы вакытта (алар булганды)яктырту фонарыларын кабызырыга;
 - 4) йорт хужалыгы территориясен тәртиптә тотарга;
 - 5) йорт хужалыгы чикләрендә яшеллекләрне тәртиптә тотарга, куакларны һәм агачларны санитар кисәргә, газуткәргечләрнән, кабель һәм нава электр тапшыру линияләренән һәм башка инженерлык чөлтәрләренән саклау зонасында агачлар утыртуга юл қуймаска;
 - 6) йорт яны жир кишәрлегендә үләнне чабарга;
 - 7) су агымы өчен канатуларны һәм торбаларны чистартырга, язғы чорда эрегән суларны үткәрүне тәэммин итәргә;
 - 8) янәшәдәге территориядән чистартылган карны транспорт чарапарының йөрүе һәм күзәтүе, инженерлык коммуникацияләренә һәм корылмаларына керү, жәяүлеләр үтүе һәм яшеллекләрнән саклануы тәэммин ителсен өчен жыярга;
 - 9) үзәкләштерелгән канализация булмаганда бирелгән жир участогы чикләрендә санитар нормаларга ярашлы рәвештә жирле канализация, юныу чокыры, бәдрәф жиһазландырырга, аларны дайми рәвештә чистартырга һәм дезинфекцияләргә;
 - 10) каты коммуналь калдыкларны махсус мәйданчыкларда урнаштырылган контейнерларга жыюны башкарырга;
 - 11) билгеләнгән тәртипкә ярашлы рәвештә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны вакытында жыюны һәм чыгаруны тәэммин итәргә.

Статья 44

1. Шәхси торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:
 - 1) йорт биләмәсе читендә койма урнаштыру;

- 2) йорт биләмәләрендә һәм аларга янын территорияләрдә яфракларны, теләсә нинди калдыкларны һәм чүп-чарны яндырырга;
- 3) йорт хужалыгы территориясендә тирес, күмер, савыт, утын, эре габаритлы калдыклар, төзелеш материаллары жыярга;
- 4) «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге жирләрендә йорт хужалыгы территориясеннән читтә транспорт чарапарын юарга;
- 5) вәкаләтле органнар белән килемчикаралыштарында һәм транспортның үзәк төзекләндәрү әдәбиятләрдә ишегалды корылмалары төзү, чокырлар, бәдрәфләр төзү;
- 6) әлеге территориянең урам юлларында махсус транспорт һәм урып-жыю техникасына керүне кыенлаштыруучы яки аларга комачаулаучы киртәләр урнаштырырга;
- 7) территорияне төзекләндәрү элементларын жимерергә һәм бозарга, сулыкларны пычратырга;
- 8) йорт хужалыгы территориясеннән читтә, «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге жирләрендә комплектланмаган (төзек булмаган) транспорт чарасын саклау һәм урнаштыру;
- 9) тирә-якны теләсә нинди калдыклар белән чүпләргә;
- 10) чүп-чар, кар, боз чүплекләре оештыру.

Бүлек 13. Яңғыр канализациясе чөлтәрләрен карап тоту

Статья 45

1. Күзәту һәм яңғыр кабул итү коелары, жир асты коммуникацияләре коелары, люклар (рәшәткәләр) ябык хәлдә булырга һәм транспортның һәм жәяулеләрнең куркынычсыз хәрәкәтен тәэммин итүче төзек хәлдә тотылырга тиеш.
2. Яңғыр канализациясе чөлтәрләренең төзек техник торышы өчен җаваплылык (шул исәптән люкларны, рәшәткәләрне вакытында ябу) эксплуатацияләүче оешмаларга йөкләнә.

Статья 46

1. Кабул итү, тупик, күзәту һәм башка коеларны һәм камераларны саклау, чистарту һәм техник яктан төзек хәлдә тоту аларның хужалары тарафыннан гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләренә ярашлы рәвештә тәэммин ителә.
2. Хужасыз инженерлык коммуникацияләре һәм күзәту коелары юлларны карап тотуны гамәлгә ашыруучы махсус оешмалар тарафыннан тиешле куркынычсыз хәлдә тотылырга тиеш.
3. Яңғыр кабул итүче коелар рәшәткәләре даими рәвештә чистартылган хәлдә булырга тиеш. Аларның үткәрү сәләтен чикләүче рәшәткәләрне һәм коеларны тыгылдырырга, тутырырга ярамый. Яңғыр канализациясенең күзәту һәм яңғыр кабул итү коеларын профилактик тикшерү һәм аларны чистарту елына ике тапкырдан да сирәгрәк башкарылмый. Күзәту һәм яңғыр кабул итү коеларын чистартканнан соң, чыгарылган пычрануның барлық төрләре махсус мәйданчыкларда кичекмәстән чыгарылыштары һәм утильләштерелергә тиеш.

Статья 47

1. Урамнарны, биналарны, корылмаларны су басу, сууткәргеч, канализация, янгыр жайлланмалары, системалар, чөлтәрләр һәм корылмалар төзек булмау сәбәпле су ағып китүдән бозлар барлыкка килү, шулай ук газоннарга, тротуарларга, урамнарга һәм ишегалды территорияләренә су ташлау, сүрту яки ағызу рөхсәт ителми.
2. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территорииясендә, вәкаләтле органнар белән килемчичә, сүйрткыч коелар, парга эйләндерү мәйданчыклары төзү рөхсәт ителми.

Статья 48

1. Күзәтү коелары люклары өслеге юллар, тротуарлар, жәяулеләр юллары, яшел зоналар белән бер тигезлектә башкарылырга тиеш. Күзәтү коелары люкларының юл өлеше, тротуарлар, жәяулеләр юллары, яшел зоналар белән өслеге 2 см - дан артык булмаган, янгыр кабул итү коелары белән 3 см-дан артык булмаган тоташу дәрәжәсе тайпылышина юл куела.

Статья 49

1. Капкачлары яки рәшәткәләре жимерелгән яки юк булган коммуникация коелары, ачыкланганнан соң ук, чөлтәрне эксплуатацияләүче оешма тарафыннан киртәләнергә, тиешле кисәтү билгеләре белән билгеләнергә һәм билгеләнгән срокларда алыштырылырга тиеш.

Статья 50

1. Инженерлык чөлтәрләрендә планлы эшләр вакытында канализация ағынтыларын канализация чөлтәренең иң якын коеларына, сууткәргеч сүнина һәм жылылык чөлтәрләреннән суны янгыр канализациясенә (ул булганды) ағызу башкарыла. Юлга су ташлау тыела. Башка техник калдыкларны (шул исәптән нефтьле сыеклыкларны, шламнарны һәм тозлы техник суны) ташлау норматив-хокукый актларга һәм технологик регламентларга төгәл туры китереп башкарыла. Ағып чыгу нәтиҗәләрен бетерү зыян күргән инженерлык чөлтәрләре хужалары көче һәм акчалары хисабына башкарыла.

Бүлек 14. Техник элемтә чаралары чөлтәрләрен карап тоту

Статья 51

1. Торак пунктлар чикләрендә биналарны инженер-техник тәэмин итү өчен билгеләнгән кабель элемтә линияләрен, телевидение, радио, Интернет һәм башка шундый чөлтәрләрне урнаштыру жир асты ысулы белән башкарыла (траншеяләрдә, каналларда, тоннельләрдә).
2. Тышкы коммуникацияләрне биналарга башка ысул белән (нава, жир өстендердә) үткәрү аларны эксплуатацияләүче оешмаларның тиешле техник шартларын алу шарты белән жир астында урнаштыру мөмкин булмаган очракта гына рөхсәт ителә.
3. Асылмалы элемтә линияләрен һәм нава-кабель үтүләрен ныгыту сыйфатында кулланырга ярамый:
 - 1) жәмәгать һәм тимер юл транспорты контакт чөлтәрләренең һәм тышкы яктырту терәкләренең терәкләрен һәм элеммәләр элементларын;

2) автомобиль юлларын төзекләндөрү элементлары: юл коймалары, светофорлар, юл билгеләре урнаштыру өчен билгеләнгән элементлар һәм конструкцияләр;

3) бина һәм корылмаларның фасадлары, түбәләре, стеналары элементлары (төтен чыгару, вентиляция, телевидение һәм радионың коллектив кабул итү системалары антенналары, фронтоннар, козыреклар, ишекләр, тәрәзәләр).

4. Рөхсәт ителми:

1) элемтә кабельләрен бер бинадан икенчесенә һава ысулы белән сузу вакытында юлларны кисеп чыгу;

2) кабель запасларын тарату муфта шкафыннан читтә урнаштырырга.

Статья 52

1. Милекчеләр (хужалар) техник элемтә чарапларын (кабельләр, кабельләрне ныгыту элементлары, бүлү һәм муфта шкафларын һәм башкалар), шулай ук алар ярдәмендә тоташтырыла торган техник җайламаларны тиешле хәлдә (изоляция тышчасы өзелүгә һәм/яки булмауга, буюу булмауга, коррозиягә һәм/яки механик зыянга юл куймаска, чыбыкларның салынуына һәм/яки аларны яктырту һәм электр тапшыру линияләре терәкләренә чорнауга юл куймаска) тиешле хәлдә тотарга тиеш.

Бүлек 15. Тышкы яктырту объектларын (чарапларын) карап totу

Статья 53

1. Тышкы яктырту элементларына: яктырткычлар, кронштейннар, терәкләр, чыбыклар, кабельләр, энергия чыганаклары (шул исәптән жыюлар, туклану пунктлары, идарә итү тартмалары) керә.

Статья 54

1. Торак пунктлар территориясендәге урамнар, юллар, мәйданнар, жәяулеләр тротуарлары, торак кварталлар, ишегаллары, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар территорияләре, шулай ук ижтимагый һәм торак биналарның аншлаглары һәм номер билгеләре, юл билгеләре һәм күрсәткечләре, мәгълүмат элементлары һәм витриналар тәүлекнәң караңы вакытында яктыртылырга тиеш.

2. Урамнарны, юлларны, мәйданнарны, микрорайон территорияләрен тышкы яктырту кичке караңыда табигый яктырту дәрәҗәсе 20 лк кадәр кимегәндә қабызыла, ә иртәнгә эңгер -менгердә 10 лк кадәр күтәрелгәндә сүндерелә.

3. Торак йортларның подъездларын тышкы яктырту җайламаларын, йортларның аншлагларын һәм номер билгеләрен һәм урам күрсәткечләрен, шулай ук архитектура-сәнгат яктырту системаларын эшләтеп жибәру һәм сүндерү урамнарны тышкы яктырту режимында башкарыла.

4. Биналарның һәм корылмаларның милекчеләре, милек формаларына карамастан, закон нигезендә килешенгән проектка ярашлы рәвештә биналарның һәм корылмаларның архитектура-сәнгат яктыртуының булуын һәм эшләвен тәэмин итәргә тиеш.

Статья 55

1. Төп юлларда, мэйданнарда һәм урамнарда эшләми торган яктырткычлар саны 3 проценттан артмаска тиеш, башка территорияләрдә (квартал эчендәгә юллар, ишегалды территориияләре) 5 процент.
2. Терекомөшле газ разрядлы лампалар махсус бу максатлар өчен бүләп бирелгән биналарда сакланырга һәм утильләштерү өчен махсус предприятиеләргә чыгарылырга тиеш. Күрсәтелгән лампаларны чүплекләргә һәм чүп эшкәртү заводларына чыгарырга ярамый.

Статья 56

1. Металл терәкләр, кронштейннар һәм тышки яктырту жайланмаларының башка элементлары чиста булырга, авышлык, коррозия чыганагы булмаска һәм кирәк булганда милекчеләр (хужалар, кулланучылар) тарафыннан буялышырга һәм төзек хәлдә тотышырга тиеш. Тышки яктырту таянычлары, тимер юл транспортының контакт чөлтәре таянычлары, саклагыч, аергыч коймалар, юл корылмалары һәм юл жиһазлары элементлары буялышырга, язулардан һәм теләсә нинди мәгълүмати-басма продукциядән чистартылырга, төзек хәлдә һәм чисталыкта тотышырга тиеш.
2. Бердәм тышки яктырту системасына тоташтырылган юл, урам һәм йорт яны яктыртуларын карап тотуны һәм ремонтлауны тәэммин итүче (подрядчы, башкаручы) билгеләмәсе нәтижәләре буенча әлеге төр эшләрне башкаруга муниципаль контракт төзегән вәкаләтле орган яки оешма башкара.
3. Торак йортларның кереш бүлү жайланмаларына тоташтырылган йорт яны яктыртуын саклау һәм ремонтлауны идарәче оешмалар башкара.
4. Яктырту терәкләрендә һәм тимер юл транспортының контакт чөлтәрендә урнаштырылган барлык элементларның һәм объектларның төзек һәм куркынчысыз торышы һәм канәгатьләнерлек тышки кыяфәте өчен әлеге терәкләрнең хужасы (кулланучысы) жаваплы.
5. «Көрнәле авыл жирлеге» муниципаль берәмлекке территориясендә урнашкан мачталар һәм тышки яктырту терәкләре, электр тапшыру линияләре һәм югары вольтлы линияләр тирәсендәге территорияләрне жыештыру өчен жаваплылык аларны эксплуатацияләү өчен жаваплы затларга йөкләнә.
6. Трансформатор һәм бүлү подстанцияләренә, автомат режимда эшләүче башка инженерлык корылмаларына (хезмәт күрсәтүче персоналсыз) якын территорияләрне жыештыруны территория хужаларына, әлеге объектларның хужаларына үткәрергә киңәш ителә.

Статья 57

1. Тышки яктырту терәкләрен алыштырганда, конструкцияләр өч тәүлек эчендә сүтөлөргә һәм чөлтәр хужалары тарафыннан чыгарылырга тиеш. Тышки яктыртуның жимерелгән терәкләрен чыгару юллардагы терәк хужасы тарафыннан шундук, калган территорияләрдә мондый ихтыяж ачыкланганнан соң (демонтажланганнан соң) бер тәүлек дәвамында башкарыла.
2. Аерым яктырткычларның балкып тору вакыты житешсезлекләрен торғызыу ачыкланганнан яки тиешле хәбәр килгәннән соң 10 тәүлектән артмаска тиеш.

Статья 58

1. Чыбыкларның өзекләре, терәкләрнең, изоляторларның заарланулары булганда, тышкы яктырту жайламаларын эксплуатацияләү рөхсәт ителми. Электр үткәргечләре өзелү яки терәкләрнең заарлануы белән бәйле тышкы яктырту жайламалары эшендә тәртип бозуларны, ачыкланганнын соң ук кичекмәстән төзәтергә кирәк.

2. Чыбыкларны һәм кабельләрне чөлтәргә һәм тышкы яктырту жайламаларына рөхсәтсез тоташтыру һәм тоташу рөхсәт ителми.

Статья 59

1. Тышкы яктырту объектлары яки тышкы яктырту чараплары белән жиһазландырылган объектлар, шулай ук тышкы яктырту объектларына (чараларына) хезмәт күрсәтүче оешмаларның милекчеләре (хужалары) бурычлы:

- 1) урамнарның, юлларның тиешле яктыртылуын, терәкләрнең һәм яктырткычларның, яктырту жайламаларының сыйфатын күзәтергә, бозылган яки зыян күргән очракта вакытында ремонт ясарга;
- 2) билгеләнгән тәртип буенча яктырткычны кабызу һәм сүндерүне күзәтергә;
- 3) тышкы яктырткычны урнаштыру, карап тоту, урнаштыру һәм эксплуатацияләү һәм бизәү кагыйдәләрен үтәргә;
- 4)тышкы яктырткычларның фонарларын вакытында алыштырырга.

Бүлек 16. Кече архитектура формаларын карап тоту

Статья 60

1. Кече архитектура формаларына керә: монументаль-декоратив бизәү элементлары, мобиЛЬ һәм вертикаль яшелләндөрү өчен жайламалар, су жайламалары, муниципаль жиһазлар, Көрнәле авыл жирлеге территориясендәге коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар.

2. Кече архитектура формаларын карап тоту бирелгән жир кишәрлекләре чикләрендә, гомуми файдаланудагы территорияләрдә хоқук ияләре тарафыннан тәэмин ителә-вәкаләтле орган тарафыннан тәэмин итүче (подрядчи, башкаручы) билгеләмәсе нәтижәләре буенча әлеге төр эшләрне башкаруга муниципаль контракт төзегән оешма белән контракт (килешү) нигезендә тәэмин ителә.

Статья 61

1. Кече архитектура формалары ияләре бурычлы:

- 1) кечкенә архитектура формаларын чисталыкта һәм төзек хәлдә тотарга;
- 2) язғы чорда кече архитектура формаларын планлы тикшерү, аларны иске буяудан, тутыкмадан чистарту, юып, буяу, шулай ук сынган элементларны алыштыру;
- 3) кышкы чорда кечкенә архитектура формаларын, шулай ук аларга якынлашу юлларын кардан һәм боздан чистартырга;
- 4) тигез өслекле чикләнгән комлыклар корырга, комлыкларда елга кимендә бер тапкыр комны алыштырырга;

- 5) балалар, спорт, хужалық мәйданчыклары һәм ял итү мәйданчыклары жиһазларының конструктив элементларының ныклығы, ышанычлылығы һәм күркінчысызлығы таләпләренә туры килуен күзәтергә;
- 6) фонтаннар эшләгән чорда су өслеген чүп-чардан көн саен чистартуны башкарырга.

Статья 62

1. Рөхсәт ителми:

- 1) максатсыз кечкенә архитектура формаларын қуллану (балалар уен мәйданчыкларында өлкәннәрнең ял итүе, спорт мәйданчыкларында кер киптерү h. б.);
- 2) теләсә нинди мәгълүмати-басма продукцияне кече архитектура формаларына әлергә һәм ябыштырырга;
- 3) кечкенә архитектура формаларын һәм аларның конструктив элементларын вату һәм бозу;
- 4) фонтаннарда су коену.

Бұлек 17. Стационар булмаган объектларны қарап тоту

Статья 63

1. Стационар булмаган объектларны урнаштыру мондый объектларны урнаштыру схемасы буенча муниципаль хокукый акт белән билгеләнгән тәртиптә башкарыла.
2. Тышкы габаритлары буенча вак ваклап сату чөлтәре объектының максималь гомуми мәйданы 60 кв. м.
3. Жир участогын арендалау срокы тәмамланғач, стационар булмаган объект арендатор тарафыннан сүтөлөргә, ә жир участогы азат итөлөргә һәм башланғыч хәлгә китерелөргә тиеш.

Статья 64

1. Стационар булмаган объектларның хужалары булган юридик һәм физик затлар бурычлы:
- 1) аларны ремонтлау һәм буяу. Ремонт проект документациясендә билгеләнгән тышкы күренешне һәм төсне саклауны исәпкә алыш башкарылырга тиеш;
- 2) янәшәдәге территориядә яшеллекләрнең, газоннарның, бордюр ташының, кечкенә архитектура формаларының (алар булганда) саклануын күзәтергә, әлеге Кагыйдәләрдә билгеләнгән таләпләргә ярапшы рәвештә күрсәтелгән территориияне қарап тотарга;
- 3) стационар булмаган объектлар янында урналар урнаштырырга, кирәк булганда урналарны буярга һәм калдыклардан чистартырга.

Статья 65

1. Рөхсәт ителми:

- 1) стационар булмаган объектларга пристройлар, козыреклар, навеслар һәм проектларда каралмаган башка конструкцияләр төзү;
- 2) стационар булмаган объектлар янында сәүдә-сүйту жиһазларын кую;

- 3) стационар булмаган объектларда һәм аларның түбәләрендә савыт-саба, товарлар, детальләр, көнкүреш һәм житештерү характерындагы башка эйберләрне жыярга, шулай ук стационар булмаган объектларны склад максатлары өчен кулланырга;
- 4) стационар булмаган объектлар арасындагы янгынга каршы бушлыкларны жиһазлар, калдыклар белән тутырырга;
- 5) стационар булмаган объектларны биналарның аркаларында, газоннарда, мәйданчыкларда (балалар, ял, спорт, транспорт тукталышлары), сууткәргеч һәм канализация чөлтәрләренең, торба үткәргечләренең саклау зонасында, шулай ук торак биналарның тәрәзәләреннән, сәүдә предприятиеләре витриналарына кадәр - 20 мдан ким, агач кәүсәсенә кадәр - 3 мдан ким арада урнаштыру.

Бүлек 18. Төзелеш эшләрен башкару урыннарын карап тоту

Статья 66

1. Төзелеш мәйданчыкларын һәм аларга якын территорияләрне карап тоту, ремонт, төзелеш һәм башка эш төрләре тәмамланганнан соң төзекләндерү төзүчегә йөкләнә.
2. Төзелеш, ремонт һәм башка төр эшләр башланганчы тиешле:
 - 1) төзелеш мәйданчыгы территориясенең бөтен периметры буенча Башкарма комитетның хокукий актлары таләпләренә туры китереп типовой койма урнаштырырга;
 - 2) төзелеш мәйданчыгының гомуми тотрыклылыгын, ныклыгын, ышанычлылыгын, эксплуатация куркынычсызлыгын тәэмин итәргә;
 - 3) төзелеш мәйданчыгының тиешле техник торышын, аның чисталыгын, пычрактан, кардан, боздан, мәгълүмати-басу продукцияссенән вакытында чистартылуын күзәтергә;
 - 4) төзелеш мәйданчыгы территориясенә кергендә төзелеш объектының гамәлдәге төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә җавап бирүче мәгълүмат щитын урнаштырырга һәм аны тиешле хәлдә тотарга;
 - 5) жәяүлеләр өчен вакытлыча тротуарлар төзелешен тәэмин итәргә;
 - 6) төзелеш мәйданчыгын периметры буенча тышкы яктыртуны тәэмин итәргә;
 - 7) төзелеш мәйданчыгына төзекләндерелгән керү юлларын, мәйданчык эчендәге юлларны һәм урамнарның (юлларның)йөрү өлешенә пычрак һәм чүпчарны чыгаруны булдырмаучы транспорт чаралары тәгәрмәчләрен чистарту яки юу пунктларын жиһазландырырга;
 - 8) төзелеш мәйданчыгына керү юлларында ябык цикллы йөк автотранспорты хәрәкәте маршруттын (10 тоннадан артык) килештерү, юлларның һәм үтү юлларның саклануын тәэмин итәргә;
 - 9) төзелеш мәйданчыгы территориясендә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын жыю өчен контейнерлар һәм (яки) бункерлар булуны тәэмин итәргә;
 - 10) төзелеш мәйданчыгы территорияссенән билгеләнгән тәртиптә каты көнкүреш, эре габаритлы һәм төзелеш калдыкларын чыгаруны оештыруны тәэмин итәргә;

11) төзелеш мәйданчығы территориясеннән жыелган һәм калдыклар булмаган карны билгеләнгән тәртиптә килешенгән маҳсус билгеләнгән урыннарга чыгаруны тәэммин итәргә;

12) эш башкарғанда төзелеш мәйданчығының янәшәдәге территориясен, аңа керү юлларын һәм тротуарларны пычрактан, чүп-чардан, кардан, боздан (елның (кыш, жәй) вакытын исәпкә алыш) көн саен жыештыруны тәэммин итәргә;

13) эш башкарғанда жири асты инженер коммуникацияләренең, тышкы яктырту чөлтәрләренең, яшеллекләрнең һәм кече архитектура формаларының саклануын тәэммин итәргә.

3. Төзелеш һәм (яки) ремонт эшләре алыш барылуның бөтен чоры дәвамында әлеге Кагыйдәләр таләпләрен үтәргә, шулай ук эш башкарғанда жимерелгән һәм зыян күргән юл япмаларын, яшеллекләрне, газоннарны, тротуарларны, авышлыкларны, кечкенә архитектура формаларын торғызырга.

4. Төзелеш материаллары, жинаzlар, автотранспорт һәм күчмә механизмнар, ярдәмче биналар, эшчеләрне һәм хезмәткәрләрне вакытлыча тору өчен көнкүреш вагончыклары, төзелеш калдыкларының транспорт партияләрен вакытлыча саклау һәм туплау өчен урыннар төзелеш оештыру проектина ярashлы рәвештә төзелеш мәйданчыклары чикләрендә урнаштырыла.

Статья 67

1. Рөхсәт ителми:

1) эш көннәрендә 22.00 сәгатьтән алыш 06.00 сәгатькә кадәр, ә ял көннәрендә 22.00 сәгатьтән алыш 09.00 сәгатькә кадәр гражданнарның шәхси һәм жәмәгать иминлеген тәэммин итү белән бәйле коткару, авария-тергезелеш һәм башка ки-чектергесез эшләрдән тыш, тынлыкны бозу белән бергә төзелеш, ремонт, төяубушату һәм башка эшләрне оештыру һәм торак зонасы янында үткәру;

2) Башкарма комитетның тиешле рөхсәтеннән башка юлларның һәм тротуарларның йөрү өлешен тарайту яки ябу;

3) чүп-чарны яндыру һәм төзелеш калдыкларын утильләштерү;

4) грунт, чүп-чар, коела торган төзелеш материалларын, жиңел савытларны, киселгән агачларны юлларны пычратмый торган брезент яисә башка материал белән капламыйча, шулай ук төзелеш катнашмаларын һәм эремәләрен (шул исәптән цемент-ком эремәсен, известь, бетон катнашмаларын) юлга, тротуарга, юл кырыена яисә юлга якын газ полосасына кою мөмкинлеген юкка чыгаручы чаралар күрмичә генә күчереп йөртергә.

Бүлек 19. Жирләү урыннарын карап тоту

Статья 68

1. Этик, санитар һәм экологик таләпләргә туры китереп бирелгән жирләү урыннарын тоту федераль закон таләпләренә һәм муниципаль хокукий акт белән билгеләнгән жирләү урыннарын тоту кагыйдәләренә ярashлы рәвештә башкарыла.

2. Жирләү урыннарын санитар рәвештә тәэмин итүчене (подрядчы, башкаручы) билгеләү нәтиҗәләре буенча әлеге төр эшләрне башкарга муниципаль контракт төзегән оешма башкара.

Статья 69

1. Жирләү урыннарын карап тоту таләпләре:

- 1) зиратлардагы жәмәгать бәдрәфләре чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш. Жәмәгать бәдрәфләре территориясендәге урналар чистартылырга тиеш;
- 2) зират территориясендәге чүп контейнерлары һәм урналар чистартылырга тиеш. Калдыклар тупланган саен, 3 көнгө бер тапкырдан да сирәк булмаган вакытта чыгарылырга тиеш;

3) авария хәлендәге һәм ауган ағачлар булырга тиеш түгел. Авария хәлендәге ағачлар киселергә тиеш;

2. Кышкы чорда жирләү урыннарын карап тоту үзенчәлекләре:

1) зиратларның үзәк юллары, керү юллары, тротуарлар кинәйтлергә һәм кардан чистартылырга тиеш. Боз калдыклары булмаган тигез кар булырга булырга мөмкин;

2) үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар бозга каршы материаллар белән эшкәртелергә тиеш. Юлларның һәм тротуарларның йөрү өлешен эшкәрту кар яуганнан соң ук башланырга тиеш;

3) беренче чиратта карны чыгару, бозны вату һәм үзәк һәм керү юлларыннан кар-боз жыелмаларын бетерү;

4) жирләү урыннарының жәяүлеләр зоналарында бозга каршы материаллар кулланырыга, юллардан чистартылган тозлы карны һәм бозны каберләргә, газоннарга, куакларга өяәргә ярамый.

3. Жәйге чорда жирләү урыннарын карап тоту үзенчәлекләре:

1) үзәк юллар, керү юллары, тротуарлар, каберләр арасындағы юллар һәм күмелгән урыннарда гомуми файдаланудагы башка территорияләр төрле пычранулардан чистартылырга тиеш;

2) яшеллекләрне санитар кисү, чүп үләннәрен агач-куаклық үсемлекләрен бетерү буенча чаралар ел саен үткәрелергә тиеш.

4. Жирләү урынын, кабер өстенә куелган корылманы (хачлар, һәйкәлләр, плитәләр, склеплар һ.б.) карау, чәчәкләр һәм декоратив куаклар утырту, башка карауны тормыш иптәше, туганнары, үлгән кешенең законлы вәкиле яки санитар таләпләрне мәжбүри үтәп башка кеше башкара.

Бүлек 20. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау тукталышларын карап тоту

Статья 70

1. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау тукталышларын (алга таба тукталыш) гамәлдәге төзелеш нормаларына һәм қагыйдәләренә, шулай ук әлеге Қагыйдәләргә ярашлы рәвештә тукталышны урнаштыру өчен бирелгән жир участогының хокук иясе (алга таба хужасы) карап tota.

Статья 71

1. Хужалар бурычлы:

- 1) тукталыш территорияләренең бөтен периметры буенча механик тәэсирләргә һәм тышкы мохит тәэсирләренә чыдам булырга тиешле койма урнаштырырга;
- 2) тукталышларның тиешле техник торышын, аларның чисталыгын, пычрактан, кардан, боздан, мәгълүмати-басу продукциясенән вакытында чистартылуын күзәтергә;
- 3) Материалларны жыюга, комплектланмаган транспортны, тукталыш территорияләрендә һәм тукталышларга якын территорияләрдә төрле конструкцияләрне саклауга юл күймаска;
- 4) саклау урыннарын дежур персонал өчен биналар белән жиһазландырырга. Тукталыш территорияләрендә гомуми мәйданы 10,0 квадрат метрдан артмagan, жиңел типтагы конструкцияләрдән эшләнгән, тышкы стеналарны нейтраль төсләр гаммасының заманча бизәү материаллары белән бизәгән капиталъ булмаган объектлар урнаштырырга рөхсәт ителә;
- 5) тукталыш территорияләрен гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры килгән яктылыкны тигез бүлүне тәэммин итүче тышкы яктырту белән жиһазландырырга;
- 6) тукталыш территорияләрендә проектта каралмаган башка капиталъ һәм вакытлыча биналар, корылмалар, сәүдә павильоны, киосклар, навеслар h. б. төзелешенә юл күймаска;
- 7) тукталыш территорияләрендә автомобильләр юуга һәм ягулык-майлау материаллары агып торган автомобильләр тукталышына юл күймаска;
- 8) санитар һәм янгынга каршы кагыйдәләрне үтәп, тукталыш территорияләрен тотарга;
- 9) дайми рәвештә санитар эшкәртү үткәрергә (проектта каралган мәйдан чикләрендә), калдыкларны жыю өчен контейнерлар (урналар) урнаштырырга, үләннәрне дайми рәвештә чабуны һәм каты көнкүреш калдыкларын, карны чыгаруны тәэммин итәргә;
- 10) каты япмалы тукталышка керү юлларын махсус, автостоянка урнашкан урынны һәм хезмәт күрсәтүне билгеләүче, билгеләр, шулай ук гамәлдәге дәүләт стандартлары таләпләренә ярашлы билгеләр белән жиһазландырырга;
- 11) инвалидларның тукталышлар территориясенә киртәсез керүен тәэммин итү һәм инвалидларның махсус автотранспорт чараларын һәм инвалидларны һәм (яки) инвалид балаларын йөртүче транспорт чараларын парковкалау өчен урыннарының ким дигәндә 10% ын (ә бер урыннан ким түгел) бүлеп бирү. Мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр махсус автотранспорт чараларын парковкалау урыннарыннан «Россия Федерациясенә инвалидларны социаль яклаутурында» 24.11.1995 елгы 181-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясы нигезендә бушлай файдаланалар.

Бүлек 21. Йорт хайваннарын һәм кошларын карап тоту

Статья 72

1. Нәрбер хайван хужаның милке булып тора һәм, нәр милек кебек үк, закон белән саклана. Хайванны хужасыннан суд каары буенча гына тартып алырга мөмкин.
2. Йорт хайваннарын һәм кошларны тоту өченче затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатъләрен бозмаска тиеш. Йорт хайваннары һәм кошлар китергән зыян өчен жаваплылыкны аларның хужалары РФ гамәлдәге законнары нигезендә жавап тоталар.
3. Йорт хайваннары хужалары шәхсән үз йорт хайваннары экскрементларын жыштыралар һәм утильләштерәләр.

Статья 73

1. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге халкы тарафыннан авыл хужалыгы хайваннарын (сыерлар, сарыклар, кәҗәләр, дунгызлар һәм башкалар) һәм кошларны йорт яны участоклары булган шәхси торак йортлар территорияләрендә тоту рөхсәт ителә.
2. Барлық продуктив хайваннар (эре мәгезле терлек, кәҗә, сарық, дунгыз, ат) биркалау юлы белән хайван хужалары булган гражданнарын яшәү урыны буенча ветеринария учреждениеләрендә мәжбүри теркәлергә, ел саен кире теркәлергә тиеш.
3. Йорт хайваннарын көтү жирле үзидарә органнарының норматив-хокукый акты белән билгеләнгән көтү урыннарында, хужасы күзәтүе астында яки аның кушуы буенча башка кеше тарафыннан рөхсәт ителә.
4. Йорт хайваннарын йөрту 7.00 сәгатьтән 23.00 сәгатькә кадәр рөхсәт ителә. Башка вакытта йөргәндә хужалар урамнарда һәм йорт ишегалларында тынлыкны тәэммин итү өчен чаралар күрергә тиеш.
5. Этне йөрту бәйләү (этне тотып торучы башка жайларма), муенса һәм битлек кулланып башкарылырга тиеш, өч айга кадәрге эт балаларын һәм маxsus сумкада (контейнерда) яки аларны йөртүче кешенең кулында булса, вак зурлыктагы этләрне йөрту очракларыннан тыш. Закон нигезендә теркәлгән этнең муенсасында аның идентификацион номеры күрсәтелергә тиеш. Этләрне чылбырсыз йөрту торак пунктлар чикләреннән читтә, шулай ук этләрне йөрту урыннарында рөхсәт ителә, алар янында мондый йөруне рөхсәт итүче билгеләр урнаштырылган.
6. Хужалар йорт хайваннары һәм кошлары экскрементлары белән ишегалларын, тротуарларны, урамнарны, паркларны, газоннарны, балалар мәйданчыкларын, скверларны, мәйданнарны, шулай ук торак йортларның подъездларын пычратуга юл куймаска тиеш. Этләр, мәчеләр һәм башка вак хайваннарны йөрткәндә, хужаның үзендә йорт хайваннарының табигый тизәкләрен тулысынча жыштыруны тәэммин итүче кирәк-яраклар булырга тиеш, алар мәйданчыклардагы чүп контейнерларына ташланырга тиеш.
7. Этне чылбырдан бары тик йөрү урыннарында гына жибәрергә мөмкин. Маxsus бүләп бирелгән мәйданчыклар булмаганды, жирле үзидарә органнарының норматив-хокукый акты белән билгеләнгән буш жирләрдә, калкулыкларда һәм башка урыннарда йөрергә рөхсәт ителә.

8. Этлэрне яхши киртэлэнгэн мэйданчыкларда яки муниципаль берэмлек территориисэе артында гына өйрэтергэ мөмкин.
9. «Көрнэле авыл жирлеге» муниципаль берэмлеге территориисендэй орт хайваннарын һэм кошларын көтүү тыела (орт яны территорииләрендэ, газоннарда, паркларда һэм скверларда үз белдеген белэн терлекләрне өөртүү һэм көтүү рөхсэти ителми). Орт хайваннарын юллар буенча тәүлекнөң якты вакытында гына күп чыгарырга кирек, шул ук вакытта аларны мөмкин кадэр юлның уң чигенә якынрак юнәлтергэ кирек. Орт хайваннарын асфальт белэн капланган юлларда, туфрак юллар һэм сукмаклар буенча күп өөрүү мөмкинлөгө булганда, өөртүү тыела.
10. Орт хайваннарын урамда калдырганда, терлек хужалары яшеллекләрне бозудан килгэн зыянны һэм терлек көтүүнө киткән чыгымнарны каплыйлар.
11. Орт кәжәләре бары тик орт яны территориисендэгэ загоннарда яки көтүлектә хужалар күзәтүе астында гына тотылырга тиеш.

Статья 74

1. Рөхсэти ителми:

- 1) хайваннарны балалар мэйданчыкларына, мэктеп территорииләренэ, балалар бакчаларына, ашханәләргэ, поликлиникаларга, азық-төлек кибетләренэ кертергэ;
- 2) орт хайваннарын пляжларда өөртүү һэм сулыкларда көндүрүү;
- 3) тыю языу булганда хайваннарны учреждениеләргэ кертертуү;
- 4) хайваннарны һэм кошларны торак пунктлар территориисендэ озатып өөрүчедән башка чыгарырга;
- 5) этлэрне алкоголь, наркотик яки токсик исерек хәлдә булган кешеләр, шулай ук яшьләре яки сәламәтлекләре аркасында этлэрнөң хәрәкәтләрен контролъдә тата алмаган һэм аларның агрессив тәртибен туктата алмаган кешеләр өөртергэ;
- 6) этлэрне 14 яшькә кадәрге кешеләр белэн өөртүү, кечкенә этлэрне өөртүү очракларын исәпкә алмаганды;
- 7) орт хайваннарын һэм кошларын балконнарда, лоджияләрдә, торак ортларның гомуми файдалану урыннарында (якындағы фатирлар коридорларында, баскыч ячейкаларында, чердакларда, подвалларда һэм башка ярдәмче биналарда) дайими тотуү;
- 8) орт хайваннарын торак пункт территориисендэ маҳсус чаалар (кургәзмәләр һ.б.) уздыру урыннарыннан тыш, моның өчен билгеләнгэн урыннардан тыш асрау.

Статья 75

1. Бал кортлары белэн аерым умарталарны жир кишәрлекләрендэ урнаштыру түбәндәгэ таләпләрне үтәгендэ рөхсэти ителэ:
- 1) балавыз эшкәртү предприятиеләреннэ, кондитер һэм (яки) химия продукцијасе житештерү буенча предприятиеләрдән, аэродромнардан, хәрби полигоннардан, тимер юлларга бүлөп бирелгэн полоса чикләреннэ, 110 кВ һэм аннан да югарырак көчөнешле электр тапшыру линияләреннэ, медицина оешмаларын-

нан, мәдәният оешмаларыннан, мәгариф эшчәнлеген гамәлгә ашыручи оешмалардан, балаларның ял итү һәм аларны сәламәтләндөрү оешмаларыннан, балалар өчен социаль хезмәтләрдән, социаль тернәкләндөрүгә мохтаҗ балигъ булмаганнар өчен махсуслаштырылган учреждениеләрдән ким дигәндә 100 м ;

2) торак пунктларда яки гражданнар үз ихтыяжлары өчен бакчачылык яки яшелчәчелек алып барган территорияләрдә (алга таба - бакчачылык яки яшелчәчелек территорииясе) урнашкан күрше жир кишәрлекләре чикләреннән 3 метрдан да ким булмаган, летоклары әлеге участоклар чикләреннән каршы якка юнәлтеп яисә умарталыklарны күрше жир кишәрлекләреннән 2 метрдан да ким булмаган биекләтәге totash койма белән аеру шарты белән летокларының ераклыгы һәм юнәлеше буенча чикләүләрсез;

3) башка төр хайваннар, шул исәптән кошлар тотылган биналардан 3 метрдан да ким булмаган, бу биналардан каршы якка летокларын юнәлту юлы белән яки, башка төр хайваннар, шул исәптән кошлар тотылган биналардан умарталарны аеру шарты белән, летоклары ераклыгы һәм юнәлеше буенча чикләүләрсез, 2 метрдан да ким булмаган биекләтәге totash койма белән аерып. Бу таләп башка төр хайваннар, шул исәптән торак пунктлар яки бакчачылык яки бакчачылык территориияләре чикләреннән тыш урнаштырылган кошлар тотылган биналарга кагыла (хужалыklарда тотылган хайваннардан тыш).

Статья 76

1. Йорт хайваннары һәм кошлар хужалары бурычлы:

1) терлекчелек продуктларының ветеринария-санитария яғыннан хайваннар авыруларын кисәтүне һәм куркынычсызлыкны тәэммин итүче хужалык һәм ветеринария чарапарын гамәлгә ашырырга, эйләнә-тирә мохитне терлекчелек калдыклары белән пычратуга юл куймаска, шулай ук ел саен яңадан теркәү чорында мәжбүри дәвалау-профилактика чарапарын үткәрергә;

2) хайваннарның кайда булуларын дәими контролльдә totu, аларның Көрнәле авыл жирлеге территорииясендә булуына юл куймаяу;

3) хайваннар авырганда һәм аларның үлеме очрагында, шулай ук аларның гадәти булмаган тәртибе булганда ветеринария учреждениеләре белгечләренә кичекмәстән хәбәр итәргә. Алар килгәнчे авыру билгеләре булган хайваннарны изоляцияләргә;

4) ветеринария белгечләре таләпләре буенча хайваннарны тикшерү, диагностик тикшеренүләр, саклагыч прививкалар һәм дәвалау-профилактика эшкәртүләре өчен бирергә.

Статья 77

1. Үлгән терлекләрне жирләү махсус оешма тарафыннан махсус билгеләнгән урында башкарыла.

Статья 78

1. Үз территорииясендә сакчы этләре булган оешмалар бурычлылар:

- 1) этләрне гомуми нигездә теркәү;
- 2) этләрне нык бәйләгечтә totu;
- 3) килүчеләрнең хайваннарга керү мөмкинлеген булдырмаяу;

4) этләрне эш туктатылганнын соң яхшы киртәләнгән территориядә яки гомуми файдалану территориясеннән киртәләнгән территориядә, территориягә кергендә кисәтүче язу булганда гына бәйдән ычкындырырга.

Статья 79

1. Жәмәгать урыннарында караучылары булмаган караучысыз калган хайванар тотылырга тиеш.
2. Кауачысыз хайваннарны тоту мондый хайваннарны тапкан маҳсуслаштырылган предприятие яки жирле үзидарә органнары белән төзелгән килешү буенча башка кеше тарафыннан башкарыла ала.
3. Кауачысыз хайваннарны тоту буенча чараларны гамәлгә ашыру хайваннарга гуманлы мәнәсәбәт һәм жәмәгать әхлагы нормаларын үтәү принципларына нигезләнә.
4. Рөхсәт ителми:
 - 1) хайваннарны фатирлардан һәм шәхси йортлар территориясеннән судның тиешле карапысыз тартып алырга;
 - 2) этләрне кибетләрдә, даруханәләрдә, коммуналь хезмәт күрсәту предприятиеләрендә h. б. бәйдән ычкындырырга;
 - 3) ветеринария органнары күрсәтмәсез тозаклар һәм башка тоту чаралары куллану.

Бүлек 22. Бәйрәмчә бизәү

Статья 80

1. Биләр авыл жирлеге территориясен бәйрәмчә бизәү дәүләт, шәһәр һәм милли бәйрәмнәр, мәһим вакыйгалар белән бәйле чаралар үткәру чорында башкарыла.
2. Бәйрәм бизәлеше дәүләт һәм муниципаль флаглар, лозунглар, гирляндлар, паннолар, декоратив элементлар һәм композицияләр, стенлар, трибуналар, эстрада урнаштыруны, шулай ук бәйрәм иллюминациясе жайлланмасын үз эченә ала.
3. Бәйрәм бизәлеше элементларын әзерләгәндә һәм урнаштырганда юл хәрәкәтен көйләүнен техник чараларын төшерергә, заарларга һәм начарлатырга ярамый.
4. Мәдәни мирас объектларында, шулай ук аларның территорияләрендә һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында бәйрәм һәм тематик бизәлешне монтажлау мәдәни мирас объектларын аларның компетенциясе кысаларында һәм гамәлдәге законнарга ярашлы рәвештә саклау буенча Татарстан Республикасы Комитеты белән килештерелергә тиеш.

Бүлек 23. «Көрнәле авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен жыештыру тәртибе

Статья 81

1. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен жыештыру һәм карап тоту:

- 1) жэйгэ чорда 15 апрельдэн 14 октябрьгэ кадэр;
 - 2) кышкы чорда 15 октябрьдэн 14 апрельгэ кадэр;
 - 3) курсателгэн сроклар Башкарма комитет тарафыннан һава шартларына бэйле рэвештэ төзэтелэ ала.
2. «Билэр авыл жирлеге» муниципаль берэмлеге территорииясен жыештыру түбэндэгэ эшлэрне үткэру юлы белэн тормышка ашырыла:
- 1) жирлекне карап totу, жыештыру буенча системалы эшлэр;
 - 2) Башкарма комитетның хокукый актларына ярашлы рэвештэ бердэнбер мас-сакулэм чарагалар (өмэлэр).
3. Жыелган чүп - чар, себерелгэн чүп, яфраклар, чабылган үлэн, ботаклар бил-гелэнгэн талэплэргэ туры китереп чыгарылсырга тиеш.
4. Оешма һәм учреждение биналарына якын территорииялэрне, сәүдә объектла-рын жыештыру оешманың үз көче һәм үз акчалары хисабына башкарыла.
Шәхси торак һәм хужалык корылмаларына якын территорииялэрне жыештыру-ны әлеге күчемсез милек объектлары хужалары башкара.

Статья 82

1. «Билэр авыл жирлеге» муниципаль берэмлеге территорииясен жыештыру жэйгэ чорда «Билэр авыл жирлеге» муниципаль берэмлеге территорииясенең пычрануын һәм тузанлануын киметү максатыннан «Билэр авыл жирлеге» му-ниципаль берэмлеге территорииясен юып, су сибеп, себереп һәм карап totу буенча башка эшлэр башкару юлы белэн башкарыла һәм үз эченә ала:
 - 1) ясалма япма белэн капланган территорииялэрне себерү (коры һава торышында су сибү), урам-юл чөлтәре объектларын һәм яңгыр канализациясе белэн жиһазландырылган ясалма япма белэн капланган башка территорииялэрне ту-заннан һәм пычрактан юу (механик һәм кул белэн 23.00 сәгатьтән 7.00 сәгатькә кадэр башкарыла). Юл япмаларын, мәйданнарны, тротуарларны һәм башка ясалма япма белэн капланган территорииялэрне юып чыгару япманың бөтен киңлегенә башкарыла;
 - 2) яңгыр канализациясе рәшәткәләрен чистарту;
 - 3) барлық территорииядән чүп жыю;
 - 4) ел саен, 1 июньгэ кадэр (датаны Башкарма комитетның тиешле хокукый акты белэн күчерергэ мөмкин), кече архитектура формаларын, бакча һәм урам жиһазларын, урналарны, спорт һәм балалар мәйданчыкларын, коймаларны, бордюрларны буюу;
 - 5) үләнне вакыт-вакыт чабу (үләннең биеклеге 10 см артык булганда) һәм ча-былган үләнне тәүлек дәвамында жыю;
 - 6) яфраклар төшү чорында тәүлегенә бер тапкыр коелган яфракларны жыю һәм чыгару;
 - 7) территорииялэрне, шул исәптән сәүдә объектлары, оешмалар һәм предприяти-елэр янында автотранспорт парковкасы урыннарын жыештыру, ул 8.00 сәгатькә тәмамланырга тиеш;
 - 8) юудан соң бордюр янындагы лотокларны жыештыру.

Статья 83

1. Яфрак төшү чорында территорияләрне жыештыру өчен җаваплы оешмалар урамнар һәм юллар буйлап газоннардан коелган яфракларның җыялар һәм чыгаралар. Агачларның һәм қуакларның төп өлешенә яфраклар жыю тыела, жылышык сөюче үсемлекләрне жылышту очракларыннан тыш.

Статья 84

1. Кышкы чорда гомуми файдаланудагы территорияләрне жыештыру үз эченә ала:

- 1) юл япмаларын һәм тротуарларны кардан чистарту;
 - 2) тайгаклык яки бозлавык барлыкка килгәч -жәяулеләр зоналарына, баскычларга ком сибү, юл япмаларын бозлавыкка каршы материал белән эшкәртү;
 - 3) язғы чорда -карны йомшарту һәм эрегән суларны читкә жибәрүнә оештыру.
2. Авыл территориясендә башкарыла торган жыештыру эшләренең технологиясе һәм режимнары, нава шартларына карамастан, транспорт чараларының һәм жәяулеләрнең тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэммин итәргә тиеш.
3. Кышкы чорда жәяулеләр тротуарларын, жир өсте юлларын, баскычларны жыештыру үзенчәлекләре:

- 1) жәяулеләр тротуарлары, жир өсте юллары, баскычлар күрсәтелгән корылмаларның жәяулеләр өлеше киңлегенә яңа төшкән кардан чистартылырга тиеш. Кар беткәннән соң чистарту вакыты тутыз сәгатьтән артмаска тиеш;
- 2) интенсив кар яуган чорда (тәүлегенә 10 -15 см яңа төшкән кар) жәяулеләр тротуарлары, баскычлар бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелергә һәм чистартылырга тиеш;
- 3) бозлавык барлыкка килгәч, бозлавыкка каршы материаллар белән беренче чиратта баскычлар, аннары тротуарлар эшкәртелә. Бозга каршы материаллар белән эшкәрту вакыты тайгаклык ачыкланганнын соң дүрт сәгатьтән артмаска тиеш;
- 4) калдыклар һәм химик реагентлар белән пычранмаган юеш карны газонга яки бу максатлар өчен алдан билгеләнгән урыннарға, яшеллекләр саклану һәм эрегән сулар агымын тәэммин итү шарты белән жыярга рөхсәт ителә. Жыелган карның биеклеге 0,8-1,2 м дан артмаска тиеш.;
- 5) кышкы чорда юллар, бакча диваннары, урналар һәм кече архитектура формаларының башка элементлары, подъездларга, сәүдә павильоннарына, кибетләргә керү тамбурлары, шулай ук алар алдындагы һәм ян-якларындагы кинлек, аларга керү юллары кардан һәм боздан чистартылырга тиеш.

Статья 85

1. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә рөхсәт итelliми (тыела):

- 1) урамнарда, мәйданнарда, яшеллекләр белән капланган участокларда, скверларда, паркларда, газоннарда, пляжларда һәм башка гомуми файдаланудагы территорияләрдә пычрату;
- 2) гамәлдәге законнарга ярашлы рәвештә жирләү урыннарыннан тыш гомуми файдаланудагы территорияләрдә мемориаль каберлек корылмалары (истәлекле корылмалар, коймалар) урнаштырырга;

- 3) бу максатлар өчен каралмаган урыннарда, шул исәптән муниципаль жәмәгать транспорты маршрутларының соңғы пунктларында транспорт чараларын юарга, салонны чистартырга һәм техник хезмәт күрсәтергә;
- 4) биналарны һәм корылмаларны төзекләндерү элементларын, һәйкәлләрне, мемориаль такталарны, агачларны, куакларны, кече архитектура формаларын һәм башка төзекләндерү элементларын жимерергә һәм бозарга, шулай ук аларны үз белдеге белән үзгәртеп корырга, үзгәртеп төзөргә һәм күчерергә;
- 5) язулар язу, рәсемнәр ясау, мәгълүмат-басма продукциясен ябыштыру һәм элгәндә, жәмәгать транспортын көтү тукталышларына, стеналарга, баганаларга, коймаларга (коймаларга) һәм бу максатлар өчен каралмаган башка объектларга граффити салу;
- 6) күчеп йөрүче милекне чикләрдән һәм (яки) бирелгән жир участоклары коймаларыннан читтә сакларга;
- 7) тараны, сәнәгать товарларын һәм башка сәүдә әйберләрен тротуарларда, газоннарда, юлларда һәм сәүдә объектларына якын территорияләрдә урнаштырырга һәм жыярга;
- 8) йортларның, оешмаларның һәм учреждениеләрнең янәшәдәге территорияләрендә чүплекләр һәм пычраклар салу һәм ағызы жайламаларын урнаштыру, житештерү һәм куллану калдыкларын урам юлларына, йорт яны территорияләренә, яшеллекләргә чыгару;
- 9) «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеке жирләрендә (кар чүплекләрен урнаштыру өчен билгеләнгән участоклардан тыш) кар массасын (карны)туплау, урнаштыру һәм жыю;
- 10) шәһәр территориясендә, шул исәптән предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр һәм шәхси йорт хужалыклары территорияләрендә теләсә нинди калдыкларны яндыру.

Статья 86

1. Калдыклар (чүп-чар, кар, туфрак h.б.) «Көрнәле авыл жирлеге» муниципаль берәмлеке территорииенде билгеләнгән урыннардан тыш ташланган очракта, мондый бозуларга юл куйган кешеләр ачыкланган бозуларны бетерү буенча чаралар күрәләр.
2. Калдыкларны санкцияләнмәгән урыннарга урнаштырган кешеләр үз хисабына әлеге территориине жыештырырга һәм чистартырга, ә кирәк булганда жир участогын рекультивацияләргә тиеш. Әгәр З тәүлек эчендә рөхсәтсез урында калдыклар урнаштырган зат билгеләнмәгән булса, калдыкларны бетерү һәм санкцияләнмәгән чүплек территорииләрен рекультивацияләү әлеге территориине жыештыру өчен җаваплы оешмалар (яки әлеге төр хезмәтләр күрсәтү килемшүдә каралган очракта калдыкларны чыгаруны гамәлгә ашыручи маҳсуслаштырылган оешма) тарафыннан башкарыла.
3. Билгеләнгән тәртиптә бирелмәгән һәм муниципаль милектә булган жир участокларында (территорияләрдә) стихияле рәвештә барлыкка килгән чүплекләрне бетерү вәкаләтле орган тарафыннан тәэммин ителә.

Бүлек 24. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын жыештыру

Статья 87

1. Жирле әһәмияттәге автомобиль юлларын (алга таба юлларны) жыештыру даими рәвештә юл өлешен, тротуарларны, парковкаларны (парковка кесәләрен), жәмәгать транспортын көтү тукталышларын, ясалма юл корылмаларын пычрактан, чүп - чардан, кардан һәм боздан чистарту буенча чараптар комплексын үз эченә ала.
2. Язғы-жәйге чорда юлларны жыештыру- юуны, сугаруны, тузанлылыкны бетерүне, себерүне h.b. үз эченә ала.
Көзге-кышкы чорда юлларны жыештыру чүп-чарны, карны һәм бозны, пычракны жыештыруны һәм чыгаруны, юлларга ком-тоз катнашмасы сибүне, тротуарларга коры ком сибүне күздә тотта.
3. Экстремаль шартларда юлларны жыештыру өчен вәкаләтле орган тарафынан юлларны жыештыру буенча чараптар комплексын күздә тоткан авария хәлендәге эш планы әзерләнергә тиеш.

Статья 88

1. Юлның йөрү өлешен, күчеп йөрү һәм резерв полосаларын, юлларның лотковый зоналарын, юлларны себерү (алдан дымландырып) көндезгө вакытта 8.00 дән 21.00 гә кадәр, ә транспортның интенсив хәрәкәте булган урамнарны төнгө вакытта 23.00 дән 7.00 гә кадәр башкарыла.
2. Юлның бөтен киңлегенә, мәйданнарның, урамнарның һәм юлларның ясалма япмаларын, ясалма юл корылмаларын төнгө (23.00 сәгатьтән 7.00 сәгатькә кадәр) һәм көндезгө (7.00 сәгатьтән 23.00 сәгатькә кадәр) юалар. Юлны юғанда, эссе көннәрдә (нава температурасы 25 градустан югары булганда) тротуарларга, газоннарга, жәмәгать транспортын көтү тукталышларына, биналарның яқын урнашкан фасадларына, сәүдә объектларына h.b. су ағымы белән себерелгән чүпне һәм чүп-чарны чыгарырга ярамый. Юл өлешен сугару 12.00 сәгатьтән 16.00 сәгатькә кадәр ике сәгать аралыгында башкарыла.
3. Юл буенда урнашкан урналарны чистарту көненә бер тапкырдан да сирәк түгел, тукталыш мәйданчыкларында көнгә ике тапкыр башкарыла.
4. Автобусларны көтү тукталышлары, автобусларның туктау-борылыш мәйданчыклары тулысынча чүп-чардан чистартылырга тиеш.
5. Жәмәгать транспортның соңғы туктау-борылыш мәйданчыклары калдыкларны жыю өчен контейнерлар белән жиһазландырыла. Жәйге чорда мәйданчыклар пычрактан һәм тузаннан чистартыла, кышкы чорда карны чистарту һәм чыгару башкарыла, бозлавык вакытында бозга каршы материаллар белән эшкәртү үткәрелә.

Статья 89

1. Жәмәгать транспортын көтү павильоннары тузансыз, буялган һәм юылган, санкцияләнмәгән мәгълумати-басма продукциядән, графитидан чистартылган булырга тиеш. Кышкы чорда кардан чистартылырга тиеш. Жәмәгать транспортын көтү павильонын жыештыру жәйге чорда аена сигез тапкырдан да ким булмаска тиеш, кышкы чорда кирәк булганда.

Статья 90

1. Аерым элементлар буенча жәйге юл жыештыру таләпләре:

- 1) юлның йөрү өлеши төрле пычраклардан тулысынча чистартылырга һәм бөтен киңлеккә юылырга тиеш. Көйләү сыйыклары белән билгеләнгәнүзәк, резерв полосалары дайми рәвештә комнан һәм вак чүп-чардан чистартылырга тиеш;
- 2) ике метрлы лотковый зоналарда туфрак-ком калдыклары һәм пычранулар булырга тиеш түгел. Кечкенә генә ком кисәкчәләре һәм төрле вак чүп-чар белән пычрануга юл куела, алар махсус машиналарның эш циклы арасында барлыкка килергә мөмкин;
- 3) тротуарлар һәм аларда урнашкан жәмәгать транспортын көтү тукталышлары туфрак-ком калдыкларыннан, төрле чүп-чардан тулысынча чистартылырга һәм юылырга тиеш. Жыештыру цикллары арасында барлыкка килергә мөмкин булган ком һәм вак чүп-чар белән аерым пычранулар рөхсәт ителә;
- 4) юл кырыйлары зур габаритлы калдыклардан һәм башка чүп-чардан чистартылырга тиеш;
- 5) аергыч полосалар дайми рәвештә бөтен өслегендә комнан, пычрактан һәм вак чүп-чардан чистартылырга тиеш. Тавыштан саклаучы стеналар, металл коймалар, юл билгеләре һәм күрсәткечләр елына ким дигәндә ике тапкыр юылырга тиеш. Газоннар рәвешендә эшләнгән бүлү полосалары чүп-чардан чистартылырга тиеш, үлән катламының биеклеге 10 см-дан артмаска тиеш;
- 6) юллар бүленеше полосасында үлән катламының биеклеге 10 см-дан артмаска тиеш.

Статья 91

1. Кышкы чорда юлларны жыештыру үз эченә ала:
- 1) юлны кардан һәм боздан чистарту, жәмәгать транспортын көтү тукталышларын, карны себерүне, валларга күчерүне һәм карны чыгару;
- 2) юлны, тротуарларны, жәмәгать транспортын көтү тукталышларын кар ява башлаганнан мизгелдән һәм бозлавык барлыкка килүгә бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртү;
- 3) юлларның йөрү өлешеннән кар билгеләнгән тәртиптә Башкарма комитет житәкчесе боерыгы белән килештерелгән махсус билгеләнгән урыннарга чыгарылырга тиеш;
- 4) юллар, тротуарлар, парковкалар (парковка кесәләре), жәмәгать транспортын көтү тукталышларыннан карны жыештыру кар катламы барлыкка килүгә дайми рәвештә башкарылырга тиеш;
- 5) кар яуган вакытта тротуарлarda урнашкан жәмәгать транспортын көтү тукталышларын жыештыру тәүлегенә ике тапкыр башкарылырга тиеш. Жәмәгать транспортын көтү тукталышларыннан, юл чатыннан, жәяүлеләр үтү урыннарыннан кар тәүлек дәвамында чыгарылырга тиеш;
- 6) юлларның йөрү өлешен механикалаштырылган ысул белән (жыю техникасы комплекслары) жыештырганда һәм кар валлары барлыкка килгәндә, валларны жәяүлеләр үтү урыннарында, парковкалар (парковка кесәләре), жәмәгать транспортын көтү тукталышлары, үтү юллары алдынан күчерергә кирәк;
- 7) юлларның һәм аларга тоташкан тротуарларның йөрү өлешеннән чистартылган кар кин урамнарда, мәйданнарда һәм проспектларда аергыч полосага, юл кырые булган юлларда, юл кырыенда, калган урамнарда юлның прилотка

өлешенә (юлның киңлегенә бәйле рәвештә урамның бер яки ике яғыннан) күчеләрә һәм валлар формалаштырыла;

8) юл чатында, жәмәгать транспортын көтү тукталышларында, жәяүлеләр үтү урыннарында, яңғыр кабул итү коелары урнашкан урыннарда кар валлары чистартыла: юл чатында - юл чаты киңлегендә, жәмәгать транспортын көтү тукталышларында - утырту мәйданчығы озынлығында, жәяүлеләр үтү урыннарында - жәяүлеләр үтү юлы киңлегенә, әмма 5 метрдан да ким булмаган урыннарга, яңғыр кабул итү урыннарында коелар 1,5 метрдан да ким түгел, кар валының киңлеге 2 метрдан артмаска тиеш;

9) карны чыгару беренче чиратта күперләрдән һәм юл үткәргечләрдән, жәмәгать транспортның маршрут хәрәкәте булган тар юллардан һәм урамнардан, пассажир транспорты тукталышларыннан һәм жәяүлеләр һәм транспорт чарапарының туплануы мөмкин булган башка урыннарыннан башкарыла;

10) кар яуган вакытта юлның йөрү өлешеннән кар махсус билгеләнгән урыннарга чыгарылырга тиеш, алар билгеләнгән тәртиптә, ул тәмамланғаннан соң алты сәгатьтән дә соңға калмыйча килемштерелгән. Махсус билгеләнгән урыннар керү юллары, яктырту, көнкүреш биналары һәм коймалар белән жиһазландырыла;

11) юлларны жыештырганда тышкы яктырту терәкләренең, терәк янындагы щитларның, идарә итү шкафларының һәм башка корылмаларның, агачларның, куакларның саклануын, шулай ук юл буйлап механикалаштырылган кар жыю вакытында яшеллекләрнең саклануын тәэмин итәргә кирәк.

Статья 92

1. Рөхсәт ителми (тыела):

1) квартал эчендәге юллардан, ишегалды территорияләреннән, предприятие, оешма территорияләреннән, төзелеш мәйданчыкларыннан, сәүдә объектларыннан һәм аларга якын территорияләрдән 8.00 сәгатьтән соң, шулай ук юл өлешен жыештыручи зат яки оешма белән килемш булмаганда чистартыла торган кар, боз чыгарырга яки юлның йөрү өлешенә күчерергә;

2) техник тоз һәм сыек хлорлы кальцийны бозга каршы реагент буларак тротуарларда, жәмәгать транспортын көтү тукталышларында, паркларда, скверларда, ишегалларында һәм башка жәяүлеләр зоналарында һәм яшеллекләр белән территорияләрдә кулланырга;

3) роторлы рәвештә ком-тоз катнашмалары белән пычранган карны, шулай ук жыелган бозны газоннарга, чәчәк бакчаларына, куакларга һәм башка яшеллекләргә бәрдерү һәм күчерү;

4) кар эретү станцияләренә яки махсус билгеләнгән урыннарга житештерү һәм куллану калдыклары белән пычранган карны кабул итү;

5) билгеләнгән тәртиптә килемшмәгән урыннарда карны чыгару һәм саклау.

2. Кар валлары формалашуга юл куелмый:

1) юллар һәм урамнар киселешендә бер тигезлектә һәм тимер юл кичүләре янында күрү өчпочмагы зонасында;

2) жәмәгать транспортын көтү тукталышларыннан 20 метр якынрак;

- 3) транспорт коймалары яки югары бордюр белән жиһазландырылган юл участокларында;
- 4) тротуарларда;
- 5) янәшәдәге территорияләргә керү юлларында (ихаталар, квартал эчендәгә юллар һәм йорт яны территорияләре).

Бүлек 25. Кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннарын жыештыру, санитар карап тоту һәм төзекләндерү

Статья 93

1. Кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннарына түбәндәгеләр керә:
 - 1) мәйданнар, парклар, скверлар, бульварлар, яр буйлары, урманнарда оештырылган ял итү урыннары, пляжлар;
 - 2) актив ял итү һәм тамаша чаралары урыннары стадионнар, уен комплекслары, ачык сәхнә мәйданчыклары һ. б.;
 - 3) сәүдә объектлары территорияләре- ваклап сату базарлары, сәүдә комплекслары, стационар булмаган ваклап сату чөлтәре, жәмәгать туклануы, социаль - мәдәни билгеләнештәге объектлар комплекслары театрлар, кинотеатрлар һ. б.

Статья 94

1. Мәйданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, яр буйларын һәм башка гомуми файдаланудагы территорияләрне жыештыру:
 - 1) мәйданнарны, паркларны, скверларны, бульварларны, яр буйларын жыештыру 23.00 сәгатьтән 8.00 сәгатькә кадәр башкарылырга тиеш. Көндез патруль урналарын һәм чүп жыю урыннарын жыештыру һәм чистарту үткәрелә;
 - 2) кышкы чорда паркларда, бакчаларда, скверларда, бульварларда, яр буйларында һәм башка ял итү зоналарында юлларны жыештырганда, яшеллекләр саклану һәм эрегән сулар ағымын тәэмин итү шарты белән, химик реагентлар булмаган карны алдан билгеләнгән урыннарга вакытлыча туплау рөхсәт ителә.

Статья 95

1. Пляжны чистарту һәм санитар карап тоту (йөзү урыны):
 - 1) Пляж ябылганнын соң төп чистарту ярны, киенү бүлмәләрен, яшел зонаны чистарту һәм бәдрәфләрне чистарту һәм дезинфекцияләүне үз эченә ала. Көндез патруль жыештыру һәм чүп-чар жыю урыннарын чистарту үткәрелә. Каты көнкүреш калдыклары көн саен 8.00 сәгатькә кадәр чыгарыла;
 - 2) пляж территориясе урналар белән жиһазландырыла. Урналар арасындағы ара 40 метрдан артмаска тиеш;
 - 3) пляжлар жәмәгать бәдрәфләре белән жиһазландырыла. Жәмәгать бәдрәфеннән су коену урынына кадәр ара 50 метрдан да ким булмаска һәм 200 метрдан да артык булмаска тиеш;
 - 4) пляжның өске катламын йомшарту, чүп-чарны, башка калдыкларны бетерү һәм аннан соң комны тигезләү көн саен башкарылырга тиеш;
 - 5) су коену өчен билгеләнгән урыннарда кер юу һәм хайваннарны су коендыру тыела.

2. Каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәтләр күрсәтүгә килешү төзөмичә пляжны (су көнү урыннарын) ачу рөхсәт ителми.

Статья 96

1. Ваклап сату базарларын жыештыру һәм санитар карап тоту:

1) ваклап сату базарлары территориияләре (алга таба базар) төзекләндерелергә, бәдрәфләр, хужалык һәм контейнер мәйданчыклары, контейнерлар һәм урналар белән жиһазландырылырга, яңгыр һәм эрегән сулар агымы өчен каты тышлыкларга һәм авышлыкларга ия булырга, шулай ук сууткәргеч һәм канализациягә ия булырга тиеш;

2) базар территорииясен һәм аның тирәсенең территориияне төп жыештыру ул ябылганнын соң башкарыла. Көндөз патруль жыештыру һәм каты көнкүреш калдыклары белән тулган чүп жыю урыннарын чистарту башкарыла;

3) елның жәйге чорында базар территорииясендә атна саен дымлы жыештыру мәжбүри рәвештә башкарыла;

4) базар территорииясе 40 кв. м мәйданга исәпләнгән бер урна белән жиһазландырыла, өстәвенә, алар арасындағы ара прилавка линиясе буенча 10 м дан артмаска тиеш.

2. Базар территорииясендә һәм аның янында урнашкан сәүдә һәм көнкүреш хезмәт күрсәтү оешмалары, предприятиеләре, киосклар, сәүдә палаткалары һәм павильоннар эшчәнлеге каты көнкүреш калдыкларын чыгару һәм урнаштыру буенча хезмәтләр күрсәтүгә килешү һәм кар чыгару буенча хезмәтләр күрсәтүгә килешү төзөлмичә рөхсәт ителми.

Статья 97

1. Сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектларын жыештыру һәм санитар карап тоту:

1) Сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектлары территориияләрен тулысынча жыештыру тәүлегенә ике тапкырдан да ким булмаган күләмдә (иртән һәм кич) башкарыла. Көндөз патруль урналарын һәм чүп жыю урыннарын жыештыру һәм чистарту үткәрелә;

2) сәүдә һәм (яки) жәмәгать туклануы объектларына керү урынында кимендә ике урна урнаштырыла;

3) вакытлыча урам сәүдәсе урыннарында 10 м радиуста янәшәдәгә территориияләрне жыештыру үткәрелә, газоннарда һәм тротуарларда савытларны һәм тварларны жыюга юл куймаска;

4) калдыкларны чыгару тәэммин ителә.

2. Башка сәүдә мәйданчыклары территориияләрен, стационар булмаган вак ваклап сату чөлтәре объектлары комплексларын, социаль-мәдәни билгеләнештәге объектларны жыештыру елның жылы вакытында мәжбүри алдан сугару белән ябылганнын соң башкарыла. Агымдагы жыештыру көн дәвамында башкарыла. Көн саен каты көнкүреш калдыкларын чыгару тәэммин ителә.

Статья 98

1. Кешеләрнең ял иту һәм күпләп булу урыннарын төзекләндерү:

- 1) кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннары территориясендә төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: каты катлам элементлары (плиткалы түшәм яки асфальт рәвешендә), өслекләрне тоштыру элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, урналар һәм чүп-чар өчен кече контейнерлар, урам техник жиһазлары, яктырту жиһазлары, архитектурадекоратив яктырту жиһазлары, мәгълүмат йөртүчеләр, яшелләндерү участокларын саклау элементлары (металл коймалар, махсус төр тышлыклар h. б.);
 - 2) ял итү һәм күпләп булу урыннарының барлық территорияләре, пляжлардан тыш, каты япма яки чәчелгән үләннәр яки яшеллекләр белән үсемлекләр булырга тиеш;
 - 3) кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннарында яшелләндерү участокларын чәчәк түтәлләре, газоннар, ялгыз, төркемле, гади утыртулар, вертикаль, күп катлы, мобиЛЬ яшелләндерү формалары рәвешендә проектларга кирәк;
 - 4) кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннары бәдрәфләрне урнаштыру һәм тоту таләпләрен үтәп жиһазландырылган һәм эшләүче бәдрәф кабиналары белән комплектланырга тиеш;
 - 5) пычрануга карап, кешеләрнең ял итү яки күпләп булу урыннарында фонтаннарны, буаларны, елга яларын чистартырга кирәк;
 - 6) массакуләм чараплар үткәргәндә аларның оештыручылары чараны үткәрү урынын, аңа якын территорияләрне жыештыруны һәм бозылган төзекләндерүне торғызуны тәэмин итәргә тиеш. Чараны үткәрү урынын, аңа якын территорияләрне жыештыру һәм бозылган төзекләндерүне торғызу тәртибе билгеләнгән тәртиптә чараны уздыруга тиешле рөхсәт алу стадиясендә билгеләнә.
2. Кешеләрнең ял итү һәм күпләп булу урыннарында кешеләргә рөхсәт ителми:
- 1) савытларны һәм сәүдә жиһазларын моның өчен билгеләнмәгән урыннарда саклау;
 - 2) территорияне житештерү һәм куллану калдыклары белән пычрату;
 - 3) автотранспорт чарапарын юарга һәм ремонтларга, эшкәртелгән ягулыкмайлау сыеклыкларын агызу;
 - 4) автостоянкалар, гаражлар, аттракционнар оештыру, билгеләнгән тәртипне бозып реклама конструкцияләре урнаштыру;
 - 5) газоннарга, табигый һәм ясалма яшелләндерү объектларына зыян китерү;
 - 6) кечкенә архитектура формаларына зыян китерергә һәм аларны билгеләнгән урыннардан күчер;
 - 7) өстәлләрдә һәм эскәмия арттарында утыру;
 - 8) сыек ризык калдыкларын, сатуратор жайлланмаларыннан, ачыткы һәм сыра цистерналарыннан суны тротуарларга, газоннарга һәм юлларга агызу;
 - 9) законсыз автотранспорт чарапарының түләүле тукталышларын оештыру;
 - 10) стационар булмаган объектларны үз белдеген белән урнаштыру;
 - 11) тротуарларның асфальт-бетон япмасын, янәшәдәге яшел зоналарның бөтенлеген һәм территорияләрне төзекләндерүнең башка элементларын бозу;
 - 12) территориядә сәүдә-суыту жиһазларын кую;
 - 13) идарәче оешмалар белән каты көнкүреш калдыкларын жыю өчен калдыкларны контейнерларга (бункерларга) урнаштыру турында килешү булмаса, каты көнкүреш калдыкларын һәм төzelеш чүп-чарларын халыктан каты

көнкүрещ калдыкларын жыю өчен билгеләнгән контейнерларга (бункерларга)салу.

Бүлек 26. Құпфатирлы йортның йорт яны территориясен жыештыру, қарап тоту һәм төзекләндеру

Статья 99

1. Йорт яны территориясен жыештыру:

- 1) жыештыру түбәндәге тәртиптә башкарылырга тиеш: тротуарларны, жәяулеләр юлларын жыештыру, (бозлавық һәм тайгаклық очрагында ком белән сибү), ә аннары ишегалды территорияләрен жыештыру;
- 2) жыештыру, кар яуган вакытта кар чистартудан тыш, 8.00 сәгатькә кадәр үткәрелә;
- 3) механикалаштырылган жыештыруны көндез машиналарның тизлеге 4 км/сәг. кадәр булганда үткәрергә рөхсәт ителә.

Статья 100

1. Жәйге жыештыру:

- 1) йорт яны территорияләрен жәйге жыештыру: кул белән яки махсус машиналар ярдәмендә себерү, юу яки сугару башлыча иртә, иртәнгә, һәм кичке, сәгатьләрдә башкарылырга тиеш;
- 2) тротуарларны юуны турыдан-туры прилотка полосасы белән чиктәш ачык тротуарларда һәм биналардан урамның йөрү өлешенә таба гына башкарырга кирәк;
- 3) көннең эссе вакытында тротуарларга су сибү кирәк булганда, әмма тәүлегенә ике тапкырдан да сирәк булмаган вакытта башкарылырга тиеш.

Статья 101

1. Кышкы чистарту:

- 1) түбәләрдә жыелган кар вакытында жиргә ташланырга һәм прилотка полосасына күчеп китәргә, ә кин тротуарларда биеклеге 1,0-1,5 м дан артмаска тиеш булган валларга формалашырга тиеш;
- 2) жыелган кар тротуарлардан юл өлешенә, прилотка полосасына, ә ишегалларында жыю урыннарына күчеп торырга тиеш;
- 3) квартал эчендәге юллардан күчерелгән карны борт ташына параллель урнашкан өемнәргә һәм валларга салырга яки юл буйлап, кагыйдә буларак, роторлы кар чистарткычлар ярдәмендә жыярга кирәк, шул ук вакытта карның биеклеге 1,5 м-дан артмаска тиеш;
- 4) 6 метрдан артык киңлектәге тротуарларда, урамнарың йөрү өлешеннән газоннар белән аерылган, карны тротуарның уртасына күчерергә рөхсәт ителә;
- 5) карны валларга һәм өемнәргә салу эшләре тротуарларда кар яуганнан соң сиғез сәгатьтән дә соңга калмыйча, ә калган территорияләрдә 20 сәгатьтән дә соңга калмыйча тәмамланырга тиеш;
- 6) ишегалларында, квартал эчендәге юлларда, газоннарда һәм жәяулеләр хәрәкәтенә һәм автотранспорт йөрүенә комачауламаган ирекле территории-

яләрдә, яшеллекләрне саклауны һәм 1,5 м биеклектәге эрегән сularны читкә алып китүне тәэмин иткәндә жыелган карны жыярга рөхсәт ителә;

7) тротуарларны һәм квартал эчендәге юлларны қул белән жыештырганда кар хәрәкәтләндерүче астына жыелырга тиеш, андан соң аны тыгызлау өчен кар катламы калдырырга тиеш;

8) тайгаклык барлыкка килгәч, юл япмаларын ком - тоз катнашмасы белән эшкәртү 0,20,3 кг/м норма буенча бүлүчеләр ярдәмендә башкарылырга тиеш;

9) эшкәртелгәннән соң барлыкка килгән йомшартылган бозны ачык туфракка, агачлар астына яки газоннарга эләгүенә юл куймaston, күчерелергә яки себерелергә тиеш.

Статья 102

1. Яз житү белән:

- 1) эрегән суны нормаль чыгару өчен кирәк булган урыннарда су агымын тәэмин итү өчен канавларны юып чистарту;
- 2) эрегән суны яңғыр чeltәренең люкларына һәм кабул итү коеларына системалы рәвештә күчерүү;
- 3) кар эреп беткәч, ишегалды территорияләрен чүп-чардан, калган кардан һәм боздан чистарту.

Статья 103

1. Күп фатирлы йортның йорт яны территориясен (алга таба йорт яны территориясе) карап тоту үз эченә ала:

- 1) дайми жыештыру;
- 2) күзәтү һәм яңғыр кабул итү коелары, дренажлар, лотоклар, үткәрү торбалары люкларын һәм рәшәткәләрен ремонтлау һәм чистарту;
- 3) инженерлык чeltәрләренең күзәтү коеларына, янғын су белән тәэмин итү чыганакларына (гидрантларга, сұлыкларга h. б.) киртәсез керүне тәэмин итү;
- 4) каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны жыю һәм чыгару;
- 5) яшелләндерү һәм булган яшеллекләрне карау;
- 6) кече архитектура формаларын карап тоту, агымдагы һәм капиталь ремонтлау.

Статья 104

1. Барлык төр калдыклар контейнерларга һәм бункерларга жыелырга тиеш, алар су үткәрми торган тышлыклы контейнер мәйданчыкларында каты көнкүреш калдыклары туплану нормаларына ярашлы рәвештә кирәkle күләмдә урнаштырыла.

Статья 105

1. Күпфатирлы йортларда яшәүче гражданнар бурычлы:

- 1) йорт яны территорияләрендә чисталыкны һәм тәртипне саклау;
- 2) каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны маxsus контейнерларга һәм йорт яны территорияләрендә урнашкан маxsus мәйданчыкларга гына урнаштырырга.

Статья 106

1. Идарәче оешмалар, торак милекчеләре ширкәтләре, торак кооперативлары яки башка махсус үйрәнүчеләр кооперативлары тәэмин итәргә тиеш:
 - 1) йорт яны территорияләрен 8.00 сәгатькә кадәр жыештыру һәм көн дәвамында чисталыкны саклау;
 - 2) каты көнкүреш калдыклары өчен контейнерлар урнаштыру, контейнерның хужасын күрсәтеп;
 - 3) расланган график буенча каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны чыгару;
 - 4) контейнерларны (бункерларны) һәм контейнер мәйданчыкларын, аларга керү юлларын чисталыкта һәм төзек хәлдә тоту;
 - 5) подъездларга керү урыннарында чүп-чар урналары, эскәмияләр урнаштыру һәм аларны вакытында чистарту;
 - 6) территорияне сезонлы эксплуатациягә өзөрләү, шул исәптән су агымын тәэмин итү өчен канавканы юып чистарту, эрегән сularны яңғыр чeltәrenең люкларына һәм кабул итү коеларына системалы рәвештә күчерү, кар эреп беткәннән соң территорияне чистарту һәм башка кирәкле эшләрне башкару;
 - 7) тайгак участокларны ком-тоз һәм (яки) махсус бозлавыкка каршы катнашмалар белән эшкәртү;
 - 8) яшеллекләрнең саклануы һәм аларны тиешле карау;
 - 9) тышкы яктырту чарапарын төзек хәлдә тоту һәм аларны караңгы төшкәч кабызу;
 - 10) жәйге вакытта һәм коры һава торышында көн саен яки расланган график буенча газоннарны, чәчәк тутәлләрен, агачларны һәм қуакларны сугару;
 - 11) газоннарның саклануы һәм бөтенлеге, аларда төzelеш материаллары, ком, чүп-чар, боз кисәкләре h. b. жыйимау;
 - 12) агачлар һәм қуакларны яңа утырту, юллар чeltәren үзгәртеп планлаштыру һәм жиналарны билгеләнгән тәртиптә килешенгән проектлар буенча гына урнаштыру, агротехник шартларны үтәү.

Статья 107

1. Йорт яны территориясендә рөхсәт ителми:
 - 1) яфракларны, калдыкларны һәм чүп-чарны яңдыру;
 - 2) хужалык мәйданчыгыннан тыш керләр, киемнәр, келәмнәр һәм башка эйберләр элү;
 - 3) контейнер мәйданчыкларына керү юлларын томалау;
 - 4) урамнарның һәм юлларның йөрү өлешенә, тротуарларга, газоннарга һәм яшел зоналарга контейнерлар (бункерлар) урнаштыру;
 - 5) йорт яны территорияләренә үз белдеген белән коймалар кую;
 - 6) үз белдеген белән ишегалды корылмалары һәм бакчалар төзү;
 - 7) йорт яны территориясен металл ватыклары, көнкүреш һәм төzelеш калдыклары һәм материаллары, шлак, көл һәм башка житештерү һәм куллану калдыклары белән тутыру, савытларны жыю һәм саклау;
 - 8) чүп-чар түгү, калдыклар һәм чүп-чар ташлау;

9) транспорт чарапарын биналар читендә, кер киптерү һәм келәмнәрне чистарту мәйданчыкларында, балалар мәйданчыкларында, газоннарда, бордюрларга керү белән, жәяулеләр коммуникацияләрендә, жылылык камераларында, канализация люкларында, елның вакытына карамастан яшеллекләре булган территорияләрдә, автомобилльләр йөрүенә, жәяулеләр йөрүенә киртәләр тудыручи башка урыннарда, территорияне жыештыру, ашыгыч хезмәтләр автомашиналары, башка маҳсус транспорт, чүп жыю машиналарының чүп контейнерларына керү юлына парковкалау һәм саклау;

10) автотранспорт чарапарының түләүле тукталышын оештыру;

11) тимер-бетон блоклар, баганалар, коймалар, шлагбаумнар, объектлар, корылмалар һәм башка жайланмалар урнаштыру аша квартал эчендәге юлларны үз белдеген белән ябу;

12) машина юу, ягулык һәм майлар ағызу, тавыш сигналларын, тормозларны һәм двигательләрне көйләү;

13) кеше сәламәтлегенә һәм әйләнәтире мохиткә тискәре йогынты ясаучы теләсә нинди эш башкару;

14) йорт яны территориясенең ишегалды эчендәге юллары буенча транспортның транзит хәрәкәтен гамәлгә ашыру.

2. Торак йортның тәрәзәләре һәм фатирларга керү урыннары урнашкан ишегалды яғыннан жәмәгать билгеләнешендәге урыннар өчен материаллар, продукция төяү рөхсәт ителми. Торак йортларның тәрәзәләре булмаган кире яғында, жир асты тоннельләреннән яки ябык дебаркадерлардан, юллар яғыннан башкарырга кирәк. Торак биналарда урнашкан оешмаларның турыдан-туры эшләвенә бәйле төяү-бушату яисә башка эшләр башкару мөмкин булмаган очракта, югарыда күрсәтелгән чикләүләр нигезендә, әлеге оешмаларга югарыда күрсәтелгән торак объектлар белән идарә итүче оешмалар белән килемеш төзергә кирәк.

3. Транспорт чарапарының ишегалды эчендә урнашуы һәм булуы кешеләрнең, шулай ук жыештыру һәм маҳсус техникиның тоткарлыксыз хәрәкәтен тәэммин итәргә тиеш.

Статья 108

1. Йорт яны территорияләрен яшелләндерү:

1) йорт яны территорияләрен яшелләндерү, яшеллекләрнең саклануын гамәлдәге закон таләпләренә ярашлы рәвештә идарәче оешмалар тәэммин итә;

2) йорт яны территориясен яшелләндергендә, торак йортларның стеналарыннан жәелүе 5м га кадәр булган агачка 5 м - дан ким булмаска тиешлекен исәпкә алырга кирәк. Зуррак агачлар өчен ара 5 м-дан артык булырга тиеш, куаклар өчен 1,5 м. Куакларның биеклеге беренче кат биналарының тәрәзә уемының асқы кырыеннан артмаска тиеш.

Статья 109

1. Һәр йортның территориясендә булырга тиеш:

1) кием киптерү, кием, келәм һәм көнкүреш эйберләрен чистарту өчен хужалык мәйданчыгы;

2) олылар ял итү мәйданчыгы;

- 3) төзек һәм травма алу куркынычы булмаган инвентарь белән тәэмин ителгән, балалар өчен уен һәм (яки) спорт мәйданчыклары.
2. Әгәр участок территориясенең зурлығы рөхсәт итсә, участок чикләрендә этләр йөрү өчен мәйданчык урнаштырылыша мөмкин.

Статья 110

1. Хужалык мәйданчыгында килем киптерү жайламасы белән баганалар, килем киптерү өчен штангалар, эскәмияләр, ком белән тартма, чүп урналары, эскәмияләр булырга тиеш. Мәйданчыкны тере койма белән сакларга кирәк. Мәйданчыкларны, ял иту урыннары жиназлары элементларын урнаштыру һәм төзекләндөрү билгеләнгән таләпләргә туры китереп башкарылыша тиеш.
2. Йорт подъездлары алдындағы мәйданчыклар, юл һәм жәяулеләр юллары каты катлаулы булырга тиеш. Каты катлаулар төзегәндә эрегән һәм яңгыр сулашының ирекле агымы мөмкинлеге каралыша тиеш.

Статья 111

1. Торак йортларга кертелгән жәмәгать билгеләнешендәге биналарның керү урыннары йортның торак өлешеннән аерым булырга тиеш, шул ук вакытта персоналның автотранспорт тукталышы ишегалды территорияссенән читтә урнашырга тиеш.

Бүлек 27. Шәхси торак төзелеше территорияләрен жыештыру

Статья 112

1. Шәхси торак йортларның милекчеләре (яки) яллаучылары (алга таба торак йортларның хужалары), әгәр закон яки килешүдә башкасы каралмаган булса, башкаралар:
 - 1) торак йортлар фасадларының, коймаларның (коймаларның), шулай ук йорт хужалыгы чикләрендә башка корылмаларның тиешле хәле, аларны вакытында ремонтлау һәм буяу;
 - 2) торак йортта тиешенчә урнаштырылган номер билгесе;
 - 3) йорт хужалыгы территориясен тәртиптә тоту һәм тиешле санитар хәлдә тотуны тәэмин итү;
 - 4) йорт хужалыгы чикләрендә яшеллекләрне тәртиптә тоту, куакларны һәм агачларны санитар кисү, газуткәргечләрнен, кабель һәм нава электр тапшыру линияләренең һәм башка инженерлык чөлтәрләренең саклау зонасында агачлар утыртуга юл күймау;
 - 5) су агымы өчен каналдарны һәм торбаларны чистарту, язғы чорда эрегән супларны үткәрүне тәэмин итү;
 - 6) үзәкләштерелгән канализация булмаганда бирелгән жир участогы чикләрендә санитар нормаларга ярашлы рәвештә жиназлар жирле канализация, юыну чокыры, бәдрәф, аларны дайими рәвештә чистарту һәм дезинфекцияләү;
 - 7) каты коммуналь калдыкларны маҳсус мәйданчыкларда урнаштырылган контейнерларга жыю;

- 8) билгеләнгән тәртипкә ярашлы рәвештә каты көнкүреш һәм эре габаритлы калдыкларны вакытында жыю һәм чыгару.
2. Шәхси торак төзелеше территориясендә рөхсәт ителми:
- 1) чүп үләннәре белән пычрату;
 - 2) "йорт яны" территориясен теләсә нинди калдыклар белән чүпләргә;
 - 3) йорт чикләреннән читтә койма урнаштыру;
 - 4) йорт хужалыклары территорияләрендә һәм аларга янын территорияләрдә яфракларны, теләсә нинди калдыкларны һәм чүп-чарны яндырырга;
 - 5) күмер, савыт, утын, эре габаритлы калдыклар, төзелеш материаллары, йорт хужалыгы территориясе артында жыярга;
 - 6) ишегалды корылмалары төзү, йорт хужалыгы территориясе артында чокырлар төзү;
 - 7) бу территориянең урам юлларында махсус транспорт һәм жыю техникасына керүне кыенлаштыра торган яки аңа керүне тыя торган киртәләр урнаштырырга;
 - 8) территорияне төзекләндерү элементларын жимерергә һәм бозарга, сулыкларны пычратырга;
 - 9) комплектсиз (төзек булмаган) транспорт чарасын йорт хужалыгы территориясеннән читтә сакларга;
 - 10) тирә-юньне теләсә нинди калдыклар белән чүпләргә;
 - 11) су түгү жайлланмаларын урнаштырырга, сыек пычракларны ағызырга, житештерү һәм куллану калдыкларын юл өлешләренә чыгарырга.

Бүлек 28. Территорияне төзекләндерү элементларына таләпләр

Статья 113

1. Территорияне төзекләндерүнен аерылгысыз компоненты булган территориине төзекләндерү элементлары гамәлдәге закон таләпләренә ярашлы рәвештә проект документациясендә эшләнергә һәм каралырга тиеш. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында урнашкан территорияләрне төзекләндерү элементларына проект документациясе мәдәни мирас объектларын саклау, куллану, популярлаштыру һәм дәүләт саклау өлкәсендә вәкаләтле органнар белән килемштерелә. Озак вакытлы яки дайими кулланыла торган территориине төзекләндерүнен стационар элементлары аларны кул белән күчерү мөмкинлеген булдырmas өчен беркетелергә тиеш.
2. Төзекләндерү элементларын, шул исәптән аларны торғызу һәм ремонтлау эшләрен, төзекләндерү элементлары хужалары башкара.

Бүлек 29. Яшелләндерү

Статья 114

1. Яшел үсентеләр территориине төзекләндерүнен мәжбүри элементы булып тора. Төзекләндерү эшләре алыш барганда, булган яшел үсентеләрне максималь саклау кирәк.

2. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә яшелләндерүнең ике төре кулланылырга мөмкин: стационар үсемлекләрне туфракка утырту һәм мобиЛЬ үсемлекләрне махсус күчмә савытларга (контейнерлар, вазонлар h.б.) утырту. Стационар һәм мобиЛЬ яшелләндерү архитектура-ландшафт объектларын (газоннар, бакчалар, чәчәк түтәлләре, куаклар һәм агачлар белән мәйданчыклар h.б.) табигый һәм ясалма рельеф элементларында, түбәләрдә (түбә яшелләндерү), биналар һәм корылмалар фасадларында (вертикаль яшелләндерү) булдыру очен қулланыла.
3. Яшелләндерү объектларын тоту-яшелләндерелгән территорияләрне төзекләндерү элементларын һәм яшел агачларны карау, күләмле корылмаларның конструктив элементларының эһәмиятсез деформацияләрен һәм заарлануларын бетерү, шулай ук җәйге һәм ышкы вакытта күчмә кечкенә формаларны жыештыру буенча эшләр комплексы.

Статья 115

1. Яшелләндерү объектларында эшләр башкаруга таләпләр:
- 1) яшелләндерү объектлары янында төзелеш мәйданчыкларын оештырганда, проектта сакланган дип билгеләнгән яшеллекләрнең бөтенлеген саклау чарагын күрергә кирәк, алар койма, түбән һәм киң ябалдашларын өлешчә кисү, агачларны саклау очен бәйләү, куакларның ябалдашларын бәйләү, туфракның тығызлануын кисәтү максатыннан транспорт чарагары һәм башка техниканың юллары һәм тукталышлары янында урнашкан үсемлекләр астында туфрак участокларын вак таш белән күмеп кую;
 - 2) территорияне вертикаль планлаштыру, жир асты коммуникацияләрен салу, юлларны, үтү юлларын һәм тротуарларны төзекләндерү яшелләндерү башланганчы тәмамланырга тиеш;
 - 3) туфрак катламы бозылу белән бәйле ремонт, төзелеш һәм башка эшләр үткәргәндә, аны алга таба қуллану очен туфракның уңдырышлы катламын алып ташларга һәм сакларга кирәк. Югарыда күрсәтелгән эшләрне башкару тәмамлангач, бозылган жир кишәрлекләрен һәм агачларны торғызу кирәк. Реставрация эшләрне башкару проектында каралырга тиеш;
 - 4) яфракларны һәм үләнне өемнәргә жыярга кирәк, аннары компостлаштырырга яки билгеләнгән тәртиптә алып ташларга кирәк.

Статья 116

1. Яшел үсентеләр хужалары бурычлы:
- 1) яшел үсемлекләрнең саклануын һәм квалификацияле каралуын тәэмин итү;
 - 2) җәйге вакытта коры һава торышында газоннарны, чәчәк түтәлләрен, агачларны һәм куакларны сугаруны тәэмин итәргә;
 - 3) газоннарның саклануын һәм бөтенлеген тәэмин итү, аларда төрле материаллар, калдыклар, чүп-чар, бозлавыкка каршы материаллар, башка заарлары матдәләр, шулай ук кар, боз өеме, әгәр бу газоннарга зыян китергә мөмкин булса ю;
 - 4) яшелләндерү объектларында сулыклар булганда аларны чисталыкта тотарга һәм 10 елга бер тапкырдан да сирәгрәк капиталъ чистартуны башкарырга.

Статья 117

1. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлегенең яшелләндерелгән территорияләрендә рөхсәт ителми:

- 1) яшел зоналарның эшләвен һәм хезмәт күрсәтүен тәэмин итү өчен билгеләнгән төзелешләрдән тыш, төзелешләрне урнаштыру;
- 2) агачларны һәм куакларны үз белдегең белән утырту һәм кисү, газоннарны һәм чәчәк түтәлләрен юк итү;
- 3) транспорт чарапарының газоннарда һәм чәчәк түтәлләрдә тоту, әлеге территорияләрдә кирәклे эшләрне башкару очракларыннан тыш, төзекләндерү эшләрен мәжбүри үткәрү шарты белән;
- 4) күчеп йөрү, ял итү һәм уеннар өчен бакчалар, скверлар, паркларның мемориаль зоналары газоннарында, гомуми файдаланудагы яшелләндерү объектлары булган бульварларда урнашу;
- 5) махсус билгеләнгән урыннардан тыш яшелләндерү объектларында чанғыда һәм чаналарда шуу;
- 6) агачларга һәм башка яшеллекләргә гамаклар, тирбәлешләр, турниклар, кер киптерү өчен баулар элдерергә, агачларга реклама һәм мәгълүмат щитлары һәм такталары, реклама һәм башка мәгълүмат урнаштыру өчен билгеләнгән чыгару конструкцияләре, объектларга хәрәкәт юнәлеше күрсәткечләре, афишалар, белдерүләр, агитация материаллары, техник конструкцияләр, юл хәрәкәтендә катнашучыларны мәгълүмат белән тәэмин итү чарапары беркетергә, баганалардан, коймалардан, реклама щитларыннан, электр чыбыкларыннан, лампалардан, чәнечкеle коймалардан агачларга тартыргычлар беркетү;
- 7) стационар булмаган объектлар, шулай ук юл сервисы объектлары урнаштырырга, шул исәптән елның вакытына карамастан автостоянкалар һәм парковкалар урнаштырыру;
- 8) төзелеш һәм башка материалларны туплау;
- 9) бакчалар өчен казу эшләре алыш бару;
- 10) йорт хайваннарын газоннарында һәм чәчәк түтәлләрдә йөртү;
- 11) роторлы кар жыю машиналарын махсус юнәлеш бирүче жайлланмаларсыз кулланырга, алар карның үсентеләргә эләгүен булдырмаска тиеш;
- 12) яфракларны, үләнне, ботакларны яндырырга, шулай ук аларны тартмаларга һәм башка су үткәрү жайлланмаларына себерү;
- 13) чүп - чарны һәм себерелгән чүп-чарны газоннарга ташлау;
- 14) учаклар кабызу;
- 15) сок, сумала чыгару өчен агачларны кисү, аларга башка механик зыян китеүрү;
- 16) күпьеңләйк чәчәкләр белән биләнгән жир участокларыннан карны чыгару, шулай ук салкынга чыдам булмаган үсемлекләр утыртмалары белән биләнгән участокларны кардан ачу;
- 17) яшелләндерелгән территорияләрдә урнашкан скульптураларны, эскәми-яләрне, коймаларны, урналарны, балалар һәм спорт жиһазларын бозу;
- 18) агач тамырларын агач кәүсәсеннән 1,5 метр ераклыкта ачу, агач кәүсәләрен туфрак яки төзелеш калдыклары белән каплау.

Бұлек 30. Коймалар

Статья 118

1. Коймалау жайларның төзекләндереүнен өстемә элементтерінің булып тора.
2. Коймалар шуның белән аерыла:
 - 1) билгеләнеше белән (декоратив, саклагыч, аларның комбинациясе);
 - 2) биеклеге белән (түбән -1,0 м, уртача- 1,1-1,7 м, биек- 1,8-3,0 м);
 - 3) материалның төре (металл, тимер-бетон h. б.);
 - 4) күз өчен үткәрүчәнлек дәрәжәсе (үтә күренмәле, ябық);
 - 5) стационарлық дәрәжәсе (дайми, вакытлыча, күчмә) һәм башка коймалар.
3. Коймаларны проектлау аларның урнашуына һәм билгеләнешенә бәйле рәвештә гамәлдәге дәүләт стандартлары, сертификацияләнгән эйлерләр каталоглары, шәхси проектлау проектлары буенча башкарыла. Жир асты корылмалары белән киселеш урыннарында урта һәм югары төрдәге коймаларны проектлаганда ремонт яки төзелеш эшләре башкарырга мөмкинлек бирүче койма конструкцияләре каралган.

Статья 119

1. Мәдәни мирас объектлары территорияләрен саклау әлеге территорияләр өчен билгеләнгән шәһәр төзелеше регламентларына ярашлы рәвештә башкарылырга тиеш. Жәмәгать, торак, рекреацион билгеләнештәге территорияләрдә ябық һәм тимер-бетон коймалар проектлау рөхсәт ителми. Сәнәгать, маңус терриорияләр декоратив тимер-бетон панельләрдән ясалса ала.

Статья 120

1. Интенсив жәяулеләр хәрәкәте зоналарында яки төзелеш һәм реконструктив эшләр башкару зоналарында ағачлар үскән очракта, башка саклау төрләре булмаганда, аларның биеклеге 0,9 м һәм андан да күбрәк, диаметры 0,8 м һәм андан да күбрәк булган, яшьләренә, ағач токымына һәм башка характеристикаларына бәйле рәвештә саклагыч көүсә яны коймалары каралырга тиеш.

Бұлек 31. Өслекләр капламы

Статья 121

1. Жир өслеген каплау «Биләр авыл жирлөгө» муниципаль берәмлекке территориясендә куркынычсыз һәм уңайлы хәрәкәт шартларын тәэмин итә, шулай ук төзелгән төзелешнен архитектура күяфәтен формалаштыра.
2. Төзекләндереү максатларында түбәндәге төр капламнар билгеләнгән:
 - 1) каты (капиталь) тышлыклар монолит яки жыелма тышлыклар, шул исәптән асфальт - бетоннан, цемент-бетоннан, табигый таштан башкарыла;
 - 2) йомшак (капиталь булмаган) капламнар-табигый хәлдә булган табигый яки ясалма чәчмә материаллардан (шул исәптән ком, вак таш, гранит кисәкләре, керамзит, резина валчыклары), тығызланган яки бәйләүче материаллар белән нығытылган коры катнашмалардан ясалған ;

- 3) газон япмалары- үлән япмаларын әзерләү һәм утыртуның махсус технологияләре буенча башкарыла торган япмалар;
- 4) катнаш капламнар-капламнар комбинациясеннән торган капламнар (газонга баткан рәшәткәле плитка яки газон рәшәткәсе, яки йомшак каплам).

3. Каплам төрләрен сайлау аларның максатчан билгеләнеше буенча башкарылырга тиеш:

- 1) мөмкин булган чик йөкләнешләрне, хәрәкәт характеристын һәм составын исәпкә алыш каты, проектлау вакытында гамәлдә булган янгынга каршы таләпләрне исәпкә алыш;
 - 2) аерым территорияләрне (шул исәптән балалар, спорт мәйданчыкларын, этләр йөрү өчен мәйданчыкларны, йөрү юлларын) төзекләндөргәндә, аларның үзенчәлекле үзлекләрен исәпкә алыш, йомшак;
 - 3) газонлы һәм ин экологик яктан чиста итеп буталган.
4. Кулланыла торган тышлыкның колористик чишелеши формалашучы мөхитнең төсле чишелешен исәпкә алырга тиеш.

Статья 122

1. Каты капламнар кытырьши өслекле булырга тиеш, коры хәлдә тоташу коэффициенты 0,6 дан ким булмаска тиеш, дымлы хәлдә 0,4 дән ким булмаска тиеш. Кафель, метлах плиткасы, жәяүлеләр коммуникацияләре территориясендә, жир өстендей һәм жир астындагы үтүләрдә, биналарның көрү төркемнәре баскычарында һәм мәйданчыкларында ясалма һәм табигый таштан ясалган шома яки ялтыратылган плитәләр кулланырга ярамый.

Статья 123

1. Шәһәрнең гомуми файдалану территорияләрендә барлык киртәләр (түбәнлекләр, баскычлар, пандуслар, агачлар, яктырту, мәгълumat һәм урам техник жиһазлары), шулай ук җәмәгать транспортын көтү һәм урам аша чыгу урыннарында тротуар кыры тактиль япма полосалары белән аерылып тора. Тактиль япма киртәгә, урам кырыена, куркыныч участок башына, хәрәкәт юнәлешен үзгәртүгә h. б. кадәр 0,8 метрдан да ким булмаган ераклыкта башланырга тиеш. Әгәр тактиль япмада кинлеге 15 мм һәм тирәнлеге 6 мм артык булган буй буразналар булса, аларны хәрәкәт юнәлеше буенча урнаштырырга ярамый.

Статья 124

1. Агачлар өчен, башка саклану төрләре булмаганда (шул исәптән, багана яны рәшәткәләре, бордюрлар, периметраль эскәмияләр) кәүсәдән 1,5 м радиуста саклагыч япмалар: вак таш, вак таш, газон рәшәткәләре кулланыла. Саклау япмасы жәяүлеләр коммуникацияләре япмасыннан бер дәрәҗәдә яки аннан югарырак башкарыла ала.

Бүлек 32. Өслекләр тоташуы

Статья 125

1. Өслеклэр totашу элементларына гадэйтэ төрле бурт ташлары, пандуслар, басмалар, баскычлар керэ.

Статья 126

1. Юл бурт ташлары тротуар hэм юл өлеше totашуында урнаштырыла, юл өлеше дәрәжәсеннән норматив рәвештә 150 мм-нан ким булмаган югарылык белән, ул тышлык өслеген ремонтлау очрагында да сакланырга тиеш. Авто-транспортның газонга менүен булдырмас өчен, юлның газон белән капланган урыннарында югари борт ташын куллану кирәк.

2. Жәяүлеләр коммуникацияләрен газон белән totаштырганда бакча буртын урнаштырырга мөмкин, ул газон дәрәжәсеннән 50 мм-нан да ким булмаган биекләктә 0,5 м-дан да ким булмаган аралыкта, бу газонны саклый hэм пычрак hэм үсемлек чүп-чарларының япмага эләгүен кисәтә, аның хезмәт итү вакытын арттыра. Жәяүлеләр зоналары территориясендә табигый материалларны (кирпич, агач, ташлар, керамик бурт h.б.) төрле типтагы тышлыкларны бизәү өчен куллану мөмкин.

3. Жәяүлеләр коммуникацияләренең авышлыгы 60 промилледан артык булганда баскычлар урнаштыруны күздә totарга кирәк.

4. Төп жәяүлеләр коммуникацияләрендә сәламәтлек саклау учреждениеләре hэм башка күпләп йөрү объектлары, инвалидлар hэм картлар йортлары урнашкан урыннарда басмалар hэм баскычлар 50 промилледан артык авышлыкта каралырга тиеш, алар пандус белән озата барылырга тиеш. Бордюр пандусының авышлыгы 1:12 дип кабул ителә. Баскычларның беренче баскычларының кыры төшү hэм күтәрелү вакытында ачык контраст төсмөрле полосалар белән аерып күрсәтергә кирәк. Бер марш эчендә тышкы баскычларның барлык баскычлары баскычларның кинлеге hэм күтәрелү биеклеге буенча бертөрле урнаштырыла.

5. Пандусны саклаучы конструкцияләр булмагандан, 75 мм биекләктәге саклагыч бортик hэм култыксалар каралырга тиеш.

6. Пандус башында hэм ахырында юлның горизонталь өлешләре тирә-юньдәгә өслектән текстура hэм төс белән аерылып тора.

7. Баскычның яки пандусның ике яғында 800 -920 мм биекләктә кул белән то тыну өчен уңайлы hэм стенадан 40 мм ераклыкта түгәрәк яки турыпочмаклы киселештәгә култыксалар каралган.

Бүлек 33. Мәйданчыклар

Статья 127

1. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә түбәндәгө төр мәйданчыклар урнаштырыла:

- 1) балалар мәйданчыклары;
- 2) спорт мәйданчыклары;
- 3) этләрне йөрту hэм өйрәтү өчен;
- 4) машиналар тукталышы өчен;
- 5) олылар ял итү өчен;
- 6) чүп жыю урыннарын урнаштыру өчен.

2. Теркәлгән мәдәни мирас һәйкәлләренең һәм аеруча саклана торган табигый территорияләрнең саклау зоналары чикләрендә мәйданчыкларны урнаштыруны һәйкәлләрне саклау, табигатъән файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау вәкаләтле органнары белән килештерергә киңәш ителә.

Статья 128

1. Балалар мәйданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым мәйданчыклар яки яшь қызыксынулары буенча зоналаштырылган комплекслы уен мәйданчыклары буларак оештырыла.

2. Балалар мәйданчыгында территорияне төзекләндерү әлементларының тәкъдим ителгән исемлеге үз әченә ала:

1) йомшак каплау төрләре;

2) мәйданчыкның өслеген газон белән тоташтыру әlementлары;

3) яшелләндерү;

4) уен жиналары;

5) эскәмияләр һәм урналар;

6) яктыру жиналары.

3. Торак йортлар һәм жәмәгать биналары тәрәзәләрнән мәктәпкәчә яштәге балалар мәйданчыклары чикләренә кадәр ара 10 метрдан да ким булмаска тиеш, кече һәм урта мәктәп яшे - 20 метрдан да ким булмаска тиеш, комплекслы уен мәйданчыклары - 40 метрдан да ким булмаска тиеш, спорт-уен комплекслары - 100 метрдан да ким булмаска тиеш. Балалар уен мәйданчыклары контейнер мәйданчыкларыннан ким дигәндә 20 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

4. Балалар мәйданчыклары тиешле:

1) жәйге вакытта тигезсезлекләрне ком белән каплап, өслеген планлаштыру;

2) иртә белән регуляр рөвештә себерелергә һәм дымландырылырга;

3) буялышы, коймаларны һәм корылмаларны буяу елына бер тапкырдан да сирәгрәк башкарылмаска тиеш, ә ремонт кирәк булганда;

4) транзит жәяүлеләр хәрәкәтенән, юллардан, борылыш мәйданчыкларыннан, кунаклар тукталышларыннан, калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру мәйданчыкларыннан аерып куелырга;

5) автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участоклары.

5. Травматизмнан саклану өчен мәйданчык территориясендә тамырлар яки түбән ботаклар, жир өстендәге иске, кисеп алынган жиналар (баганалар, фундаментлар) калдыклары, жиргә тирәнәйтләмәгән металл аралыклар (кагыйдә буларак, турниклар һәм тирбәлешләрнеке) булырга тиеш түгел.

6. Янәшәдәге территорияләрне реконструкцияләгәндә балалар мәйданчыклары территориясендә эш алыш бару һәм төzelеш материалларын жыю рөхсәт итлеми.

7. Яктыру жиналары мәйданчык урнашкан территорияне яктыру режимында эшләргә тиеш. 2,5 м дан ким биеклектә яктыру жиналарын урнаштыру рөхсәт итлеми.

8. Уен жиналарын урнаштыру норматив куркынычсызлык параметрларын исәпкә алыш башкарылырга тиеш.

9. Балалар мәйданчыкларын карап тоту һәм аларны куркынычсызлық белән тәэммин итү өчен жаваплылык аларны эксплуатацияләүчеләргә йөкләнә.

Статья 129

1. Спорт мәйданчыклары халыкның барлық яшь төркемнәренәдә физкультура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән. Спорт мәйданчыгында терриорияне төзекләндерү элеменларының тәкъдим ителгән исемлеге үз эченә ала:
 - 1) йомшак яки газон төрләре (жәйге чорда);
 - 2) спорт жиһазлары.
2. Спорт мәйданчыклары яшелләндерелә һәм чөлтәрле койма белән эйләндереп алына. Яшелләндерү мәйданчык периметры буенча урнаштырыла, вертикаль яшелләндерүне кулланырга мөмкин. Капканың биеклеге 2,53 м тәшкил итә, мәйданчыклар бер - берсенә тоташкан урыннарда биеклеге 1,2 м дан ким түгел.
3. Спорт жиһазлары спорт, физкультура мәйданчыкларында яки рекреацияләр составында маҳсус жиһазландырылган жәяүлеләр коммуникацияләрендә (сәламәтлек сукмаклары) урнаштырыла. Маҳсус физкультура снарядлары һәм тренажерлары рәвешендәге спорт жиһазлары заводта эшләнгән дә, жәрәхәтләр алуны булдырмаучы маҳсус эшкәртелгән өслеге булган бүрәнәләрдән һәм бруслардан эшләнгән дә булырга мөмкин (ярыклар, тишекләр булмау h.b.). Урнаштыру вакытында сертификатланган жиһаз каталоглары белән эш итәргә кирәк.

Статья 130

1. Торак төзелеш территориясендә тыныч ял итү һәм өлкәннәр өчен өстәл уеннары өчен ял итү мәйданчыклары оештыру мөмкин. Торак йортларның тәрәзәләреннән тыныч ял итү мәйданчыклары чикләренә кадәр ара 10 метрдан да ким булмаска тиеш, шау - шулы өстәл уеннары мәйданчыклары 25 метрдан да ким булмаска тиеш.
2. Ял итү мәйданчыгында тәкъдим ителгән төзекләндерү элеменлары исемлеге гадәттә үз эченә ала:
 - 1) каты каплам төрләре;
 - 2) мәйданчыкның өслеген газон белән тоташтыру элеменлары;
 - 3) яшелләндерү;
 - 4) өстәлләр, эскәмияләр һәм урналар (һәр эскәмия янында ким дигэндә бер);
 - 5) яктырту жиһазлары.
3. Мәйданчыкның тышлыгын плиткалы түшәм рәвешендә проектлау киңәш ителә. Ял итү мәйданчыкларын һәм балалар мәйданчыкларын берләштергәндә балалар уеннары зонасында каты төр япма урнаштыруга юл кую киңәш ителми. Парк территориясендә үләндә ял итү өчен мәйданчык-болыннар оештырылырга мөмкин.

Статья 131

1. Этләрне йөрту мәйданчыклары вәкаләтле органнар белән килешенгән урыннарда билгеләнгән тәртиптә урнаштырыла.

2. Этлэр йөрү мәйданчығы территориясендә төзекләндерү элементлары исемле-
ге үз әченә ала:

- 1) төрле каплам төрләре;
- 2) киртә;
- 3) эскәмияләр, урналар, экскрементларны утильләштерү өчен контейнер;
- 4) яктырту һәм мәгълүмат жиһазлары;
- 5) периметраль яшелләндерүне күздә тотарга киңәш ителә.

3. Этлэр йөрү өчен мәйданчыклар микрорайонның һәм яшеллектән азат торак районның гомуми файдаланудагы территорияләрендә, юлларның техник зона-
ларында, 110 кВттан артмаган көчәнешле электр тапшыру линияләре астында,
беренче һәм икенче пояс су белән тәэммин итү чыганаклары санитар зонасыннан
читтә урнаштырылырга тиеш. Торак территорияләрдә урнаштырылган этлэр
йөрү мәйданчыкларының зурлығы 400 -600 кв.м, башка территорияләрдә 800 кв.
м. кадәр кабул ителә, төзелеш шартларында булган территориаль мөмкинлек-
ләрдән чыгып, мәйданчыкларның кечерәк күләме кабул ителергә мөмкин.

4. Мәйданчык чигеннән торак һәм ижтимагый биналар тәрәзәләренә кадәр ара
25 метрдан ким булмаска тиеш, ә балалар учреждениеләре, мәктәпләр, балалар,
спорт мәйданчыклары, ял итү мәйданчыклары участокларына кадәр 40 метрдан
ким булмаска тиеш.

5. Мәйданның коймасы, кагыйдә буларак, биеклеге 1,5 метрдан ким булмаган
жиңел металл чөлтәрдән эшләнә, стена элементлары һәм секцияләре арасында-
гы ара, аның асқы қыры һәм жир арасы хайванга мәйданнан китәргә яки үзенә
жәрәхәтләр китерергә мөмкинлек бирмәскә тиеш.

6. Мәйданчык территориясендә мәйданчыктан файдалану кагыйдәләре белән
мәгълүмати стенд урнаштырылырга тиеш.

Статья 132

1. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территорииясендә автостоянка-
ларның түбәндәге төрләре урнаша: кыска вакытлы һәм озак вакытлы автомо-
бильләр саклау.

2. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогында
төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге үз әченә ала:

- 1) каты каплап төрләре;
- 2) өслекләр күшүлу элементлары;
- 3) коймалар, чүп савытлары яки кечкенә контейнерлар;
- 4) яктырту жиһазлары;
- 5) мәгълүмат жиһазлары (күрсәткечләр).

3. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участокларына
керү юллары жәяүлеләр юлларының төп юнәлешләре белән киселергә тиеш
түгел. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакытлы саклау участогы аша
транзит жәяүлеләр юлларын оештыру рөхсәт ителми.

4. Автотранспорт чараларын озак һәм кыска вакыт саклау участогы калган тер-
риториядән 3 м киңлектәге яшеллекләр белән аерып куелырга мөмкин.

Статья 133

1. Контейнерлар өчен мәйданчыклар, жыю өчен бункерлар (чүп жыгычлар)

муниципаль берәмлек территориясендә житештерү һәм куллану калдыклары санитар нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә, шулай ук вәкаләтле органнар, оешмалар белән аларның компетенциясенә ярашлы килешкәннән соң урнаштырылырга тиеш.

2. Мәйданчыкларны торак йортларның тәрәзәләреннән ерак урнаштырырга кирәк,

балалар учреждениеләре участокларының чикләре, ял иту урыннары 20 метрдан да ким түгел, торак төzelеш участокларында керү урыннарыннан 100 метрдан да ерак түгел, ерак керү юлларыннан жәяулеләр юллары буенча исәпләгәндә, шул ук вакытта мәйданчык территориясе юлларга totаштырга тиеш, әмма транспорт йөрүенә комачауламаска тиеш.

3. Мәйданчыкны аерым урнаштырганда (юллардан ерак) контейнерларны чистарту һәм борылыш мәйданчыклары (12 м x 12 м) булу өчен транспортның уңайлы керү мөмкинлеген күздә totарга. Транзит транспорт һәм жәяулеләр коммуникацияләреннән күрү зонасыннан тыш, биналарның урам фасадларыннан читтә мәйданчыклар урнаштыруны проектларга кирәк. Мәйдан территориясен күләгә зонасында урнаштырырга кирәк (якындағы төzelеш, түбәләр яки яшеллекләр утырту).

4. Чүп жыю урыннарын урнаштыру өчен мәйданчыктагы территорияне төзекләндерү элеменларының мәжбүри исемлеге: каты япма төрләре, мәйданчыкның өслеген янәшәдәге территорияләр белән totаштыру элементлары, яктырту жиһазлары һәм мәйданчыкны яшелләндерү.

5. Мәйданчыкның япмасын транспорт юлларының япмасына охшаш итеп урнаштырырга кирәк. Суның туктап калуына һәм контейнерның тәгәрәвенә юл куймас өчен, мәйданчыкның япмасының авышлыгын 5-10% тәшкىл итеп, юл өлеше ягына урнаштырырга кирәк.

Бүлек 34. Кече архитектур формалары

Статья 134

1. Кече архитектура формаларына тәп таләпләр булып:

- 1) архитектура һәм ландшафт тирәлеге характерына, территорияне төзекләндерү элеменларына туры килү;
- 2) материалларның югары декоратив һәм эксплуатацион сыйфатлары, тышкы мөхит тәэсирен исәпкә алыш, аларны озак вакыт дәвамында саклау;
- 3) ныклык, ышанычлылык, конструкция куркынычсызлыгы.

2. Кече архитектура формаларын проектлаганда һәм сайлаганда сертификацияләнгән эйберләр каталогларыннан файдалану киңәш ителә. Тарихи төzelеш зоналары, торак пункт үзәкләре, күп функцияле зоналар өчен кече архитектура формалары шәхси проект эшләнмәләре нигезендә проектланырга тиеш.

Бүлек 35. Жәмәгать транспортын көтү павильоны конструкцияләре

Статья 135

1. Жәмәгать транспортын көтү павильоны конструкцияләре яктырту, чатырлар, эскемияләр, чүп-чар урналары һәм гражданнар һәм оешмаларның белдерүләре өчен аерым щитлар белән жиһазландырылырга тиеш. Павильонда тукталышының исеме, номерлары һәм жәмәгать транспорты маршрутлары расписаниесе күрсәтелә.

Бүлек 36. Тышкы реклама һәм мәгълүмат чарапары

Статья 136

1. Тышкы мәгълүмат чарапарының тышкы кыяфәтенә һәм урнашу урынына таләпләр «Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы территорияндә тышкы реклама һәм мәгълүмат чарапарын урнаштыру тәртибе турындағы нигезләмәне раслау турында» Татарстан Республикасы Алексеевск муниципаль районы Советы карары белән билгеләнә.
2. Тышкы мәгълүматны урнаштыру чарапарын проектлау, әзерләү һәм урнаштыру Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре), аларны саклау һәм куллану турында Россия Федерациясе законнары таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.
3. Бина фасадларында тышкы мәгълүмат чарапарын урнаштыру варианtlары әлеге Кагыйдәләргә 1 нче қушымта белән билгеләнә;
4. Тышкы мәгълүмат чарапарындагы мәгълүмат Татарстан Республикасының дәүләт телләре турындагы закон таләпләрен үтәп урнаштырылырга тиеш. Ике һәм аннан да күбрәк телләр кулланылган очракта текстлар эчтәлеге һәм техник бизәлеше буенча бертөрле булырга, грамоталы һәм аңлаешлы итеп башкарылырга тиеш.
5. Тышкы реклама һәм мәгълүмат урнаштыру чарапары техник яктан тәзек һәм эстетик яктан каралган булырга тиеш.
6. Мәгълүмат конструкциясе хужасы куркынычсызлык кагыйдәләрен бозган өчен, шулай ук мәгълүмат конструкцияләрен монтажлау һәм эксплуатацияләү шартларын бозу очрагындагы тәзекsezлекләр һәм авария хәлләре өчен жаваплы.
7. Тышкы реклама һәм мәгълүмат чарапары хужалары аларның тиешле торышын күзәтергә, аларны вакытында ремонтларга һәм тышкы реклама һәм мәгълүмат чарапарын урнаштыру урынын жыештырырга тиеш.
8. Тышкы реклама һәм мәгълүматны урнаштыру чарапарын тиешенчә тотмаган өчен, жир кишәрлеген жыештыру һәм санитар totу өчен тышкы реклама һәм мәгълүматны урнаштыру чарапары хужалары жаваплы.
9. Реклама конструкциясеннән мәгълүматны бетергәндә реклама кыры ачык төсмөрле баннер тукымасы белән капланырга тиеш.
10. Тышкы реклама һәм мәгълүматны урнаштыру чарапары, аларда фундамент блогы булганда, фундамент блогы белән бергә сутелергә тиеш.
11. Реклама конструкциясен монтажлаганнан соң (демонтажлаганнан соң) реклама конструкциясе хужасы реклама конструкциясен урнаштыру урынының бозылган тәзекләндерүен өч тәулектән артык булмаган срокта торғызырга тиеш.

12. «Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә коймаларда, рәшәткәләрдә, биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның стеналарында, аерым торган терәкләрдә (яктырту, контакт чөлтәре h.b.), агачларда һәм мәгълүмати һәм басма продукцияне (листовкалар, белдерүләр, афишалар һәм башка продукцияне) язу, ябыштыру һәм элү тыела бу максатлар өчен билгеләнгән конструкцияләрдән һәм аерым торган транспорт чараларыннан тыш.

Статья 137

- 1.« Биләр авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясендә тыела:
 - 1) реклама конструкцияләрен, тутырылган конструкцияләрне һәм штендерларны башкарма комитет биргән рөхсәтсез урнаштырырга;
 - 2) башкарма комитет килемшичә тышкы мәгълүмат чараларын урнаштыру;
 - 3) мәгълүмат-реклама продукциясен тәрәзәләргә, ишекләргә, тәрәзә ара киңлекләргә һәм әлеге төр продукцияне урнаштыру өчен каралмаган башка урыннарга урнаштырырга;
 - 4) реклама конструкцияләрендә автотранспортның газоннарга керүе белән сурәтләрне (плакатларны) алыштырырга;
 - 5) реклама конструкцияләрен һәм аларның мәгълүмати-реклама тутырылуын килемшкән дизайн-проекттан читкә тайпыйлып урнаштырырга;
 - 6) реклама конструкциясе тирәсендә ертылган һәм жирдә яткан плакатлар, баннерлар (реклама продукциясе) һәм башка материаллар калдырырга;
 - 7) тышкы реклама чараларын һәм бозылган рәсемле яки рәсемсез мәгълүматны куллану;
 - 8) реклама конструкцияләрен һәм тышкы мәгълүмат чараларын тиешле хәлдә (буяу булмау, тутык булу, ертылган плакатлар h. b.) тоту;
 - 9) сүтеген реклама конструкцияләренең бетон нигезләрен газонда калдырырга;
 - 10) тышкы реклама һәм мәгълүматны урнаштыру чараларын реклама яки мәгълүмат хәбәрен урнаштырмыйча урнаштыру һәм эксплуатацияләү, мәгълүмат қырына зыян китерү, шулай ук тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын полиэтилен пленка һәм башка материаллар элү, ябыштыру;
 - 11) тышкы реклама һәм мәгълүмат чараларын аларга беркеткәндә корылмаларга һәм объектларны бизәүгә зыян китерү, шулай ук аларның бөтенлеген, ныктылыгын һәм тотрыктылыгын киметү;
 - 12) шәхси яки күп фатирлы торак йортлар территориясендә аерым торган конструкцияләр рәвешендә урнаштырырга;
 - 13) бина тәрәзәләрен һәм тишемнәрен ябу һәм каплау;
 - 14) адрес атрибутикасын (урам исемнәре һәм йорт номерлары күрсәткечләре) каплау;
 - 15) реклама конструкцияләрендә һәм тышкы мәгълүмат чараларында жемелдәүче яктылык куллану.
 - 16) биналарның, корылмаларның, корылмаларның тышкы стеналарында, түбәләрендә һәм башка конструктив элементларында урнаштырылган тавыш-техник жиһазлар кулланып тавыш рекламасын тарату.

Статья 138

1. Үз белдеге белән ясалган язуларны, шулай ук ведомствога карамыйча барлык объектлардан үз белдеге белән урнаштырылган мәгълүмати һәм басма продукцияне бетерү буенча эшләрне оештыру әлеге продукцияне урнаштырган язуларны башкарған кешеләргә йөкләнә. Бу кешеләр булмаган очракта, объектларның фасадларыннан, стеналарыннан, коймаларыннан үз белдеге белән ясалган язуларны бетерү буенча эш әлеге объектларның милекчеләре яки арендаторлары тарафыннан башкарыла.

Бүлек 37. Гражданнарың белдерүләре, мәдәни һәм спорт чаралары афишалары өчен жайлланмалар

Статья 139

1. Игъланнар, мәдәни һәм спорт чаралары афишалары гражданнарың күпләп булган урыннарында һәм жәяүлеләр зоналарында урнаштырылган махсус түмбаларда, щитларда һәм стендларда гына урнаштырыла. Башкарма комитетның вәкаләтле органнары белән килешү буенча белдерүләр өчен стендлар аерым торган объектлар рәвешендә яки биналарда яки корылмаларда эленеп торган щитлар рәвешендә урнаштырылырга мөмкин.

Бүлек 38. Коммуникацияләр төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен башкаруга төп таләпләр

Статья 140

1. Жирне казу яки юл япмаларын ачу белән бәйле эшләр (жир асты коммуникацияләрен жәю, реконструкцияләү яки ремонтлау, баганалар һәм шпунт салу, электр тапшыру, элемтә, яктырту терәкләрен урнаштыру (алмаштыру), туфракны планлаштыру, инженерлык эзләнүләре вакытында эшләр һәм башка эшләр) язма рөхсәт булганда гына башкарыла (производствога ордер жир эшләре), вәкаләтле орган тарафыннан бирелгән.

2. Алексеевск шәһәр бистәсе территориясен төзекләндерү белән бәйле жир, төzelеш һәм ремонт эшләрен оештыру һәм тәртипкә салу, жир эшләрен башкаруга ордер алу һәм рәсмиләштерү Башкарма комитетның хокукый актларының билгеләнгән таләпләренә туры китереп башкарыла.

3. Әлеге кагыйдәләр жир эшләрен проектлау һәм башкару белән шәгыльләнүче эшчеләрнең һәм ИТР ның житештерү инструктажы составына кертелергә тиеш.

4. Жир эшләре башкаруга ордер, эшләр башкару проекты, жир асты корылмалары хужаларының күрсәтмәләре дайми рәвештә эш башкару урынында булырга һәм күзәтчелек оешмалары вәкилләренең беренче таләбе буенча, аларда таныклык документлары булганда, күрсәтелергә тиеш.

5. Жир эшләрен вакыты чыккан ордер буенча башкару тыела.

Статья 141

1. Жир эшләре ике төргә бүленә: планлы эшләр һәм авария эшләре.

2. Инженерлык чөлтәрләрендә аварияләрне бетергәндә авария хезмәтләре тарафыннан казу эшләре шунда ук башкарыла, андан соң ордер тәүлек дәвамында рәсмиләштерелә.

3. Казу эшләре башланганчы, авария хезмәте төзекләндерү өлкәсендә контроль алыш барырга вәкаләтле органга эшләрнең урыны, жаваплы затларның шәхси мәгълүматлары турында хәбәр итәргә, шулай ук кызыксынган оешма вәкилләрен чакырырга тиеш. Эгәр вәкил килмәсә яки аның коммуникацияләрнең төгәл урынын күрсәтүдән баш тартса, тиешле акт төзөргә кирәк. Шул ук вакытта эш алыш баручы оешма топографик нигездә күрсәтелгән коммуникацияләр торышы белән эш итә.

4. Яшелләндерелгән территориядә авария хәлендәге эшләрне башкарганда, эш алыш баручы оешма яшеллекләрне саклауны контролдә тоту буенча вәкаләтле органга эшләрнең башлануы һәм урыны турында хәбәр итәргә тиеш.

Статья 142

1. Эшләрне башкару өчен жаваплы кешеләр кирәkle коймаларның, юл билгеләренең, күрсәткечләрнең, яктыртуның, мәгълүмат щитларының барлыгын һәм тиешенчә тотылуын тәэммин итәргә, эш башкаручы оешманың исеме, эш башкару өчен жаваплы кешенең фамилиясе, оешманың телефон номеры язылган табличка элгән булырга тиеш. Эшләр ябылу, пассажир транспорты маршрутлары үзгәрү белән бәйле булган очракларда, тиешле белдерүләрне эш вакыты күрсәтелгән матбуатка урнаштырырга.

2. Жир асты корылмаларына зыян китеүнен кисәтү һәм саклык чарапары күрү өчен жаваплы зат жир эшләре башланганчы бер тәүлектән дә соңга калмыйча төzelеш зонасында урнашкан предприятиеләр, оешмалар, учреждениеләр һәм физик затлар вәкилләрен чакыра.

3. Проектта күрсәтельмәгән жир асты корылмалары табылган очракта, алар эш башкаруга комачауламаса да, кызыксынган оешмалар белән килешмичә жир эшләре башкару тыела.

4. Хәзерге жир асты корылмалары янында (труба үткәргечләр, коелар, кабельләр, фундаментлар һәм башкалар) эш башкарганда, эшләрне оештыру проектында каралганин азрак ераклыкта экскаваторлардан файдалану тыела. Бу очракларда эш кул белән башкарыла.

Статья 143

1. Жир асты коммуникацияләрендә аварияләр бетерелгәннән соң юллар, тротуарлар япмаларын торғызу, әлеге статьяның 2 пунктында каралган очраклардан тыш, эшләр тәмамланганнан соң 10 көннән дә соңга калмыйча башкарыла. Бу чорда урамнарың һәм тротуарларның йөрү өлешен ачу урыннарында тоту тышлыкларны ачуны башкарган оешма, предприятие, учреждение, физик затларга йөкләнә.

2. Көзге-кышкы чорда тотрыкли тискәре температуралар башланганда бозылган төзекләндерү вакытлы схема буенча башкарыла һәм киләсе елның 2 кварталы ахырына кадәр тулысынча торғызылырга тиеш.

Статья 144

1. Жир асты корылмаларын урамнарда, юлларда һәм мәйданнарда лицензияле, заказчы акчалары хисабына оешманың әлеге эшчәнлегенә тиешле рөхсәт булган көчләр белән натурага күчерү башкарыла һәм акт белән рәсмиләштерелә.

Статья 145

1. Ачышлар ясаганда, янәшәдәге территориянең норматив санитар хәле, жәяулеләр һәм транспорт хәрәкәте иминлеге, төзелеш зонасындагы барлык предприятиеләргә һәм оешмаларга, учреждениеләргә керү һәм керү юллары эшчән хәлдә тотылышыра тиеш.

2. Казуны ясаучы оешма, төзелеш оештыру проектына ярашлы рәвештә, эш урынын ышанычлы койма белән саклый. Көннең карантында казу урыннары яктылык сигнализациясе белән жиһазланышырыла тиеш. Траншеяләр аша жәяулеләр күперләре төзелергә тиеш. Хәрәкәт иминлеге һәм билгеләнгән таләпләрне үтәү өчен җаваплылыкны гамәлдәге законнарга ярашлы рәвештә жир эшләрен башкаруга ордерда күрсәтелгән кеше күтәрә.

Статья 146

1. Жир асты коммуникацияләрен һәм корылмаларын жәю һәм үзгәртеп коруның төп ысулы, кагыйдә буларак, төзекләндерелгән өслеген ачмыйча ябык ысул булып тора. Ачык ысул Башкарма комитет житәкчесе белән килешү буенча гына рөхсәт ителә ала.

2. Автотранспорт хәрәкәте өчен урамны туктатып торуны һәм ябұны таләп итүче автомобиль юлларының йөрү өлешендә жир эшләре Башкарма комитет каравы нигезендә башкарыла.

3. Казуны башкаручы оешма башкарылган эшләрнең тиешле сыйфатын, кирәkle юл билгеләрен урнаштыруны тәэммин итә, шулай ук ЮХИДИ органнары һәм башка вәкаләтле дәүләт һәм муниципаль органнар тарафыннан билгеләнгән башка инженер-техник һәм оештыру чараларын гамәлгә ашыра.

4. Урамнарың йөрү өлешендә эшләр башкарғанда, траншея чикләрендәге япма (асфальт, бетон, вак таш) сүтелә һәм эш житештерүче тарафыннан махсус билгеләнгән урынга чыгарыла. Бордюр, дерн сүтелә һәм аның икенчел куллану өчен яраклылығы билгеләнә. Эшләр житештерүче шулай ук сүтелгән юл һәм тротуар япмасының, бурт ташының, баскычларның һәм плитәләрнең саклануын тәэммин итәргә тиеш.

5. Урамнарың йөрү өлеше, юллар, шулай ук тротуарлар астында эшләр башкарғанда, траншея киңлегенә карамастан, япмаларны торғызу тулы кинлеккә башкарыла.

Статья 147

1. Урамнарда һәм юлларда күзәтү коелары һәм яңгыр кабул итүчеләр юл япмасы дәрәжәсендә торғызылыра тиеш.

2. Коеларны, яңғыр кабул итү рәшәткәләрен һәм лотокларны саклау өчен коеларга, яңғыр кабул итүчеләргә һәм лотокларга мөмкинлеген тәэмин итүче агач щитлар һәм тартмалар кулланылырга тиеш.

Статья 148

1. Урамнарда, мәйданнарда һәм башка төзекләндөрелгән территорияләрдә эшләр башкарганда транспорт чараларының тәгәрмәчләрен юу пункты яки кышкы чорда тәгәрмәчләрне кысылган нава белән коры чистарту өчен жайлланмалар каралырга тиеш.

Статья 149

1. Жир эшләре үткәргәндә, ундырышлы катламны саклау өчен, алдан жиназландырылган урыннарда жирнең әлеге катламын алу (калынлыгы 15 см-дан ким булмаган), буртлау һәм саклау кирәк. Территориядә туфракны күмгәндә минераль туфракны һәм туфракның өске ундырышлы катламнарын гына кулланырга рөхсәт ителә.

2. Казып алынган жирләрне экология буенча маxсус вәкаләтле муниципаль орган күрсәткән урыннарга табигатьне саклау чараларын үткәрүгә һәм бозылган жирләрне торғызуға чыгарырга кирәк.

3. Урамнарың һәм тротуарларның йөрү өлешендә кире күмеп кую катламлы тыгызлау (су сибү) белән, кышкы вакытта зрегән ком белән башкарыла. Газоннардагы траншеяләр катламлы тыгызлау белән жирле туфрак белән, өске катлам 15 сантиметр үсемлекле туфрак белән күмелә.

4. Траншеяләрне башкару өчен тәшерелгәнче күмеп кую рөхсәт ителми.

5. Траншеяләр катламлы тыгызланулы, өске катламы 20 сантиметр калынлыктагы юлларда һәм жәяүлеләр зоналарында вак таш яки газоннарда үсемлекле туфрак белән күмелә.

Статья 150

1. Урамнарың янәшәдәге участокларын пычрату һәм яңғыр канализациясен пычрату, су үткәрү торбаларын, кюветларны һәм газоннарны күмеп кую тыела.

Статья 151

1. Яңғыр һәм зрегән суларны казу урыннарында һәм аларга якын территорияләрдән үткәруне эш башкаручы оешма тәэмин итәргә тиеш. Суны траншеяләрдән, котлованныардан, коелардан юлларга һәм тротуарларга жибәрү тыела. Су булган яңғыр канализациясе чөлтәренә юнәлтерегә яки шланглар һәм тәлинкәләр аша чыгарылырга тиеш.

Статья 152

1. Яшеллекләрне бетерү һәм тамыр системасын ачуга рөхсәтне билгеләнгән тәртиптә рәсмиләштермичә ялангач калдыру тыела.

2. Яшеллекләрне бетерү яки күчереп утырту кирәк булганда, билгеләнгән тәртиптә Башкарма комитет боерыгын рәсмиләштерергә һәм яшеллекләрне бетерү яки күчереп утыртуны гамәлгә ашырырга кирәк.

3. Муниципаль берәмлекнең яшелләндерелгән территориясендә жир эшләре башкарганда, казу эшләрен башкаручы оешмалар, предприятиеләр, учреждениеләр яки физик затлар бурычлы:

- 1) яшелләндерелгән территориянең жир кулланучылары һәм яшеллекләрне саклау буенча вәкаләтле орган белән яшеллекләр зонасында төзелеш эшләре башлануны килештерү һәм аларны эшләрнең тәмамлануы турында ике көннән дә соңга калмыйча хәбәр итү;
- 2) төзелеш территориясендәге агачларны 2 метр биекләтгәе тоташ щитлар белән әйләндереп алырга. Щитларны агач кәүсәсеннән 0,5 метрдан да ким булмаган ераклыкта өчпочмак рәвешендә урнаштырырга, шулай ук 0,5 метр радиустагы өчпочмак тирәли агач түшәм ясарга;
- 3) юлларны, мәйданнарны, ишегалларын, тротуарларны h. б. асфальтлау һәм жәю вакытында агач тирәли диаметры 2 м-дан ким булмаган буш урыннар калдырырга, аннан соң тимер-бетон рәшәткә яки башка тышлык урнаштырырга;
- 4) кабель, канализация торбалары һәм башка корылмалар салу вакытында траншеяләрне агач кәүсәсе 15 см га кадәр калынлыкта булганда агач кәүсәсеннән 2 м, 15 см дан күбрәк калынлыктагы агач кәүсәсеннән 3 м, қуаклардан 1,5 м ,агач үзәгеннән ин кырый скелет ботагы кырыена кадәр арада казырга;
- 5) Биләр авылында юлларны, тротуарларны һәм башка корылмаларны реконструкцияләгәндә һәм төзегәндә, булган агачлар янында вертикаль билгеләрнең 5 см артык булганга каршы үзгәруенә юл куймаска. Тамыр системасын ябу яки ялангач калдыру котылгысыз булган очракларда, проектларда һәм сметаларда агачларның нормаль үсеш шартларын саклау өчен тиешле җайланмалар караган;
- 6) төзелеш материалларын җыеп тормаска һәм машиналар һәм автомобилъләр тукталышларын газоннарда, шулай ук агачтан 2,5 м һәм қуаклардан 1,5 м дан якын ераклыкта урнаштырмаска. Янучан материалларны җыю агачлардан һәм қуаклардан 10 метрдан да якынрак башкарылмы;
- 7) яшеллекләрне тутыру һәм төзелеш материаллары белән пычрату;
- 8) керү юлларын һәм күтәрү кранын урнаштыру өчен урыннарны яшеллекләр белән территориядән читтә урнаштырырга һәм агачларның урнаштырылган коймаларын бозмаска;
- 9) агачлар һәм қуакларның тамыр системасы зонасындагы эшләрне төп скелет тамырлары урнашкан урыннан түбәнрәк, тамыр системасына зиян китеrmичә башкарырга;
- 10) жир эшләрен башкарганда жирнең өске ундырышлы катламын алу, бораулау һәм саклау. Буртланган үсемлек туфрагын бу яки яңа территорияләрне яшелләндергәндә куллану өчен вәкаләтле муниципаль оешмаларга тапшырырга;
- 11) төзелеш эшләрен башкарганда, туфракны табигатьне саклау чараларын үткәрүгә һәм бозылган жирләрне торғызуга вәкаләтле орган күрсәткән урыннарга чыгаруны тәэмин итәргә.

4. Казуны башкаручы оешма, предприятие, учреждение һәм физик зат бозылган газоннарны, яшеллекләрне, балалар, спорт мәйданчыкларын, кече архитектура формаларын, сыйфатлы һәм бөтен киңлектәге юл өлешен яки тротуарны яки яшеллекләр белән территорияне торгызырга тиеш.

Статья 153

1. Төзекләндерү әшләреннән соң туфракны, материалларны, төзелеш чүп-чарларын һәм коймаларны җыештыру мәжбүри.
2. Жир әшләре башкауга ордер алган яки җир асты чөлтәрләрендә аварияне бетерүне башкаручы оешма, предприятие, учреждение һәм физик затлар, әшләр тәмамланганнан соң, 2 еллык срокка башкарылган әшләрнең сыйфатын гарантияләп, акт буенча төзекләндерелгән төзекләндерү белән казу урынын тапшырырга тиеш. Эшләрнең тәмамлану датасы булып актка кул кую датасы санала. Акт формасы Башкарма комитетның норматив актлары белән билгеләнә.
3. Жир асты коммуникацияләре өстендә дә, ремонт-тергезелеш әшләре үткәрелмәгән, эмма ремонт-тергезелеш әшләре үткәрелгәннән соң 2 ел эчендә барлыкка килгән башка урыннарда да туфрак утырган яки торгызылган япма деформацияләнгән очракта, эш башкаручы оешма тәүлек дәвамында барлык житешсезлекләрне бетерү бурычы тора.
4. Үз көчләре белән төзекләндерүне торгызу мөмкинлеге булмаганда, предприятие әлеге әшләрне башкару өчен маҳсус оешмалар белән килешү төзергә тиеш. Килешү төзү төзекләндерү элементларын торгызу өчен эш башкаручы оешманың җаваплылыгын бетерми.
5. Объектлар төзелгәндә төзекләндерү элементларын (яшел зоналар, тротуарлар, борт ташлары) саклау мөмкин булмаган очракта, төзелеш заказчысы үз хисабына торгызу ясый.

Статья 154

1. Эшләр тәмамлангач, жир әшләре өчен ордер алган юридик һәм физик затлар Башкарма комитетка түбәндәгे документларны тапшырырга тиеш:
 - 1) җир әшләренә ордер;
 - 2) әлеге Кагыйдәләр нигезендә бозылган төзекләндерүне тулысынча торгызу турында акт;
 - 3) электрон рәвештә башкарылган төшерү;
 - 4) яшеллекләрне саклауны контролльдә тоту буенча вәкаләтле органга түбәндәгे документларны тапшырырга:
 - 4.1) калдыкларны маҳсус оешмаларга тапшыру актлары;
 - 4.2) яшеллекләрне бетергәндә, қүчереп утыртканда яки заарлаганды компенсацион яшелләндерү үткәрү буенча башкарылган әшләр актлары, яшеллекләрнең ныклап урнашу актлары. Компенсацион яшелләндерү үткәрелмәгән очракта, гамәлдәгә методикаларга ярashлы исәпләнгән яшеллекләрне сүтү өчен акчалата компенсация түләүне раслаучы түләү документлары;
 - 4.3) яшеллекләрне бетерүгә бирелгән рәхсәттә күрсәтелгән шартларны үтәү;
 - 4.4) казу урыны фотосы.

Статья 155

1. Коммуникацияләрне төзегәндә, ремонтлаганда, реконструкцияләгәндә жир эшләрен вакытында башкарылмаган ордерлар буенча үткәру үз белдеген белән башкару дип таныла.

Бүлек 39. Уңайлы мохиткә махсус таләпләр

Статья 156

1. Торак мохитне, урамнарны һәм юлларны төзекләндерү объектларын, мәдәни-көнкүреш хезмәт құрсәту объектларын проектлаганда, өлкәннәр һәм мөмкинлекләре чикләнгән затлар өчен торак пунктлар мохитенә керү мөмкинлеген, әлеге объектларны югарыда қурсәтелгән затларның хәрәкәтенә ярдәм итүче элементлар һәм техник чаралар белән жиһазландыруны күздә тотарга киңәш ителә.
2. Өлкән яштәгеләрнең һәм мөмкинлекләре чикләнгән кешеләрнең хәрәкәтенә ярдәм итүче техник чаралар һәм жиһазлар проектлау, төзү, урнаштыру яңа төzelештә заказчы тарафыннан расланган проект документациясенә ярашлы рәвештә башкарылырга киңәш ителә.

Бүлек 40. Ярминкәләр һәм башка массакүләм чаралар вакытында төзекләндерүне оештыру

Статья 157

1. Ярминкәләр, күргәзмәләр, бәйрәм, күңел ачу, концерт, реклама һәм башка массакүләм чаралар вакытында әлеге чараларны оештыручылар һәм заказчылар (авыл хужалығы ярминкәләре очрагында - катнашучылар (сәүдә объектлары)) әлеге Кагыйдәләргә ярашлы рәвештә чисталыкны һәм тәртипне саклауны, яшеллекләрне (чәчәк түтәлләрен, газоннарны, агачларны, куакларны) вакытында саклауны тәэмүн итәргә тиеш чүп-чарны жыю, жыештыру һәм тиешле территориядән чыгару, аның туплануына юл қуймаска.
2. Қурсәтелгән массакүләм чараларны оештыру вакытында, чисталыкны тәэмүн итү максатыннан, оештыручылар һәм заказчылар махсус оешмалар белән тиешле территориядән чүп-чарны вакытында жыю, жыю һәм чыгару, яшеллекләрне торғызу буенча килешүләр төзергә тиеш. Әлеге Килешүне (килешүне) төземичә чаралар үткәру рөхсәт ителми.
3. Әлеге статьяның 1 пункттында қурсәтелгән чаралар тәмамланганнан соң, оештыручылар, заказчылар яки җаваплылар чүп-чарны кичекмәстән чыгаруны, яшеллекләрне торғызуны тәэмүн итәргә тиеш. Әлеге чаралар бер көннән артык дәвам иткән очракта, чүп-чарны жыю һәм чыгару көн саен башкарыла.
4. Ярминкәләр оештыру өчен урыннар һәм сезонлы сәүдә, цирклар, хайваннар бакчалары һ.б. өчен мәйданчыклар әлеге чараларны үткәру максатыннан қурсәтелгән территорияләр бирелгән кешеләр тарафыннан карап тотыла.

Статья 158

1. Ярминкәләр, күргәзмәләр, бәйрәм, күңел ачу һәм башка массакүләм чаралар вакытында калдыкларны һәм чүп-чарны вакытлыча урнаштыру өчен урналар,

чұп контейнерлары, биотуалетлар урнаштырыла. Урнаштырылған урналар, контейнерлар һәм биотуалетлар саны территориинен чисталығын тәэмин итәргә тиеш.

Статья 159

1. Сәхнәләрне, стендларны, җиһазларны, механизмнарны һәм конструкцияләрне, павильоннарны, чатырларны һ.б. вакытлыча урнаштыру, шулай ук күргәзмә, реклама, концерт, күңел ачу һәм башка массакуләм чарапарны үткәру чорында объектлар корылмаларына қуелған норматив таләпләрне исәпкә алыш, шулай ук Алексеевск муниципаль районы жирле үзидарә органнарының тиешле рөхсәтләрен алу тәртибендә башкарыла.

Статья 160

1. Ярминкәләр һәм (яки) сезонлы сәүдә, цирклар, хайваннар бакчалары һ. б. оештыруга рөхсәт алушы затлар:

- 1) территорияне тиешле дәрәжәдә тоту, шул исәптән аны санитар чистартуны тәэмин итү;
- 2) каты көнкүреш калдыкларын чыгару турында килешү төзергә;
- 3) чұп жыю һәм калдыклар жыю өчен чұп жыю урыннары (урналар) урнаштырырга;
- 4) бирелгән территориядә барлық төзекләндерүү элементларын, аерым алганда яшеллекләрне саклауны тәэмин итәргә;
- 5) рөхсәт гамәлдә булу вакыты чыккач, оештыручылар төзекләндерүү объектын торғызырга һәм зыян китергән очракта түләүләрне тулы күләмдә башкарыга тиеш.

Бұлек 41. Авыл мөхитен комплекслы төзекләндерүү һәм үстерүү проектларын кабул итүдә һәм гамәлгә ашыруды жәмәгатьчелек катнашу формалары һәм механизминары

41.1 Гомуми нигезләмәләр. Ижтимагый катнашуның бурычлары, файдасы һәм формалары

Статья 161

1. Халыкның әйләнә-тирә мөхит белән канәгатьлеген арттыру, тормыш һәм авыл мөхите сыйфатын күтәрү максатларында актив кешеләрне, берләшмә вәкилләренен авыл территорияләрен төзекләндерүү проектларын кабул итүдә һәм гамәлгә ашыруды катнашу, авыл үсеше субъектларының фикерләрен реаль исәпкә алу кирәк.

Статья 162

1. Барлық кызыксынучыларның киң катнашуын тәэмин итү һәм жәмәгать мәнфәгатьләрен һәм теләкләрен һәм һөнәри экспертизаны оптималь берләштерү өчен кирәк:

- 1) жәмәгатьчелек соравын ачыклау, хәрәкәт итүче кыйммәтләрне формалаштыру һәм каралған проектның максатларын билгеләу этабында жәмәгатьчелек катнашуын максимальләштерү;

- 2) мәсъәләне чишүнең альтернатив концепцияләрен эшләүдә жәмәгатьчелек катнашуын һәм һөнәри экспертизаны, шул исәптән проект семинарлары һәм ачык конкурслар механизмын қулланып, берләштерүү;
- 3) әлеге территориягә һәм әлеге мәсъәләгә кагылышлы авыл тормышының барлык субъектларын жәлеп итеп төзелгән варианларны карау;
- 4) сайланган концепцияне белгечләргә эшләп бетерү өчен тапшыру, кабат финал карарын карау, шул исәптән барлык кызыксынган субъектлар катнашында аның нәтижәлелеген һәм жәлеп итүчәнлеген көчәйтү.

41.2 Ижтимагый катнашуны оештыру принциплары һәм механизминары

Статья 163

1. Жәмәгатьчелек катнашының барлык формалары барлык кызыксынган якларны тулырак көртүгә, аларның чын мәнфәгатьләрен һәм кыйммәтләрен ачыклауга, аларның теләсә нинди шәһәр үзгәрешләрен проектлауда чагылышына, проектларны гамәлгә ашыру максатлары һәм планнары буенча килешүгә ирешүгә, территорияне үстерүү стратегиясен гамәлгә ашыруучы проектлар тирәсендә авыл тормышының барлык субъектларын мобилизациялүгә һәм берләштерүгә юнәлдерелгән.

Статья 164

1. Территорияләрне төзекләндерүү проектлары турында ачык фикер альшуны проект бурычларын формалаштыру этабында һәм проектлауның һәр этабы нәтижәләре буенча оештырырга кирәк.

Статья 165

1. Территорияләрне төзекләндерүү һәм үстерүгә кагылышлы барлык карарлар, тиешле территорииләрдә һәм авыл тормышының барлык субъектларында яшәүчеләрнең фикерен исәпкә алып, ачык һәм гавами кабул ителергә тиеш.

Статья 166

1. Халыкка һәм авыл тормышының башка субъектларына авыл мохитен төзекләндерүү һәм комплекслы үстерү өлкәсендәге бурычлар һәм проектлар турында мәгълүмат һәм мәгълүмат бирү дәрәҗәсен арттыру өчен «Интернет» чөлтәрендә интерактив портал булдыру киңәш ителә.

Статья 167

1. «Интернет» чөлтәрендә төп проект һәм конкурс документациясенә ирекле керүне тәэммин итәргә, шулай ук төзекләндерүү проектлары турында ачык фикер альшуларны видеоязмалауны һәм аларны маҳсуслаштырылган муниципаль ресурсларда урнаштыруны тәэммин итәргә кирәк. Моннан тыш, проект материалларына жәмәгатьчелектә комментарийлар бирү һәм фикер альшу мөмкинлеген тәэммин итү киңәш ителә.

Статья 168

1. Каарлар кабул итү һәм комплекслы төзекләндерүү проектларын гамәлгә ашыру процессында гражданнарың катнашуын гамәлгә ашыру өчен түбәндәгө форматларга иярергә кирәк:
 - 1) территорияне үстерү буенча максатларны һәм бурычларны уртак билгеләү, әйләнә-тирәлек проблемаларын һәм потенциалларын инвентаризацияләү;
 - 2) сайланган территориядә төп активлык төрләрен, функциональ зоналарны һәм аларның үзара урнашуын билгеләү;
 - 3) жиһазлар, капиталъ булмаган объектлар, кече архитектура формалары төрөн тикшерү һәм сайлау, шул исәптән аларның функциональ билгеләнешен, тиешле габаритларын, стиль каарын, материалларын билгеләү;
 - 4) территориянен функциональ зоналаштырылуын исәпкә алыш, каплама төрләрен сайлауда консультацияләр;
 - 5) яшелләндерүнен фараланган төрләре буенча консультацияләр;
 - 6) яктырту һәм яктырту жиһазларының фараланган төрләре буенча консультацияләр;
 - 7) проектны эшләүдә катнашу, архитекторлар, проектлаучылар һәм башка профилье белгечләр белән каарлар турында фикер алышу;
 - 8) проект каарларын проектлау процессында катнашучылар һәм булачак кулланучылар, шул исәптән жирле халық (өлкәннәр һәм балалар), эшмәкәрләр, күрше территорияләр хужалары һәм башка кызыксынучылар белән килештерү;
 - 9) проектны гамәлгә ашыру процессына жәмәгатьчелек контролен гамәлгә ашыру (шул исәптән теләсә кайсы кызыксынучылар тарафыннан контроль өчен мөмкинлек, шулай ук эшче төркем, проектның ижтимагый советы яки проектның күзәтү советы формалаштыру);
 - 10) территорияне эксплуатацияләү процессына жәмәгать контролен гамәлгә ашыру (шул исәптән теләсә кайсы кызыксынучылар тарафыннан контроль өчен мөмкинлек, шулай ук эшче төркем, проектның ижтимагый советы яки территорияне эксплуатацияләүне дайми бәяләү өчен проектның күзәтү советы формалаштыру).

Статья 169

1. Проектларны гамәлгә ашырганда жәмәгатьчелеккә планлаштырылган үзгәрешләр һәм барлык мөмкин булган коммуникация чаралары ярдәмендә бу процесста катнашу мөмкинлеге турында мәгълүмат бирүне тәэмин итәргә кирәк:
 - 1) бердәм мәгълүмати интернет - ресурс (сайт яки күшымта) булдыру, ул мәгълүмат жыю, «онлайн» катнашуны тәэмин итү һәм проект барышы турында дайми мәгълүмат бирү, жәмәгать фикер алышулары нәтиҗәләре буенча фото, видео һәм текст хисаплары бастырып чыгару буенча бурычларны хәл ититү;
 - 2) төрле яштәге кешеләрнен киң колачын һәм проектның потенциаль аудиториясен үз эченә алган жирле матбулат чаралары белән эшләү;
 - 3) проектлана торган объектка якын урнашкан торак йортларның подъездларында, шулай ук объектның үзендә махсус стендларда; кешеләрне жәлеп итү һәм туплау урыннарында (ижтимагый һәм сәүдә-куңел ачу үзәкләре, билге урыннары һәм мәйданчыклары), проектлана торган территория белән

янәшә урнашкан әһәмиятле һәм социаль инфраструктура объектларының холларында афишалар һәм белдерүләр эленү яки анда (поликлиникалар, мәдәният йортлары, китапханәләр, спорт үзәкләре), жәмәгать фикер алышулары үткәру мәйданчығында (керү төркеме зонасында, махсус мәгълүмат стендларында);

4) мәктәпләр һәм балалар бакчалары аша жирле халықка мәгълүмат бирү. Шул исәптән мәктәп проектлары: рәсемнәр конкурсын оештыру. Укучыларның ата-аналары өчен теләкләр, иншалар, макетлар, проектлар жыю, анкеталар тарату һәм чакырулар;

5) очрашуда катнашучыларның шәхси чакыру шәхсән, электрон почта яки телефон аша;

6) төрле шәһәр һәм һөнәри жәмгыятыләргә мәгълүмат житкерүне тәэмин итү өчен социаль чөлтәрләр һәм интернет ресурсларын куллану;

7) кечкенә анкеталарны тузыру һәм жыю өчен җайлланмалар белән интерактив стендлар урнаштыру, жәмәгать тормышы үзәкләрендә һәм күп кеше булган урыннарда карталаштыру һәм теләкләр жыю өчен территориянең генераль планы белән стендлар урнаштыру;

8) проектлау объекты территориясендә зур үтеп керүчәнлек булган урыннарда махсус мәгълүмат стендлары урнаштыру. Стендлар анкеталар, мәгълүмат һәм кире элемтә жыю өчен дә, жәмәгать фикер алышулары нәтижәләре буенча проектлау процессының барлық этапларын һәм хисапларны игълан итү өчен мәйданчыклар буларак та эшли ала;

9) проектлар турында фикер алышу интерактив форматта түбәндәге инструментлар ярдәмендә эшнең заманча төркем ысуулларын һәм катнашуын тәэмин итү өчен инструментларның киң жыелмасын кулланып булырга тиеш: анкеталау, сораштыру, интервью бирү, карталаштыру, фокус-төркемнәр үткәру, аерым қулланучылар төркемнәре белән эшләү, проект семинарлары оештыру, проект осталанәләре (воркшоплар) оештыру, ижтимагый фикер алышулар үткәру, өлкәннәр һәм балалар катнашындағы уеннар дизайны, мәктәп укучылары һәм студентлар белән проект осталанәләре оештыру, мәктәп проектлары (рәсемнәр), әсәрләр, теләкләр, макетлар), территорияне эксплуатацияләүне бәяләүне үткәру.

Статья 170

1. Проектлауның һәр этапында конкрет ситуация өчен максималь яраклы механизмнарны сайларга кирәк, алар проектта кызыксынучы барлық яклар өчен гади һәм аңлаешлы булырга тиеш.

Статья 171

1. Жәмәгать фикер алышуларын үткәру өчен проектлау объекты белән янәшә урнашкан, яхшы транспорт зонасында урнашкан, кешеләргә яхшы билгеле булган ижтимагый һәм мәдәни үзәкләрне (мәдәният йорты, мәктәпләр, яшьләр һәм мәдәни үзәкләр) сайларга кирәк.

Статья 172

1. Жәмәгатьчелек фикер алышулары проект процессында катнашучыларга караты нейтраль позицияға ия булган тәжрибәле модератор катнашында үткәрелергә тиеш.

Статья 173

1. Очрашу нәтижәләре буенча, проект семинарлары, воркшоплар, дизайн-уеннар һәм теләсә нинди башка форматтагы жәмәгать фикер алышуы түрында хисап, шулай ук очрашуның үз видеоязмасы төзелергә һәм проектның мәгълүмат ресурсларында да, шулай ук муниципалитетның рәсми сайтында да, гражданнар проектның үсеш процессын құзәтеп тора алсын өчен, шулай ук шәрхләп, бу процесска теләсә кайсы этапта кереп китәргә тиеш.

Статья 174

1. Квалификацияле катнашуны тәэмін итү өчен проект, проектка кадәр тикшеренү нәтижәләре, шулай ук проект түрында актуаль мәгълүматны бастырып чыгару жәмәгатьчелек фикер алышуын уздыруға 14 көн кала башкарыла.

Статья 175

1. Төзекләндерү өлкәсендә жәмәгать контролен теләсә нинди кызыксынган физик һәм юридик затлар, шул исәптән фото, видеофиксация өчен техник чаralар, шулай ук «Интернет» чeltәрендәге гомумавыл интерактив порталлар кулланып, гамәлгә ашырырга хокуклы. Төзекләндерү өлкәсендә ачыкланған һәм жәмәгать контроле кысаларында теркәлгән бозулар түрында мәгълүмат чаralар күрү өчен шәһәрнең башкарма хакимиятенең вәкаләтле органына һәм (яки) «Интернет» чeltәрендәге гомумавыл интерактив порталына жибәрелә.

Статья 176

1. Төзекләндерү өлкәсендә жәмәгать контроле мәгълүматның ачыклығын тәэмін итү түрында законнар һәм башка норматив хокукый актлар нигезләмәләрен һәм төзекләндерү, торак һәм коммуналь хезмәтләр өлкәсендә жәмәгать контролен исәпкә алыш гамәлгә ашырыла.

Бүлек 42. Қагыйдәләрне бозган өчен жаваплылык

Статья 177

1. Гражданнары, вазыйфаи һәм юридик затларны әлеге қагыйдәләрне бозган өчен жаваплылыкка тарту Россия Федерациясенең һәм Татарстан Республикасының гамәлдәге законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Статья 178

1. Жаваплылык чаralарын куллану хокук бозучыны гамәлдәге законнар һәм әлеге Қагыйдәләр нигезендә китерелгән матди зыянны каплау бурычыннан азат итми.

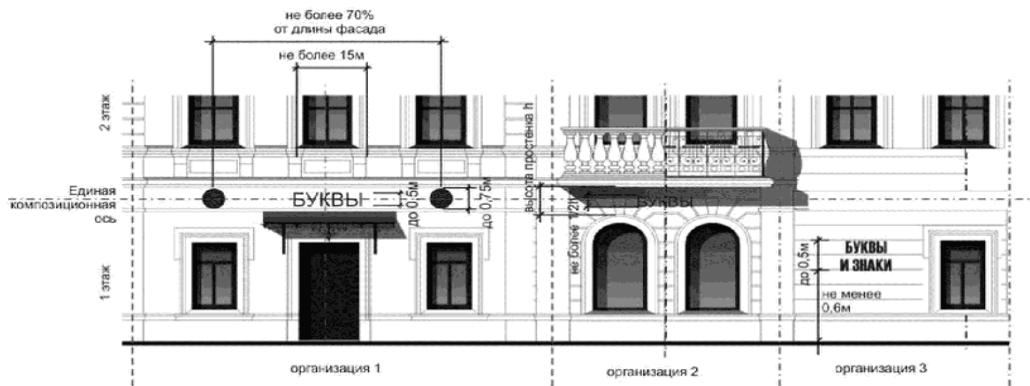
«Биләр авыл жирлеге»
МБ ен төзекләндерү кагыйдәләренә
1 нче күшымта

"ТЫШКЫ МӘГЪЛУМАТ ЧАРАЛАРЫН БИНА ФАСАДЛАРЫНА УРНАШТАРУ ВАРИАНТЛАРЫ

ДИВАР КОНСТРУКЦИЯЛӘРЕН УРНАШТАРУ

УРНАШТАРУ ПРИНЦИБЫ ҢӘМ ВАРИАНТЛАРЫ

МӘДӘНИ МИРАС ОБЪЕКТЛАРЫ ҢӘМ ТАРИХИ ОБЪЕКТЛАР

ТОРАК БИНАЛАР ҢӘМ ТОРАК БУЛМАГАН БИЛГЕЛӘНЕШТӘГЕ ОБЪЕКТЛАР

КОНСОЛЬ КОНСТРУКЦИЯЛӘРЕН УРНАШТАРУ

УРНАШТАРУ ПРИНЦИБЫ ҢӘМ РӨХСӘТ ИТЕЛГӘН ГАБАРИТЛАР

ТОРАК БУЛМАГАН БИЛГЕЛӘНЕШТӘГЕ ОБЪЕКТЛАР МӘДӘНИ МИРАС ОБЪЕКТЛАРЫ ҢӘМ ТАРИХИ ОБЪЕКТЛАР

КОНСОЛЬ КОНСТРУКЦИЯЛӘРЕН УРНАШТАРУ РӨХСӘТ ИТЕЛМИ

ТОРАК БИНАЛАР ҢӘМ ТЕРӘП ТӨЗЕЛГӘН МӘДӘНИ МИРАС ОБЪЕКТЛАРЫ ҢӘМ ТАРИХИ

ОБЪЕКТЛАР

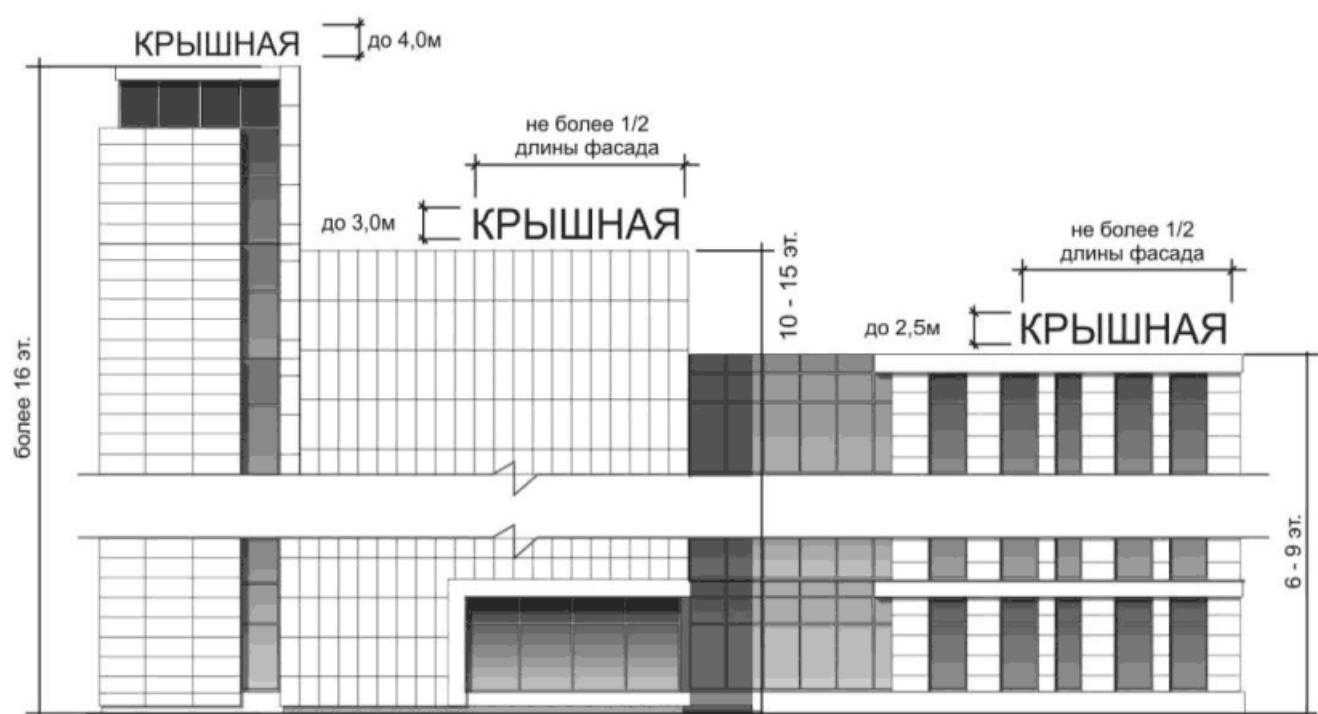

**Не допускается размещение консольных конструкций выше 1-го этажа,
непосредственно над входом в здание,
а также на расстоянии менее 10м друг от друга**

ТҮБЭ КОНСТРУКЦИЯЛӘРЕН УРНАШТЫРУ

УРНАШТЫРУ ПРИНЦИБЫ ҮӘМ РӨХСӘТ ИТЕЛГӘН ГАБАРИТЛАР

ТОРАК БУЛАРАК БИЛГЕЛӘНМӘГӘН ОБЪЕКТЛАР

ТҮБӘ КОНСТРУКЦИЯЛӘРЕН ҮРНАШТЫРУ РӨХСӘТ ИТЕЛМИ

МӘДӘНИ МИРАС ОБЪЕКТЛАРЫ ҚӘМ ТАРИХИ ОБЪЕКТЛАР

~~КРЫШНАЯ КОНСТРУКЦИЯ~~

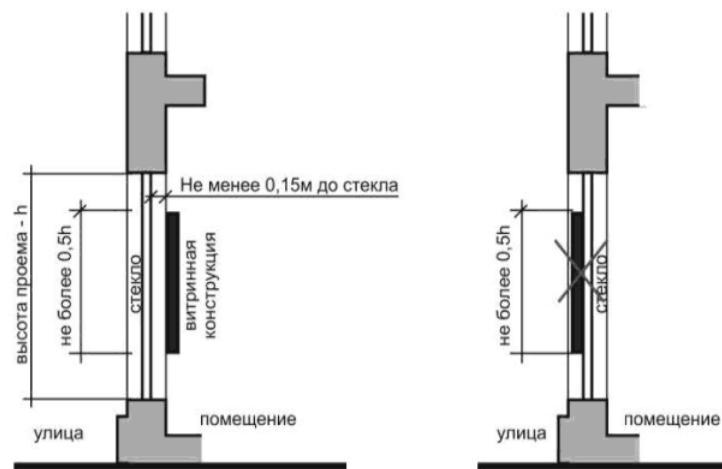
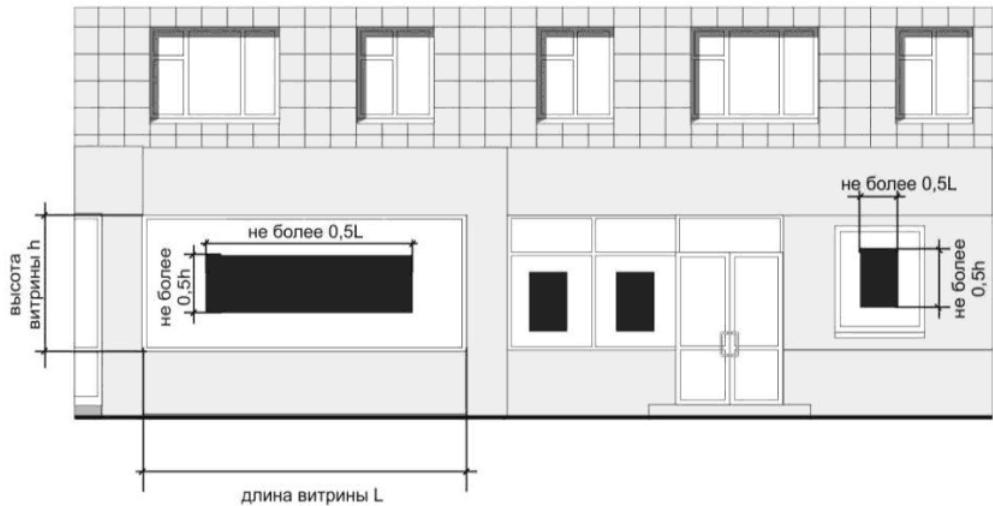

ТОРАК БИНАЛАР

ВИТРИНА КОНСТРУКЦИЯЛЭР

УРНАШТЫРУ ПРИНЦИБЫ ҮЭМ РӨХСӨТ ИТЕЛГЭН ГАБАРИТЛАР

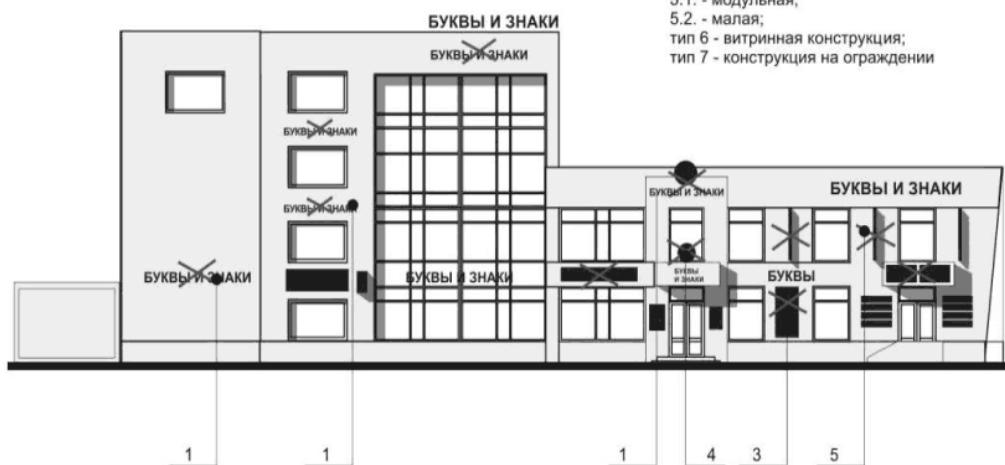

ТОРАК БУЛМАГАН БИНАЛАРДА МӘГЪЛУМАТИ КОНСТРУКЦИЯЛӘР УРНАШТАРЫУ

ДОПУСКАЕТСЯ

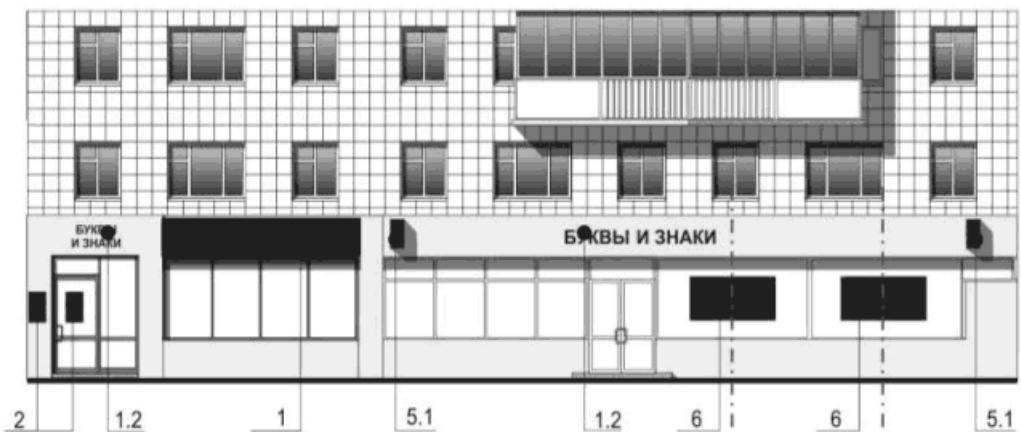
НЕ ДОПУСКАЕТСЯ

тип 1 - настенная конструкция:
1.1. - фоновая конструкция;
1.2. - бесфоновая конструкция;
1.3. - конструкция в виде световых коробов;
тип 2 - вывеска;
тип 3 - декоративное панно;
тип 4 - крышная установка;
тип 5 - консольная конструкция:
5.1. - модульная;
5.2. - малая;
тип 6 - витринная конструкция;
тип 7 - конструкция на ограждении

ТОРАК БИНАЛАРДА МӘГЬЛУМАТИ КОНСТРУКЦИЯЛӘР УРНАШТЫРУ

ДОПУСКАЕТСЯ

- тип 1 - настенна конструкция:
1.1. - фоновая конструкция;
1.2. - бесфоновая конструкция;
1.3. - конструкция в виде световых коробов;
тип 2 - вывеска;
тип 3 - декоративное панно;
тип 4 - крышная установка;
тип 5 - консольная конструкция:
5.1. - модульная;
5.2. - малая;
тип 6 - витринная конструкция;
тип 7 - конструкция на ограждении

НЕ ДОПУСКАЕТСЯ

МӘДӘНИ МИРАС ОБЪЕКТЛАРЫНДА ҮӘМ ТАРИХИ БИНАЛАРДА МӘГЪЛУМАТИ КОНСТРУКЦИЯЛәР УРНАШТЫРУ

ДОПУСКАЕТСЯ

тип 1 - настенная конструкция;
1.1. - фоновая конструкция;
1.2. - бесфоновая конструкция;
1.3. - конструкция в виде световых коробов;
тип 2 - вывеска;
тип 3 - декоративное панно;
тип 4 - крышиная установка;
тип 5 - консольная конструкция:
5.1. - модульная;
5.2. - малая;
тип 6 - витринная конструкция;
тип 7 - конструкция на ограждении

НЕ ДОПУСКАЕТСЯ

СТЕНА КОНСТРУКЦИЯЛӘРЕН КЕРҮ ТӨРКЕМЕ ФРИЗИНДА ҮРНАШТАРЫРГА РӨХСӘТ ИТЕЛӘ

